EENE BIJDRAGE

TOT

E. B. KIELSTRA'S OPSTELLEN OVER SUMATRA'S WESTKUST,

DOOR

P. H. VAN DER KEMP.

(Vervolg en slot van bl. 320.)

Tegen het eind van 1823 werd Du Puy als resident vervangen door den luitenant-kolonel Raaff (bl. 103), die echter reeds in April 1824 op negen-en-twintigjarigen leeftijd — welk een tijd van bevordering! — overleed en opgevolgd werd door den kolonel H. J. J. L. ridder De Stuers (bl. 113). Met het oog op de waarschijnlijk spoedig te verwachten overneming van de nog overgebleven zijnde Britsche bezittingen op Sumatra's Westkust, Benkoelen en Tapanoeli, werd De Stuers opgedragen zich mede daartoe voor te bereiden, terwijl hem voor de hem opgedragen werkzaamheden toegevoegd werd de collecteur der landelijke inkomsten en cultures B. C. Verploegh (bl. 114). — Dat collecteurschap was een titel uit den Engelschen tijd, die nog bij de Britsch-Indische administratie in zwang is en nu ongeveer gelijk staat met ons *resident*. Aangezien echter Verploegh collecteur te *Semarang* was en hij naar Sumatra's Westkust werd overgeplaatst met de bestemming om als resident van *Benkoelen* op te treden, schijnt het collecteurschap destijds toch iets minder geweest te zijn. Verder werd aan De Stuers toegevoegd de ambtenaar E. Francis (bl. 114), die zijne verdienstelijke loopbaan besloot als president der Javasche bank.

Eindelijk werden bij resolutie dd. 17 Februari 1825 N^o 1 de heeren De Stuers en Verploegh aangewezen tot commissarissen voor de overneming der Britsche bezittingen (bl. 117). Terwijl Francis

naar Tapanoeli werd gedirigeerd, begaven zij zich naar Benkoelen, waar zij den 2^e April aankwamen en de volgende correspondentie plaats greep:

*A bord de la corvette royale Dolphyn en rade
de Benkoeloe, le 2 Avril 1825.*

Les Commissaires de la part du Gouvernement Neerlandois, à l'effet de prendre possession du Fort Marlborough et de toutes les possessions britanniques sur l'isle de Sumatra

à

Monsieur JOHN PRINCE, Resident etc. etc.
au

Fort Marlborough.

Monsieur!

Nous avons l'honneur de vous prévenir de notre arrivée en cette rade avec les navires royaux la corvette Dolphyn et le schoener Zephyr à l'effet de prendre possession du fort Marlborough et toutes les possessions britanniques sur l'isle de Sumatra, conformément au traité conclu entre leurs majestés le roi de la grande Bretagne et d'Irlande et le roi des Pays-bas en date du 17 Mars 1824.

Nous avons l'intention de débarquer demain dans la matinée après quoi nous aurons l'honneur de nous aboucher avec vous afin de prendre les mesures nécessaires à l'effet de remplir notre commission.

Nous avons l'honneur d'être avec parfaite considération,

Monsieur,

Vos très obeissants serviteurs,

- DE STUERS.

VERPLOEGH.

To Colonel DE STUERS & B. C. VERPLOEGH, Esquire,
Commissioners on the part of His Majesty the King
of the Netherlands, on board His Majesty's Cor-
vette *Dolphin*.

Sirs,

I have had the honor to receive your letter of this date announcing your arrival in these Roads in the National Corvette Dolphin for the purpose of executing on the part of His Netherlands Majesty the stipulation of the Treaty concluded with his Majesty the King of Great-Britain and Ireland, dated 17th of March 1824.

2nd. I beg to express my satisfaction and to offer my congratulations on your appearance in these Roads, and to inform you that the Master Attendant will conduct you safe on shore in the Honorable Company's Accommodation Boat, so as to reach it half an hour after

Divine Service, when I hope to have the honor of paying you my personal respect.

I have etc.

FORT MARLBOROUGH,
2nd April 1825.

J. PRINCE,
acting Resident.

Bij missive dd. 12 April 1825 lett. B N^o 6 deelden Commissarissen aan den Gouv. Gen. mede, dat de plechtige overgave den 6ⁿ te voren geschied was op het plein buiten het fort Marlborough, in tegenwoordigheid van alle hoofden en in het bijzijn der troepen van de beide Europeesche natiën.

Dit schrijven werd gevolgd door een rapport, gedagteekend Sumatra's Westkust 31 Juli 1825 lett. D N^o 17.

Het stuk verdient om dezelfde reden gekend te worden, als welke ik vermeldde voor de publicatie van Du Puy's rapport dd. 15 Juni 1819, namelijk wijl het eene authentieke bron is voor de kennis der toestanden van Benkoelen tijdens den terugkeer aan het Nederlandsch gezag, terwijl het bovendien den grondslag uitmaakt voor de na te noemen belangrijke beslissingen der Regeering ter organisatie van Sumatra's Westkust. Ik laat daarom het rapport hier volgen, zonder evenwel de daarin vermelde bijlagen, als voor ons doel van minder gewicht, weer te geven.

WESTKUST VAN SUMATRA, den 31 Juli 1825.

Als een vervolg van het rapport wegens de overname van het Fort Marlborough, of de residentie Benkoeloe en onmiddellijke onderhoorigheden, gedagteekend den 12 April jl., L^r B., N^o 6, hebben wij de eer, door dezen Uwe Excellentie een overzicht aan te bieden van den Staat dezer landen op het tegenwoordig tijdstip — de wijze van administratie tot dusverre onder het Britsch bestuur, — en den voet waarop wij eerbiedig voorstellen, dat het beheer dezer Residentie voor den vervolg worden geregeld.

De staat van het land of desselfs bevolking in het algemeen is rustig, ofschoon het moeilijk te bepalen is, welke de werkelijke geestgesteldheid zij; eenlijk is de natuurlijke gencigdheid van het volk, tot personeele wraakneming, zoowel wegens ingebeelde als werkelijke beledigingen, van eene nadeeligen invloed op de publieke veiligheid, en is het etablissement der politie steeds ontoereikend bevonden, om de misdadigers uit te vinden, veel minder dus het kwaad door de vigilantie der beambten tegen te gaan.

Wij doelen hier niet dadelijk op het gebeurde, en ter onzer kennis

gekome ne in verledene tijden, maar bepaaldelijk wat de ondervinding daaromtrent reeds heeft geleerd, sedert het tijdstip der overname.

Om de oorzaken van dit kwaad op te sporen, zouden wij wijdloopig moeten zijn, en welligt in bespiegelingen vervallen, welke van geen dadelijk nut voor het tegenwoordig oogmerk zouden wezen; genoeg zij het dus te zeggen, dat de zedeloosheid der bevolking, en meer bepaaldelijk der eerste Hoofden en hunne naastbestaanden, en derzelve omkoopbaarheid in de bedee ling van het regt, waardoor alle misdaden door de grooten gepleegd, steeds ongestraft zijn gebleven, de kanker is, welke aan de welvaart van dit land knaagt en waarvoor weinig hoop van herstel is, dan in de tijd.

Het Justitie-wezen is in deze Residentie eene der gebrekkigste takken van het bestuur.

De Pangerangs-raad, waarin de Resident voorzit doch geene stem heeft, is uit den aard harer inrigting, het instrument der grootste willekeur, dezelve heeft het regt over leven en dood, en de voorzitter bekrachtigd het vonnis.

Alle Europeanen zijn gehouden voor dezen raad te regt te staan — een beknopte Code der vigerende wetten is onder vertaling en zal nader door den tweeden teekenaar in deszelfs hoedanigheid van waarnemend Resident het Gouvernement worden aangeboden, met eene voordragt tevens tot organisatie dezer regtbank naar de voor Nederlandsch Indië geërresteerde wetten.

De leden van dezen raad zijn:

de pangerang Lingang Allam van Soengie Lamouw;

de pangerang Radja Kalippa van Soengie Itam;

Radja Daieng Mabeelah;

de vier dato's van Benkoeloe;

de vijf dato's van Tengah Padang;

de Kapitein en twee Luitenants der Chinezen.

Aangaande het bestuur dezer landen in vroegere tijden, is zooveel gezegd en door den druk publiek gemaakt, dat wij ons daaraan moeten refereren om niet in repetitiën te vervallen van werkelijk vrij naauwkeurige opgaven, en dus daarop niets zullen aanmerken, als dat dit land onder de veelvuldige verschillende stelsels van administratie kan gezegd worden, onder eene altijd durende regeering van beproevingen gelaboreerd te hebben.

Tot op het tijdstip van den overgang dezer landen tot het Nederlandsche Gouvernement, is de bevolking als het ware levendig gehouden door eene publieke uitgave van weinig minder dan een honderdduizend guldens 's maands — naar den gewonen loop van zaken verspreidde zich deze som min of meer onder alle de inwoners van en onmiddelijk in de nabuurschap van Benkoeloe.

Door de onbeteugelde vrijheid der bevolking, van aard niet zeer

naarstig, om al of niet werkzaam te zijn, tracht een ieder om op de gemakkelijkste wijze, en liefst zonder te werken aan den kost te komen: Het is dus niet onbelangrijk hier aan te merken, dat de schok welke de overgang van het bestuur moet veroorzaken overgroot is, en op de gansche bevolking van aanmerkelijken invloed moet zijn.

Met de betrekking tot de buitenposten van Moko Moko om de noord, tot Croeë om de zuid, kunnen wij eenlijk zeggen, dat door de vernietiging der peperculture, het eenigst natuurlijk product van het land, geschikt voor den uitvoer, op het, in het openbaar geproclameerde en hoogklinkend beginsel van vrije handel en vrije culture, alle bronnen van welvaart zijn verstikt, en niettegenstaande dat deze beginsels op een tijdstip zijn aangenomen, waarop dezelve dadelijk gezegd zijn ingevoerd te wezen, zijn dezelve genoegzaam terzelter tijd tegengewerkt door de bijzondere inzigten en belangens der reformateurs zelve en ten blijke hiervan strekke, dat aan de eene zijde de residenten en derzelve etablissementen op de buitenposten zijn ingetrokken, en aan de andere zijde in hune plaats inlandsche officieren zijn aangesteld, welke in hunne personen even vreemd aan die landen waren, als de vorige Europesche Residenten, welke laatste in hunne commercieele capaciteit ook weder door Europesche agenten (misschien van eenen minderen stempel) zijn vervangen, en welke tot het tijdstip der overname hebben bestaan.

De inlandsche officieren met deze Europesche agenten genoten weinig minder, ofschoon onder verschillende benamingen, dan dezelfde inkomsten als de vorige Residenten, en ofschoon deze liberale beginselen met zooveel nadruk als ingevoerd zijn opgegeven, bestaan dezelve voornaamlijk op 't papier en weinig indedaad, hetgeen blijkt door de administratie van het digst bijgelegen district Laijes, hetwelk onder den Inlandschen Kapitein Raden Mahomed op denzelven voet, met de kennis van het Gouvernement, thans nog wordt bestuurd als te voren onder de Residenten.

Ofschoon wij opzettelijk zullen vermijden aanmerkingen te maken op het vorig bestuur, zoo is het echter noodzakelijk de zaken in hun waar daglicht te stellen, alzoo hier veel voor Europa is geschreven, terwijl menschen bevoegd om over de omstandigheden met kennis van zaken te oordeelen, de overtuiging hebben van het tegenovergestelde der opgegevene bestaandens.

Het rapport wegens de Staat der Zamenleving onder de Inlandsche bevolking van Benkoeloe en Onderhoorigheden, gedateert October 1815, te vinden in het eerste deel der verhandelingen van het landbouwkundig Genootschap van Sumatra, bevat aantijgingen tegen den Commissaris Ewer wegens de intrekking der Residenten op de buitenposten, de contracten voor de leverantie van peper en de hooge prijzen, welke daarvoor werden toegestaan, en in datzelfde rapport wordt aan

het einde gewag gemaakt van de recente verandering in het stelsel van bestuur, hetwelk in den volstrekten zin met dezelfde bewoordingen als de aantijging tegen den Commissaris Ewer gebezigd, kan worden gelogenstraft.

In het vijfde paragraaf van het document, bevattende de Organisatie dier buiten-etablisseminten dd° 22 Mei 1820, wordt gezegd «dat de bevolking thans aan het onmidlijk bestuur hunner eigene Hoofden wordt overgedragen,» en in dien geest is het gansche stuk ingerigt, dat men zou moeten geloven dat door de intrekking der voor de Compagnie zoo kostbare Europeesche Ambtenaren op de buitenposten, de natuurlijke Hoofden van het land waren opgetreden in het bestuur waarin zij te voren als secondaire beambten hadden gefungeerd, doch geheel verschillend van dit, zijn de Europeesche ambtenaren vervangen door inlandsche officieren van een te voren bestaan hebbend Boeginees Corps, en, in hunne commercieele hoedanigheid, door gunstelingen van den Chef van het bestuur.

De benaming van dit Corps alleen duidt aan, dat hetzelfde uit vreemdelingen heeft bestaan, en met betrekking der officieren, is zulks ook strict waar.

Deze officieren, afstammelingen der Boegineesche familie van Daieng Mabeelah, en der Madurasche prinsen, voorheen als vlugtelingen hier aangeland, zijn de Hoofden, welke aan de bevolking zijn gegeven, om als door hunne eigene hoofden geregeerd te worden, en in werkelijkheid zijn deze menschen even vreemd aan de bevolking van Croëe, Manna, Saloemah e. a. als de Europeesche ambtenaren bevorens waren dewelke daarenboven nog het voordeel hadden, van door eene meer beschaafde en Europeesche opvoeding, en de hoedanigheid zelve van Europeanen, meer op het volk te vermogen, dan deze inlandsche Hoofden, die behalve de roode uniform, niets imponerends bezaten.

Wat hiervan zij, deze eerste Hoofden zijn sinds den 1^{ste} Maart jl. ingetrokken, en zoodanig hebben wij dezelve bij de overname bevonden; een gedeelte der etablisseminten echter bestaande uit een vaandrig, en eenige weinige manschappen, eigenlijk niets anders als politie-dienaren, zijn op ieder der buitenposten, tot nu toe gecontinueerd.

Wij hebben de eer Uwe Excellentie eene staat aantebieden van het Boeginees Corps (Bijlage La A.) zoodanig als zulks ons is medegedeeld, en tot den eersten Maart 1825 bestaan heeft, en waarop wij nog aantemerkten hebben, dat de manschappen van dit korps, meest slaven en pandelingen der inlandsche officieren waren.

En aangezien de ondervinding geleerd heeft ('t welk wij uit vrij authentieke rapporten voor zeker houden) dat deze officieren zoowel in hunne personen als door hunnen aanhang steeds lastige en gevaarlijke sujetten voor de politie zijn geweest, zoo beschouwen wij het onvermijdelijk noodzakelijk Uwe Excellentie eerbiedig in consideratie

te geven, om alle deze officieren, als supernumerair bij de troepen te dezer kust gestationeerd intelijven, met vrijlating aan de Kapiteins en oudste Luitenants, welke van de Engelsche Compagnie pensioenen erlangen om al of niet daaronder begrepen te worden.

De handel, welke voorheen van noemwaardig aanbelang was, is thans geheel verlopen.

De monopolie der compagnie en derzelve dienaren, welke bij de vrijverklaring dezer Haven gezegd is ingetrokken te zijn, heeft nimmer opgehouden te bestaan.

Deze bezittingen, thans onder het Nederlandsch Goevernement gebracht, moeten noodwendig op eene gelijke schaal van voorrechten komen, als alle andere en daar gevolglijk vrije handel en vrije culture niet door de bijzondere belangen van 's Lands ambtenaren kunnen worden belemmerd, mag men met eenigen grond afleiden dat de behoeften der bevolking, welke voor de gansche Residentie op 60.000 zielen (waaronder die der binnenlanden niet berekend zijn, als te voren onder Palembang gehoord hebbende) wordt geschat, en de producten, welke eigenaardig aan het land zijn, doch waarvan de culture slechts ten achteren is naar de comparative belangrijkheid van het land, genoegzaam voordeelen voor den speculateur zullen opleveren.

De Landbouw, welke door het vorig bestuur is aangemoedigd in de onmiddellijke nabuurschap van Benkoeloe, kan met betrekking tot de specerijen gezegd worden, in eenen voordeelligen staat te zijn; omtrent de rijst-culture zijn de pogingen tot verbetering veelvuldig geweest, doch de ondankbaarheid van den grond is steeds de grootste obstacle geweest tegen den goeden uitslag.

Wij hebben de eer onder bijlaag La B. een afschrift aan te bieden van het laatste rapport van het Landbouwkundig genootschap, hetwelk nog niet in het licht is gegeven, en uit dien hoofde niet onbelangrijk is, wij voegen daarbij een extract uit het rapport d.d. 9 Februari 1821 bevattende de begroting van het voortbrengsel der specerij plantagien van 1821 tot 1825, en ten bewijze dat die commissie zich niet weinig vergist heeft in het werkelijk product is daarbij tevens gevoegd eene staat der werkelijk uitgevoerde specerijen gedurende genoegzaam datzelfde tijdvak, hetgeen de beste basis is, voor de berekening van het voortbrengsel, in het toekomstige (zie Bijlagen La C. en D.)

Door de afschaffing van alle regten op den in- en uitvoer van koopmanschappen of producten, is de Residentie Benkoeloe in stede van in welvaart toetenemen, zichtbaar achteruitgegaan, ofschoon men door die maatregel heeft gehoopt, den handel van Padang af te trekken.

Een reglement voor de heffing der inkomende en uitgaande regten, 't welk ons is in handen gekomen, hebben wij de eer, tot speculatie hierover te leggen onder Bijlaag La E. (Hierbij zijn tevens gevoegd 5

bekendmakingen La E, N^o. 1 à 5, bevattende gedetacheerde provisioneele bepalingen, omtrent de inkomende en uitgaande regten tot speculatie).

De inhoud daarvan duidt aan, dat zulks te voren voor Padang was ingericht, doch geheel hetzelfde zijnde, als voor deze plaats ter dier tijd bestond, diene zulks tot toelichting van vorige bestaandens.

Wij regretteeren zeer, niet in het bezit te hebben kunnen komen van de registers van in- en uitvoer, ten einde door authentieke stukken te bewijzen, hetgeen wij hier avanceeren en met zekerheid durven opgeven.

De aanvoer van opium schijnt volgens de zekerste opgaven in de laatste jaren het getal van 50 kisten 'sjaar niet te hebben overschreden, waarvan een vierde onder de bevolking wordt geconsumeerd en drie vierde, met de Boegineesche prauwen, welke gewoonlijk in de maanden Julij en Augustus aankomen; weder werd uitgevoerd.

De inkomende en uitgaande regten hebben, volgens de accuraatste opgaven van onderscheidene personen, nimmer meer dan 10 à 12 duizend ropijen 'sjaars bedragen, doch wanneer men daarentegen in aanmerking neemt, dat alle de compagnies-ambtenaren *zelve* kooplieden waren, en de voornaamste artikelen van inlandsche consumptie door de Compagnie *zelve* werden ingevoerd, en daarvoor gevolglijk geen regten zijn geheven, zoo is het onmogelijk, bij het afwezen van minutlijke opgaven der ingevoerde en uitgevoerde koopmanschappen of producten eene berekening te maken wat dit middel aan den lande zoude kunnen opbrengen.

De conclusie hierop te maken is de vergelijking van den tegenwoordigen financieelen staat der Residentie Padang met het tijdperk onder het Britsch tusschenbestuur onder welk de inkomsten nimmer meer dan zestig duizend Guldens hebben bedragen, hetgeen onder het Nederlandsch bestuur evenwel tot circa zesmaal honderd duizend Guldens is gestegen.

Behalve de inkomsten der pachten van de amfioen en sterke dranken, trok de Engelsche Compagnie dus geene directe voordeelen als uit de inkopen van peper, welke altijd nog niettegenstaande de vrijverklaring van den handel door de gansche Residentie is gemonopoliseerd gebleven in de handen der gunstelingen van de Chefs van het bestuur, welke, onder den naam van contractanten, de werkelijke commercieele agenten der kompagnie waren.

Volgens de accuraatste opgaven (want wij moeten herhalen, dat wij niet in het bezit zijn gesteld van de boeken waaruit wij zulks welligt zouden kunnen bewijzen, evenmin van eenige andere archieven, als de handelingen sedert het bestuur van den Luitenant Gouverneur Raffles van den Jaar 1818 tot 1824) is de gemiddelde opbrengst van peper der laatste twee jaren geweest:

van Moko Moko 'sjaars	Cwt.	541—2
Laije	»	544—»
Ngallam	»	50—»
Saloema	»	170—1
Manna & Cawour	»	256—3
idem witte Peper	»	386—3
Croëe	»	295—»
van de Binnenlanden van Benkoelen . .	»	295—2

Totaal Cwt. 2539—3

of Picols 2131 : 14

Deze peper, door de bovengenoemde agenten der Compagnie op de buitenposten ingekocht tegen 3 realen de 112 Engelsche ponden, of 15 realen de Bahro, behalve $2\frac{1}{2}$ reaal als toelaag aan de Hoofden, werd in de pakhuizen te Benkoeloe geleverd tegen 16 madras ropijen (de centweigt) 112 Engelsche ponden, zijnde dus daaronder begrepen de transport ongelden van de buitenposten.

Onder de oorzaken der verminderde opbrengst van dit product kan als de voornaamste worden genoemd de onderdrukking waarover zich de planters zoozeer te beklagen hebben, zelfs tegen dezen lagen prijs steeds met moeite en dikwijls in het geheel geene betaling ontvangen te hebben, en wanneer nog die betaling geschiede (alzo die malversatie toch wel niet altijd kon plaats hebben) werden die reeds zoo verarmde planters in lijnwaden betaald, waarop twee à drie capitalen werden geprofitteerd.

Hieruit moest notoir voortspruiten dat de cultuur der peper te niet moest gaan, en het product der nog gecultiveerde tuinen met weerzin door de planters werd afgevoerd.

Wij hebben de bewijzen voor ons der aangehaalde daadzaken.

Een der agenten, Mr Osborn, gedurende ons aanzijn op zijne reis van Saloemah naar Benkoeloe verdronken, laat uitgebreide en ingewikkelde rekeningen achter met de planters van dat district, aan welken dezelve noemwaardige sommen gelds schuldig is gebleven.

De Inlandsche officieren (van het ontbonden boeginezen Corps) welke op de buitenposten het hoogste gezag voerden, hebben allen uitgebreide uitstaande zaken met de planters van peper, en een groot aantal brengen hunne reclames voor noemwaardige sommen in voor geleverde peper gedurende de laatste vier jaren; de uitbetaling der tractementen van eenige voorname inlandsche hoofden had ook sinds de laatste elf maanden niet plaats gehad; dit alles zijn bewijzen voor de onderdrukking waaronder de inwoners der buitendistricten hebben gezucht.

Ter gelegenheid van den overgang van het bestuur, zijn successievelijk ter aanbieding hunner hulde aan het Nederlandsch Gouvernement de

meeste voorname hoofden der buitenposten naar de hoofdplaats afgekomen.

Allen verzoeken uit eenen mond om onder de bescherming van een Europeesch ambtenaar, op elk der buitenposten, weder de peper-culture te mogen uitbreiden, en daartoe slechts de order te ontvangen, om onmidlijk de handen aan het werk te slaan, met het eenige verzoek echter, dat de hoeveelheid peperranken van elk huisgezin, van 1000 boomen gelijk voorheen, op 500 en de hoeveelheid te onderhouden boomen van een ongetrouwde van 500 op 250 ranken worde bepaald.

Dezelfde bieden al dadelijk eene noemwaardige hoeveelheid peper te leveren aan, welke zij ronduit verklaren zich de moeite niet te hebben willen geven, van uit de verafgelegene dorpen, naar de monden der rivieren aftebrengen, uithoofde der onzekerheid van daarvoor betaling te zullen erlangen.

Ofschoon wij dit verslag hadden kunnen aanvangen met Uwe Excellentie aanbieden die documenten, waaruit zoowel de afstand der souvereiniteit dezer landen blijkt als alle de regten welke, uit welke oorzaken ook, aan het Gouvernement zijn afgestaan, bij de onderscheidene bestaande contracten der inlandsche Hoofden, zoo hebben wij gemeend alle die contracten als voornaamlijk en oorspronkelijk op de leverantie der peper doelende, ook bij de verhandeling der commercieele belangen dezer residentie te moeten te pas brengen, alhoewel die contracten de peper culture hebben vernietigd, welke in de laatste jaren zijn aangegaan.

Wij hebben de eer Uwe Excellentie aanbieden de authentieke afschriften der natemelden stukken, waarop wij onmidlijk onze aanmerkingen zullen laten volgen.

1^o. Een contract tusschen de Pangerang en proattins van Benkoeloe, en de vertegenwoordigers der Engelsche Oost-Indische Compagnie dd^o 14 April 1758.

Naarvolgens dit contract werd de peper aan de Compagnie geleverd tegen piasters:

10	p ^r	Bahro van 5 c ^t w ^t hierbij
1		ten voordeele van den pangerang en
$\frac{1}{2}$		ten voordeele van de proattins
<hr/>		
Prs	11 $\frac{1}{2}$	of Ind. fl. 23 voor c. c. 4 $\frac{1}{8}$ pikols.

Deze betaling moet ten allen tijden ongenoegzaam zijn geweest voor het bestaan der planters, welke ongetwijfeld tot den aanplant en onderhouding van 1000 boomen hunnen ganschen tijd en arbeid hebben moeten besteden.

Tusschen het tijdvak van den Jare 1758 tot 1802 hebben onderscheidene veranderingen ook in de prijsbepaling voor de peper plaats

gehad, welke wij echter met geene mogelijkheid hebben kunnen traceeren.

Dit is intusschen zeker dat op zeker tijdstip de prijs van 10 tot 15 Sp^s matten p^r Bahro is verhoogd, en hiervoor werd dezelve, niettegenstaande de successieve bepalingen van hoogere prijzen, door de ge-
protegeerden van den chef van het bestuur van de planters ontvangen.

2^o en 3^o. Twee acten van overeenkomst met den pangerang Lingang Allam en Radja Brahim dd^o 8 November 1802.

Bij deze documenten wordt de prijs der te leveren peper, als gedwongen leverantie, in 's Compagnies pakhuizen bepaald op 30 Sp^s matten de Bahro, benevens eene toelage van 3 sp^s matten p^r Bahro, voor de pangerang, wijders hierbij tevens eene premie uitgelooft voor de vrijwillige planters van peper tegen 50 Sp^s Matten de 1000 boomen, in termijnen uittereiken, terwijl aan den Superintendent over deze vrijwillige aangelegde tuinen, Radja Brahim, eene maandelijksche toelage van 30 Sp^s matten worden toegestaan, tot dat de pepertuinen in staat van productie zouden zijn, waarnaar eene gratificatie van twee soecoos (eene ropy) voor elk op de schaal gebrachte Bahro peper, in stede van alle bezoldiging zoude worden uitgereikt.

Deze bepaling is de steen des aanstoots geweest van alle aantijging, jegens den Commissaris Mr. Walter Ewer, welke door deze voorschotten aan de peperplanters immense sommen gelds van de Kompagnie heeft verspeeld en welke men nimmer heeft kunnen recouvreeren.

4^o. Een Contract met de Hoofden van het district Laije gedateerd 18 Junij 1818.

Bij deze overeenkomst wordt de peperculture vrij verklaard en de prijs der in 's Lands pakhuizen geleverde peper van drie realen op zes realen voor elke 112 Engelsche Ponden (c^t W^t); wijders wordt de bevolking een *hoofdgeld* van *twee* realen voor ieder huisgezin 's jaars opgelegd, en de dorps hoofden ieder *acht* realen 's maands toegelegd, terwijl de gebruikelijke toelagen aan de pangerang en mindere hoofden in volle kracht blijven, en bij voortdurend worden geguarandeerd.

Geene enkele dezer bepalingen is tot heden ingevoerd; de peper wordt steeds tegen 15 realen de Bahro van 5 centweigts geleverd aan de eerste autoriteit te Laije; de cultivateurs worden als voorheen tot de culture van peper door gevangenis en boetens genoodzaakt.

Het hoofdgeld is nimmer kunnen worden ingevorderd, alzoo de bevolking zich daartegen *in massa* heeft geopponeerd; de dorps hoofden hebben nimmer hunne maandelijksche toelagen bekomen, doch de pangerang en de mindere Hoofden. hebben steeds als van ouds hunne emolumenten op de geleverde peper genoten.

5^o en 6^o. Twee contracten tusschen den Luitenant Gouverneur Sir Thomas Stamford Raffles, en den pangerang Lingang Allam van Soengi Lamouw, en pangerang radja Khalippa van Soengie Itam, gedateerd den 4 Julij 1818.

Bij deze contracten wordt de peperculture vrij verklaard. Het te leveren product tegen 30 dalers de bahro aangenomen; de bevolking belast met een hoofdgeld van twee dalers p^r huisgezin 's jaars; de uitgaande regten bepaald op drie dalers p^r bahro; de pangerangs een aandeel dezer uitgaande regten toegekend; de bestaande wetten en gebruiken geguarandeerd en gewijzigd; het bestuur over de landen van de pangerangs in de handen der Compagnie, ten gevolge der algemeene erkende suprematie bevestigd en verder afgestaan, de peperplanters derzelver schulden aan de Compagnie conditioneel kwijtescholden, onder de voorwaarden van onder de bepaalde belasting van het hoofdgeld begrepen te worden, en daarenboven 's jaarlijks een daler of 25 ¹/₂ peper in afdoening hunner schulden op te brengen, terwijl almede aan de pangerangs aan welke eene maandelijksche toelaag wordt toegestaan, derzelver schulden bij de boeken der compagnie worden kwijtescholden.

Ook deze contracten hebben geen effect gehad, verder dan de afschrijving der schulden van de Pangerangs en der planters, en dat aan de eerste hunne maandelijksche bezoldigingen geregeld zijn uitbetaald.

Gelijk boven gezegd is, heeft de bevolking zich in Massa tegen de betaling van het hoofdgeld geopponeerd en wel op instigatie van de pangerangs zelven — toen het volk in groote meenigte voor de barrière verzameld was om den Heer Raffles in persoon te spreken; 't welk dezelve (uit vrees voor eene scène gelijk als die der moord van den resident Parr) met behulp der sterke arm heeft afgewend, zond de heer Raffles eene boodschap, door middel van den Magistraat kapitein Methven aan den pangerang van Soengie Lamouw, onder te kennen gawe dat nimmer van het hoofdgeld meer zoude worden gerept, indien hij slechts door deszelfs invloed het bergvolk van Rejang de nabijheid der hoofdplaats deed ruimen; — dit geschiedde bijna op hetzelfde oogenblik, en het gevaar was afgewend, met opoffering der goude bergen, welke men zich van het hoofdgeld had beloofd.

7°. Een contract met de Hoofden van Passoemah Oeloe Manna dd. 23 Mei 1818.

Bij dit contract worden de bergvolken van Passoemah Oeloe Manna onder de protectie der Compagnie gesteld, en gevolglijk alle de voordeelen geguarandeerd, welke de overige bewoners der stranden, onder het Europeesch bestuur genieten.

Dit gansche document houdt niets belangrijks in, en echter heeft men het zelve van zoo veel belang doen voorkomen, dat daarvan zelfs melding gemaakt wordt, in de officieële correspondentie tusschen H. H. E. E. de plenipotentiarissen der beide Gouvernemen ten, tijdens het sluiten van het Tractaat dd° 17 Maart 1824.

De omstandigheden, welke het sluiten van dit contract hebben vergezeld zijn, dat het onbeschaafde bergvolk van Passumah Oeloe Manna op dat tijdstip, evenals sedert onheugelijke tijden steeds hunne gewoonte is geweest, als roofbenden naar de stranden waren afgezakt, en de dorpen der benedenlanden in geval van onvoldoende tegenstand bedreigden te plunderen, om 't welk tegen te gaan, de Compagnie meermalen contracten heeft aangegaan, welke zelden langer zijn gerespecteerd als de herinnering aan de geschenken duurde, welke de hoofden van de bergvolken bij die gelegenheid steeds ontvingen. Bij het aangaan van bovengenoemd contract, heeft hetzelfde plaats gehad; de heer Raffles heeft door goud de Hoofden van Pasoemanah Oeloe Manna een contract opgedrongen, hetwelk voor hen niets verbindends vervat, doch alle voordeelen aanbiedt, en desniettemin door hen nauwelijks met goeden wil is aangenomen.

8°. Een contract met de hoofden van Pasoemah Lebar dd° 21 September 1818.

Dit contract bevat genoegzaam dezelfde voorrechten, als aan de bergvolken van Pasoemah Oeloe Manna zijn toegekend, en heeft mede niets belangrijks of voordeeligs voor het Gouvernement, alzoo de bewoners dezer berglanden zich ten eenemaal onafhankelijk rekenen, zelfs van Palembang, aan wiens vorsten zij echter in vroegere tijden homage hebben bewezen.

9°. Een document, bevattende de preliminaire voorwaarden van een contract tusschen de heer Thomas Stamford Raffles, Luitenant Gouverneur van Benkoeloe, en de zendelingen van de Pasiera Ampat Lawang en de Hoofden van Lintang.

De belangrijkheid van dit document bestaat hierin dat de persoonlijke ambitie van den heer Raffles ten klaarsten hieruit blijkt, doordien bij dit contract protectie van wege de Engelsch Oost Indiesche Compagnie wordt beloofd, zoowel tegen den Sultan van Palembang als tegen het Nederlandsch-Gouvernement.

Het landschap Lintang, aan gene zijde van het voorgebergte (Boekiet Barissan) gelegen, 't welk als de grensscheiding tusschen Palembang en Benkoeloe wordt beschouwd, behoort ook als zoodanig onder het bestuur van Palembang, doch sedert de oorlog en verandering in het bestuur van dat gewest in de laatste jaren, hebben de verst afgelegene districten van de confusie der hoofdplaats gebruik makende, zich meer of min onafhankelijk verklaard, en de afschaffing daarnaar in naam van de Toekan Tieban en verandering dier belasting in den vorm der landelijke inkomsten (en werkelijk niets anders als een hoofdgeld hetwelk dorpsgewijze bepaald is) heeft hen geheel afvallig en wars gemaakt van het bestuur der Sultans van Palembang, en gevolglijk, van het Gouvernement 't welk dat der Sultans heeft aanvaard.

De nabijheid van Benkoeloe, het aanbod van de protectie der Com-

pagnie, en verscheidene andere bijoogmerken hebben het geciteerde contract ten gevolge gehad.

Zooals de zaken thans veranderd zijn, is het allerdoelmatigst dat dit landschap, zoowel als de noord en westelijk gelegen landen aan de rivier Moessie, onder Benkoeloe gehoor, en dit zal dan ook ten bekwaren tijd en plaats nader behoren te worden toegeligt, en definitief geregeld, wanneer de belangen van Palembang onmiddlijk met die der Westkust in aanraking zullen zijn gebragt.

Gelijk in den hoofde dezes is aangemerkt, schijnt dit land sedert circa eene eeuw tijds onder een altijd durend bestuur van beproevingen gelaboreerd te hebben, hieruit zoude men moeten afleiden dat werkelijk het zuidwestelijk gedeelte van Sumatra als eene kostbare lastpost het bezit niet waardig was, waarvan de onvriendelijkheid harer kusten, ook veel bijdraagt.

Wij zullen trachten, de werkelijke en natuurlijke resources van dit land, in hun waar daglicht voor te stellen, zoodanig als dezelve onder een liberaal Gouvernement, waar de vrijheid van handel en culture niet in naam, gelijk tot dus verre onder de Compagnie, maar in de daad bestaat.

De werkelijke vrije handel kan echter eenlijk op de hoofdplaats Benkoeloe bestaan; de onvriendelijkheid van de kust is zoodanig, dat geen particulier eenige speculatie op de buitendistricten onder geene omstandigheden permanent zoude kunnen doen — ongerekend het groot etablissement hetwelk aldaar van landswege tot de protectie der handelaren noodzakelijk zoude zijn.

De peper, het voornaamste product van het land, is dus het artikel van handel, waarop het Gouvernement de aandacht te vestigen heeft, en wanneer men nu voor zeker aanneemt ('t welk wij niet betwijfelen) dat het product dezer residentie en onderhoorigheden van Moeco Moeco tot Croë bevorens meer dan 2000 (twee duizend) tonnen of 30000 pikols peper heeft bedragen, 't welk niet dan door de agenten van het Gouvernement van de planters kan worden ontvangen,

1°. omdat het Gouvernement steeds een etablissement op de buitenposten moet onderhouden, aan welke de surveillance over de peper culture bijzonder moet zijn opgedragen.

2° dat daaruit al dadelijk volgt dat dat etablissement een tweeledige nuttigheid heeft, namentlijk: de instandhouding van orde, en de bevordering der welvaart van het land;

3° dat de ongenaakbaarheid (op sommige tijden van het jaar) der kusten en de onzekerheid van het product te bekomen, het voor een particulier onmogelijk maakt, van permanent een etablissement voor den peperhandel met de buitendistricten te onderhouden, terwijl het transport te land te kostbaar en te moeilijk is, en alweder voor een particulier niet vol te houden is, uithoofde de geringe bevolking

hem geene adsistentie kan aanbieden, zelfs tegen ruime betaling, 't welk zijn gansche speculatie zoude verijdelen, en welke omstandigheid zelve, voor het Gouvernement, ofschoon oneindig minder, dan voor een particulier, niet alleen kostbaar maar moeilijk is, uithoofde ook voor deze transporten permanente etablissementen moeten worden aangehouden, zoo volgt hieruit dat zonder een monopolie te reëablisseren 't welk te zeer tegen den geest van den tijd aandruischt en dus den handel in peper behoort vrij te worden gelaten, voor een ieder, zoodanig als zulks thans in naam bestaat, en desniettemin de peper op alle de buitenposten door de posthouders voor rekening van den lande kan worden opgekocht tegen den bepaalden prijs van drie Sp^e Matten of Ind fl. 6 voor elke 112 Eng. Ponden, behalve de gewoone toelage aan de hoofden van 5 guldens p^r bahro — de posthouders de culture met klem behoren nategaan, en ter voldoening aan het eenparig verlangen, van alle de hoofden, deze teelt weder aan te moedigen, op eene verminderde verpligting voor elk huisgezin, in stede van 1000 boomen als voorheen slechts 500 peperranken te planten, terwijl de ongetrouwen, met 250 zullen kunnen volstaan.

Niet alleen het voordeel voor den lande, hetwelk hieruit is te berekenen, en hetwelk wij op een niet zeer verwijderd tijdstip durven voorzegen, van de onkosten der etablissementen genoegzaam te zullen dekken, zoo is de werkelijke rust en welvaart der bevolking met instandhouding en weder aanmoediging der peper culture ten naauwste verbonden.

De natuurlijke onwerkzame geneigdheid der bevolking leidt tot volslagen ijdelheid, wanneer het bestuur geene leiding geeft aan derzelver werkelijke middelen en de gevolgen der zoogenaamde vrijheid, welke aan de bevolking is teruggegeven, door hen van de peperculture af te trekken zijn geweest, dat niettegenstaande wat men tot het contraire moge pretendeeren, de bevolking is verminderd, verspreid, en een noemwaardig aantal uit werkelijk gebrek zich als schuldenaars tot slaven hebben gemaakt.

De peperculture, zoo als dezelve thans veragterd is, zal natuurlijk eenige jaren noodig hebben, om zich weder op te beuren, doch het is tevens zeker dat, daar de bevolking met die teelt volkomen bekend is, er dus geene van de obstacles zullen voorkomen als welke men zoo menigmaal elders met de koffijculture heeft ondervonden.

Enige weinige oude tuinen zijn nog in staat van weder voortbrengend te kunnen worden gemaakt, en het aanleggen van nieuwe tuinen is dus noodzakelijk, en ten bewijze dat de meeste hoofden daartoe vurig genegen zijn, zoo hebben reeds eenige werkelijk aangevangen met voorbereidselen tot het aanleggen van nieuwe tuinen te maken, en de oude van het onkruid te zuiveren, zoodra zij slechts hebben bespeurd, dat het Nederlandsch Gouvernement genegen is,

de welvaart van het land te bevorderen, door gebruik te maken van de werkelijk aanwezige ressources in hetzelfde in tegenoverstelling van de invoering der culture van uitheemsche producten, en het doen van experimenten van allerlei aard, als onder het vorig bestuur heeft plaats gehad, en waaronder die van het forceeren der rijstculture kan genoemd worden.

Het is tastbaar voor den oppervlakkigsten beschouwer, dat de rijst-culture in de nabijheid van Bengkoeloe, ofschoon in den omtrek van Bentuan zeer fraaie velden gevonden worden, met geen voordeel uittebreiden is, en daarentegen eenigsints de gesteldheid van het land, en de relatien tot de nabuurige streken nagaande, vindt men dat de noordlijke en zuidlijke districten overvloedig rijst opleveren, terwijl in het gebergte hetzelfde voordeel gevoegd bij eene comparatieve groote bevolking te vinden is: wat was dus natuurlijker als dat het voormalig bestuur in stede van een duizendtal bannelingen, sterke robuste menschen, van het vaste land van Indië aan particulieren te geven voor huis-houdelijke diensten (waartoe genoeg menschen van het land te verkrijgen waren) en het aanleggen van kleine plantagiën, zelfs veel van rijstvelden — deze bannelingen had gebezigd tot het aanleggen van groote wegen naar de binnenlanden, en zoo aldaar voor termien tot het contrarie mogten bestaan, welke wij echter niet kunnen uitdenken, dan had men ten minsten om de noord en om de zuid eenige soort van wegen kunnen maken, waarvan thans niets bestaat, en men met levensgevaar van de eene plaats naar de andere moet reizen.

Door het bestaan dezer groote wegen, had men met karren of last-dieren de producten (wij bedoelen voornamelijk de rijst) kunnen afvoeren en daarmede het groote doel bereikt van dit land van deszelfs eigen ressources te doen bestaan.

Indien wij door boven geciteerde (om niet langwijdig te zijn beperkte) aanmerkingen, den staat dezer landen, in een eenigsints minder on-voordeelag dagligt hebben voorgesteld als zulks gewoonlijk afgeschilderd en bekend is, dan is het werkelijk ter oorzaak, dat wij doordrongen zijn, dat het land zekere ressources bezit, waarvan geen gebruik is gemaakt of liever waarvan geen nut te trekken was, onder de administratie van eene Compagnie, waar een ieder er op uit is, om fortuin te maken, en hoe eerder dat but bereikt is zoodanige ambtenaren naar de terugreis uitzien, om door een nieuwe gunsteling van een der bewind-hebbers der Compagnie met hetzelfde oogmerk vervangen te worden.

Wij zullen thans overgaan om Uwe Excellentie, met terzijde stelling voor het oogenblik, van alle verdere beschrijving en oordeelvelling, zoowel der politieke als financieele zaken betrekkelijk deze landen, waartoe eene meer grondige kennis en onderzoek gevorderd wordt dan ons kortstondig verblijf alhier heeft toegelaten, en hetwelk alzoo

vooreerst moet worden opgeschort, de maatregelen voortstellen, welke wij eerbiedig meenen, dat voor het beheer der Residentie Benkoeloe en onderhoorigheden onmiddlijk kunnen worden geadopteerd.

De politieke gesteldheid van het land vordert geene dadelijke consideratie; de geographische ligging der residentie Benkoeloe, ofschoon over 't algemeen, tot bevordering van eenheid in het bestuur der Westkust, daarvan een gedeelte moetende uitmaken, vordert dat al wat het inwendige der administratie aangaat, en de relatien tot Palembang en de Lampongs, onafhankelijk van Padang, alhoewel communicatif met den chef van het bestuur ter Westkust van Sumatra, zal behoren te worden behandeld, aangezien de verschillende aard der bevolking en de bijzondere relatien der uitgestrekte buitenposten onmogelijk aan het overzigt van den Resident van Padang onderworpen kunnen worden.

Het Justitiewezen is in vergelyk van Java zeer gebrekkig ingerigt, doch daar alle de Hoofden het grootste belang hebben bij het voortdurend bestaan der tegenwoordige regtspleging, welke hen een inkomen verschaft uit de boeten welke zij zelve vrij willekeurig opleggen, zoo is het ons raadzaam voorgekomen, het onderzoek af te wagten waarop in den hoofde dezès is gedoeld en 't welk door de vaststelling van een raad van Justitie voor deze kust (door 't bestaan van welk collegie thans het grootste voordeel wordt te gemoet gezien) van nut zal kunnen zijn, tot het zamenstellen van bepaalde wetten voor de bedeeing van het regt; en gevolglijk hierin vooreerst geene verandering voor te stellen, alzoo de wetsbepalingen veelvuldig genoeg zijn, doch de applicatie derzelve meenigmaal botsingen ontmoet in de gewoonten der maleijers, waardoor dezelve, hoe doelmatig ook, dikwijls geheel zijn ter zijde gesteld.

Ten aanzien der financiën daarentegen is het ons noodzakelijk voorgekomen, en hebben wij de eer naar aanleiding van het deswegens reeds aangehaalde, Uwe Excellentie voor te stellen:

1°. Om onmiddelijk de belasting der inkomende en uitgaande regten, alhier in te voeren op het reglement, deswegen voor Padang bestaande hetwelk, ofschoon voor herziening vatbaar en welk hoogst noodzakelijk onderzoek thans onder behandeling is, in deszelfs geheel kan worden geïntroduceerd, alzoo ons niets, om het contraire aan te bevelen, is voorgekomen, evenmin als tegen de invoering der belastingen op het *kleinzegeel*, 's *Heren gerechtigheid*, op de *collaterale successen*, het *vendu-departement* enz. alle op de voor Nederlandsch-Indië bestaande Reglementen.

2°. Dat naar aanleiding van hetgeen ons is gebleken als tevoren bestaan hebbende (bijlagen La. P & Q), de uitgaande regten op de specerijen worden bepaald op 5 pCt. der Bataviasche marktprijzen, telkens 3 maanden te bepalen en die der peper op drie Sps. Matten

of Ind. f 6.— de bahro of Ind. f 1.15 pr. pikol zwarte peper, & Ind. f 2.— pr. pikol witte peper.

3°. Dat de alleenhandel van het zout almede onmiddlijk worde ingevoerd, voor zoover de aanvoer van buiten van dat artikel betreft, doch dat hierbij wel uitdrukkelijk bepaald worde dat (de zooveel ergernis en haat tegen het gouvernement verwekkende restrictie van) het aannemen van zout, op deze kusten, aan een ieder voor eigen consumptie wordt vrijgelaten ¹.

4° Dat met vrijlating van den handel en culture der specerijen, en der peper in 't algemeen, het laatstgenoemde artikel op de onderscheidene buitenposten voor rekening van den lande tegen dadelijke betaling worde ingekocht, tegen Ind: f 30.— de bahro, van 560 Eng: ponden, behalve de toelaag aan de hoofden van Ind: fl. 5.— p^r bahro, hetwelk alzoo c.c. f 35.— voor 4½ picol peper uitmaakt, en dat bij periodieke publieke veilingen, overtelaten aan het oordeel en discretie van den resident, deze peper ter hoofdplaats worde van de hand gezet, wanneer daarvoor genoegzame prijzen te bekomen zijn.

5° Dat de cultures, voornamelijk der peper, door de voorhanden middelen, namenlijk den goeden wil en het eenparig aanbod van alle de hoofden, weder worde aangemoedigd en uitgebreid, op het beginsel dat slechts 500 peperranken door een huisgezin, en 250 door een ongetrouwd landbouwer, zullen behoeven te worden onderhouden, in stede van het dubbeld getal, gelijk voorheen, doch dat ook deze bepaling naar oud gebruik worde opgevolgd, en met eene gepaste strengheid, door de op elke buitenpost gestationeerden posthouder, worde gecontroleerd.

6° Dat op grond van hetgeen te voren op onderscheidene tijdstippen onder het Britsch bestuur met succes heeft plaats gehad, en alzoo de balans van den handel vooralsnog tegen deze plaats is, en gevolglijk het zilvergeld steeds door den gedurigen uitvoer schaars

¹ Het is noodzakelijk dat wij hier ondubbelzinnig verklaren dat wij de overtuiging hebben, dat de verbittering, welke deze restrictie bij alle maleijers verwekt, uiterst groot is, daar zij ons toevoegen, dat men hun het gebruik beneemt van hetgeen de natuur hun mildelijk aanbiedt.

Overigens moet in het voordeel van de zaak gezegd worden dat de geografische ligging van dit eiland de aanmaak van zout bijna geheel belet, uithoofde der gedurige regens, veroorzaakt door de ongestadigheid van het seizoen, 't welk bij elke nieuwe en volle maan verandert.

De aanmaak van zout geschiedt voornamelijk door het verbranden van houtstapels, welke onophoudelijk met zoutwater besproeid worden; en deze wijze van zout te maken is niet alleen zeer kostbaar en duurder, dan waarvoor hetzelfde in 's landspakhuizen verkrijgbaar is gesteld, doch hetzelfde is bitter en van eene onaangename smaak.

Om de noord wordt het zout ook op eene kostbare wijze door koking van het zeewater verkregen.

is, hier het gebruik der *papieren munt*, onmidlijk worde ingevoerd, en tevens de *Indische Gulden* de standaardmunt wordt, in stede van de madras ropy, welke volgens het bestaande tarief, bijlaag L^r R, zeer is gedeprecieerd ¹.

7° Dat provisioneel, het personeel voor het bestuur dezer residentie en onderhoorigheden, wordt bepaald naar den staat, welke hierbij, onder bijlaag L^r S. wordt aangeboden ².

8° Dat de begrooting van inkomsten en uitgaven, behoudens de wijzigingen, welke omstandigheden daarin noodzakelijk mogten maken, voor den dienst van dit jaar mag worden gearresteerd, zooals dezelve onder bijlaag L^r V. bij deze is overgelegd.

Ten slotte hebben wij de eer, Uwe Excellentie aantebieden twee bundels der gewisselde correspondentie met den Britschen commissaris, ter overgave van alle britsche bezittingen op Sumatra, waaraan eerbiedig verzoeken, ons te mogen gedragen, voor de details onzer handelingen (bijlage W en X).

*De Commissarissen ter Overname
der Britsche Bezittingen,*

VERPLOEGH. DE STUERS.

Eerst vier maanden later dienden Commissarissen mede een rapport in over de tot het Nederlandsch gezag teruggekeerde Tapanoelische landschappen.

Ook dit rapport, gedagteekend Sumatra's Westkust 30 November 1825, Lett. F N^o. 22, is van belang en laat ik hier volgen:

WESTKUST VAN SUMATRA, den 30 November 1825.

Wij hebben de eer Uwe Excellentie bij deze rapport te maken aangaande de staat der nieuwlings ingelijfde bezittingen ter dezer kust, gelegen ten noorden van Padang en waarvan de hooftposten zijn *Ajer bangies*, *Natal* en *Tappanoelij*.

Door deze uitbreiding van grondgebied is het gezag des Gouvernements tans over de gansche westkust van Sumatra verzekerd tot *Baros* om de noord; ongeacht dat de bewoners der kust tusschen *Tikoo* en

¹ Weswegen wij voorstellen dat (ook met inzicht om dubbele en onnoodige moeilijke transporten van Padang voor te komen) direct van Batavia eene som van honderd duizend guldens papieren geld en vijftig duizend guldens kopermunt naar Benkoeloe worde verzonden.

² Hierbij wordt tevens tot speculatie overgelegd: eene betalingsrol van het afgetreden bestuur, uit de vergelijking waarvan zal blijken, de economie welke in dezen is in het ooggehouden (Bijlaag L^a. T).

Ajjer bangies door de onlusten in de binnenlanden zich min of meer onder den invloed der Padries rekenen.

Ajjer bangies gelegen in eene fraaije en veilige baai en aan eene rivier welke 8 à 10 uren binnen lands bevaarbaar is voor vaartuigen van 6 à 8 voeten diepgang, was voorheen en tijdens het bestaan der Nederlandsch Oost-Indische Kompagnie, wier agenten sints onheugelijke tijden hier gevestigd zijn geweest, eene plaats van noemenswaardig belang voor den handel. De naburige binnenlanden van *Agam* en *Raauw* bevatten, behalve eene groote bevolking, de voornaamste goudmijnen van Sumatra.

Thans is deze bezitting, ofschoon nominaal tot grenzen hebbende *Oejong massang* om de zuid en *Laboean loeloe* of *Batoe Koedan* om de noord, gereduceerd tot eene kampong van 50 tot 60 huizen op de vaste wal, en eenige verspreide gehuchten op de naburige eilanden; afgesneden van alle binnenlandsche communicatie door de steeds voortdurende fanatieke beroeringen onder de bevolking, is deze haven geheel nietig voor den handel, doch daarentegen zeer belangrijk als eene militaire post, uithoofde der nabijheid van eene der hoofdzetels der Padries secte namelijk *Alahan panjang* of *Bonjol* (de naam der kampong welke circa 12 uren binnenlandsch gelegen is op die rivier welke zich door twee armen in zee uitstort te *Katiagan* en *Massang*).

Het Inlandsch bestuur van *Ajjer bangies* bestaat in den Towanko en vijf Panghoeloes, welke, gepresideerd door den civielen ambtenaar, den landraad uitmaken, welke kennis neemt van alle civiele en criminele zaken, waarvan die van eenen capitalen aard te voren naar den Residentsraad van Natal en nu voor den vervolge naar dien van Padang zullen verwezen worden.

Deze hoofden zijn in het genot van geringe pensioenen voor den afstand hunner regten op den handel enz., waarin dezelve zijn gecontinueerd voor een gezamenlijk bedrag van Indisch f 76.20 'smaands waarvan de verdeeling is:

aan Towanko moedo	Ind. f 33.10 St.
» Radja Poetie	» - 10.— »
» Datoe Simponno	» - 8.10 »
» » Bilangan.	» - 8.10 »
» » Ammat	» - 8.10 »
» » Taddoeng	» - 8.10 »
<hr/>	
Ind. f 76.20 St.	

De voortbrengselen van dit land zijn *stofgoud*, *kampher*, *dammer*, *rotting* en *diverse goede houtsoorten*, waarvan de voornaamste zijn het *kampher*- en *marabouw*-hout.

Er zijn hier hoegenaamd geene publieke inkomsten; de pacht der *opium* is het eenige middel 't welk onder den tegenwoordigen staat van

zaken zoude kunnen worden ingevoerd, terwijl het debiet van zout, bij eventuele wederopening der communicatie met de binnenlanden, van eenig belang zal kunnen worden, wanneer door gepaste middelen den aanmaak van zout aan de stranden in de nabijheid van Aijer bangies, anders dan voor eigen consumptie der strandbewoners, wordt belet.

Het etablissement voor dezen post is provisioneel bepaald op:

Eén civiel en militair kommandant;

Eén klerk;

Eén maleisch schrijver;

Drie oppassers.

Natal (eigentlich *Natar*). Deze bezitting heeft tot grenzen *Batoe Koedam* om de zuid en *Batoemoendam* om de noord en ten oosten het distrikt van *Lingobajja*, circa 8 uren landwaarts gelegen aan de rivier welke zich te Natal in zee stort.

Deze post, voorheen door de Engelschen gevestigd tot afbreuk van den handel der Nederlandsche Oost-Indische Kompagnie te *Aijer bangies*, is door de natuurlijke ligging en opene gevaarlijke rhede alsints ondoelmatig voor den handel gesitueerd.

Door de voorbeeldeloze verspreiding van den invloed der Padries zijn mede de gansche binnenlanden van *Raauw* en *Mendaheeling*, en welke eene zeer grootte bevolking bevatten, van alle communicatie afgesneden, gevolglijk is ook hier den voorheen zeer uitgebreiden handel tot niet gegaan en zijn deze landen, zoowel als Aijer bangies, verstoken zelfs van alle middelen tot levensonderhoud voor de bevolking, welke andersints rijkelijk in de binnenlanden worden voortgebracht en thans van buiten moeten worden ingevoerd.

Als eene militaire post is dus het Fort tot bescherming van Natal en de onderhorige districten van Batahan om de zuid, Lingobajja om de oost en Singkoean om de noord, benevens de daar tusschen liggende kampongs, waarvan de gezamentlijke bevolking op ruim 12,000 zielen wordt begroot, in zoo ver van aanbelang.

Doordien hier evenmin als te Benkoeloe door het afgetreden Britsch bestuur eenige overgave is gedaan van de archiven waaruit zulks zoude kunnen blijken (niettegenstaande deswegen ter bekwaamer tijd de noodige afvraag is gedaan) zijn wij niet in de gelegenheid eene accurate opgave te doen van de werkelijke ressources dezer landen, in vroegere en voor den handel en de bevolking gelukkiger tijden.

Eene in handen gekomene opgave der in- en uitgevoerde goederen en producten te Natal gedurende de jaren 1817—18, 1818—19, 1819—20, 1820—21, hebben wij de eer bij deze overteleggen (bijlaag La A.)

De voornaamste produkten dezer landstreek zijn *peper*, circa 2000 à 3000 pikols, *stofgoud*, circa 50 katties, *kampher*, circa 14 à 16 pikols

'sjaars; voorts *roting* en verscheidene goede houtsoorten, als *Marabouw*- en *kampher*-hout.

Het inlandsche bestuur van Natal bestaat uit een *Towanko* en zes *Dato's*, welke benevens den *Towanko* van Lingobaija den landraad uitmaken, waarin de eerste civile autoriteit resideert.

De bestaande verordeningen aangaande de bedeeeling van het regt zijn gegrond op de overlevering van oude lands-gebruiken, welke in vele opzichten, ofschoon oorspronkelijk door de Koran voorgeschreven, daarvan afwijkende zijn.

De Hoofden, welke voor den afstand hunner regten op den handel in het genot zijn bevonden en gecontinueerd van pensioenen zijn de volgende:

Towanko Bezaar van Natal	Ind. f 66.20
Towanko Sambah van Lingobaija . .	» - 66.20
Radja Mangoeijang van Soeboejong .	» - 10.—
Radja Indamara van Singkoeang . .	» - 10.—

Totaal 's maands Ind. f 153.10 St.

Overigens hebben de zes *Dato's* of Panghoeloes zekere verouderde regten op den handel, welke hen aanspraak geeft op eene schadeloosstelling bij den wederinvoer van het middel der inkomende en uitgaande regten, dan waarvan dezelve gewillig afstand hebben gedaan, tegen eene maandelijksche toelaag (even als voor de amfioenpacht) à Ind. f 10.— ieder 's maands, hetwelk eene maandelijksche uitgaaf van Ind. f 60.— veroorzaakt.

De pacht der opium, voorheen aan de inlandsche hoofden afgestaan, is omtrent een jaar geleden met de voorkennis van het bestuur aan een particulier koopman, met name John Graij, overgegeven voor eene maandelijksche som van Ind. f 180.— welke onder de twaalf Hoofden wordt verdeeld als:

Aan den Towanko Bezaar van Natal	Ind. f 50.—
» » » Sambah van Lingobaija	» - 30.—

Aan de zes *Dato's* van Natal

» Dato <i>Sinaro</i> van de soekoe <i>Menangkabouw</i> . . .	» - 10.—
» » <i>Poetie</i> van de soekoe <i>Barat</i>	» - 10.—
» » <i>Mage Maradjo</i> van de soekoe <i>Padang en Tigablas</i> »	» - 10.—
» » <i>Moedo</i> van de soekoe <i>Bandar Sapoeloe</i> . . .	» - 10.—
» » <i>Makoeta Allam</i> van de soekoe <i>Achee</i> . . .	» - 10.—
» » <i>Soetan Panghoeloe</i> van de soekoe <i>Raauw</i> . .	» - 10.—

Aan de vier Anak Radja's

» Soetan <i>Larangan</i>	» - 10.—
» » <i>Kabiedon</i>	» - 10.—
» » <i>Sahidie</i>	» - 10.—
» » <i>Salim</i>	» - 10.—

Totaal 's maands Ind. f 180.—

Deze hoofden zijn genegen hun regt op de opiumpacht aan het Gouvernement weder af te staan onder genot van bovengenoemde maandelijksche toelage, 't welk als eene maatregel van politie allesints noodzakelijk is.

Overigens zijn hier geen publieke inkomsten, en is de alleenhandel in zout *hier* mede van geen belang, alzoo zoo wel om de noord als om de zuid van *Natal*, veel zout wordt aangemaakt, door middel van koking van het water.

Het personeel voor deze bezitting is provisioneel bepaald als volgt:

Een civiel en militair kommandant;

Een adsistent bij denzelve;

Een klerk;

Een inlandsch schrijver;

Een Europeesch sergeant der politie;

Acht oppassers;

terwijl bij de invoering der inkomende en uitgaande regten dit etablissement nog zal worden vermeerderd met

Een klerk;

Een maleische schrijver;

Twee oppassers.

Tappanoelie (eigenlijk *Tapean-Oelie*), gevestigd op het klein eiland *Pontjan*, is gelegen in eene boven alle beschrijving fraaie en voor een onrekenbaar getal schepen veilige baai.

De belangrijkheid voor den handel met de binnenlanden is hier niet gelijk in de Natalsche bovenlanden door de *Padries*, welke tot dus verre hunne veroveringen slechts tot het *Batta-land* van *Mendaheiling* hebben uitgebreid, gestoord; doch door de onderlinge twisten en oorlogen van zeer onbeduidende Hoofden onder de *Battasche* bergvolken, welke elkander onophoudelijk bevechten en de passages naar de stranden belemmeren, grootendeels verminderd.

De bevolking der zoogenaamde bezitting *Tappanoelie* op het eiland is slechts circa 300 zielen.

In den omtrek der baai heeft men de plaatsen *Tappanoelie*, *Sibogha*, *Colonghan*, *Siboeloean*, *Badierie* en *Pinang Soedie* benevens *Batang Terro* om de zuid en *Sorkum* om de noord, waarvan de gezamentlijke bevolking geene 5000 zielen overschrijdt.

De bevolking der binnenlanden (de *Batta's*) wordt gezegd buiten mate groot en het land zeer goed bebouwd te zijn, vooral omtrent het groote lac *Toba*, hetwelk slechts drie dagen reizens binnenslands gezegd wordt gelegen te zijn, van daar dat hier ongelijk aan *Natal* en *Aijerbangies* geen gebrek aan rijst is voor de naburige bevolking, ofschoon echter de aangevoerde hoeveelheid niet genoegzaam schijnt voor den uitvoer van eenig aanbelang.

De producten zijn hier voornamelijk *kampher*, *benzoin*, *dammer*, eene

geringe hoeveelheid zwarte *vogelnesten* en verscheidene goede houtsoorten als *kampher*, *apie apie*, en zoogenaamd *bintango hout*.

Volgens ingewonnen informatie was de uitvoer in den Jare 1817:

<i>Benzoin</i>	979	Pikols.
<i>Kampher</i>	128	id.
en de ingevoerde artikelen in dat jaar:		
<i>Opium</i>	5	Pikols, 79 katties.
<i>Koperdraad</i>	5	id.
<i>Ijzer</i>	487	Staven.
<i>Staal</i>	8	Pikols.
blauwe witte en bruine <i>lijnswaden</i> . .	60	Korgies.
<i>Tabak</i>	200	Kranjangs.
<i>Zout</i>	200	Koijangs.

Tans is ook deze handel veel verlopen, waarvan als eene der oorzaken (hoe onverklaarbaar andersints ook, evenals te *Benkoeloe*) de vrijverklaring dezer havens wordt opgegeven.

Het etablissement alhier in dienst bevonden en provisioneel gecontinueerd bestaat in:

- Een posthouder;
- Een hoofdoppasser;
- Acht oppassers.

Het inlandsch bestuur bestaat op het eiland in *twee hoofden*, welke Dato's genoemd worden en voorts in *een hoofd* op elk der bovengenoemde plaatsen in de baai gelegen, welke met den *civielen* ambtenaar den raad uitmaken ter beslissing van geschillen en misdaden welke onder deze geringe gemeente voorvallen.

Deze hoofden zijn in het genot bevonden en mede gecontinueerd van eenige geringe pensioenen, ten gezamenlijk bedragen van Ind. f 110.— 's maands.

Deze som is verdeeld als:

Aan Radja Manoeka van Sibogha	Ind. f	16.20	St.
— — Semaong van Tappeanoelie	» -	16.20	»
— Dato Majo Endo van Pontjan	» -	10.—	»
— — Radja Allam.	» -	10.—	»
— — Pangсах van Pinang Soerie	» -	5.—	»
— — Sie Jangot	» -	5.—	»
— — Radja Ahmat van Sorcum	» -	10.—	»
— — Radja Boukiet	» -	10.—	»
— — Si Goentoer allam van Collengan	» -	10.—	»
— — Radja Ambatjang van Batang Terroo	» -	8.10	»
— — Sieallang	» -	8.10	»

Ind. f 110.— St.

De eenige publieke inkomst welke hier tans bestaat is die der opiumpacht à Ind. f 400.— 's jaars.

De alleenhandel van het zout welke hier voor de vrijverklaring dezer havens steeds heeft bestaan, en gelijk boven gezegd op 200 koijangs 's jaars kan worden begroot, zal zeer doelmatig weder kunnen worden ingevoerd, hetwelk meer dan genoegzaam voortbrengend zal wezen om de ongelden van dit etablissement te bestrijden, overigens heeft deze plaats alle voordelen zoowel door het fraaie zeehoofd, waaraan groote schepen kunnen laden en lossen, als door de localiteit van het eiland en deszelfs ruime pakhuizen, welke echter slechts van hout en atapdaken voorzien zijn.¹

De tegenwoordige comparatieve onbelangrijkheid dezer nieuwe bezittingen gedoogd geene verdere uitwijding omtrent de plaatselijke bijzonderheden van land of volk, welk een en ander zeer nauwkeurig in Marsden's historie van Sumatra zijn beschreven.

Ofschoon bezittingen van de vereenigde Engelsche Oost-Indische Compagnie, was het etablissement van Natal en Tappanoelie (waarbij in latere tijden *Ajërbangies* gevoegd is) voormaals aan eene afzonderlijke Compagnieschap, voor het drijven van allen handel, behalve de peper, welke des Compagnies monopolie was, afgestaan, waarvan de Heer John Prince, de laatst overgebleven deelhebber, nu onlangs als laatste Britsche resident van *Benkoeloe* en onderhorigheden is afgetreden.

Er bestond nimmer omtrent deze plaatsen eenig territoriaal regt, en ofschoon de suppressie der Compagnie steeds stilzwijgende is erkend, zoo is de bevolking altijd in de bedeeing van het regt aan zich zelve overgelaten, voor zooverre 's Compagnies dienaren daarbij geen belang hadden, zoodanig dat na de gewoontens des lands alle misdaden zelfs moord met boeten konden worden afgekocht, ten voordeele der registers welke hunne eigene Hoofden zijn.

De belasting der inkomende en uitgaande regten voormaals in deze bezittingen bestaan hebbende en bij eene publikatie van den 12 Maart 1824 (waarvan afschrift bij deze wordt aangeboden onder bijlage Lr B) afgeschaft, heeft onder den alleenhandel van den Heer John Prince nimmer veel opgebragt.

De binnenlandsche fanatieke revolutie welke als een smeulend vuur voortlopende, het schoonste deel van *Sumatra* beroerd en eenlijk daardoor de bezittingen benoorden Padang gelegen, niet geringe lastposten voor den Staat zijn geworden, schijnt de noodzakelijkheid voor zekere maatregelen te provoceeren, welke de strekking kunnen hebben om de overgroote bevolking der binnenlanden, benevens

¹ Aangaande de civiele en militaire gebouwen en werken op deze etablissementen maken wij bij deze geene melding, als zijnde in een vorig rapport reeds verhandeld.

derzelve kostbare producten ten voordeele der schatkist te doen verkeren.

Van alle kanten en onophoudelijk zijn ons eene menigte hoofden van de uitgestrekte landen van *Raauw* en *Mendaheiling* om de hulp van het Gouvernement komen smeken tegen de invasiën der roofbenden, welke onder den dekmantel der Godsdienst zich meester maken niet alleen van alles wat de bevolking bezit, maar buitendien de vrouwen en kinderen ontroven en veelal om hiertoe te geraken, de mannen om het leven brengen, 't welk buitendien het lot van alle hoofden en rijken des lands, en voornamelijk van de zoodanige die zich door hunne bekwaamheden onderscheiden is.

Alle reeds zoo menigvuldig aangewende pogingen zelfs door het afgetreden Britsch bestuur ('t welk nimmer tot dadelijkheden met hen is gekomen, en welke omstandigheid het ontwijfelbaarst bewijs oplevert voor hunne hardnekkigheid) om tot de minste minlijke schikking met de noordelijke Padries te komen, zijn vruchteloos geweest.

Als een hoofdzetel der Padries Secte is *Bonjol* of *Alahan panjang* het orakel voor de noordelijke landen van *Raauw* en *Mendaheiling* en dat gedeelte van het noordwaarts gelegen landschap *Agam*, hetwelk aan onze bezittingen in die streek steunt, gelijk het gezag der hoofdzetels van *Linto* en *Lima poeloe Kotta's* zich om de oost en noordoost tot *Siak* uitstrekt.

Terugkomende op dit onderwerp mogen wij niet voorbijgaan even in beschouwing te geven, de algemeene staat der samenleving onder de bevolking van gansch Sumatra.

In 't algemeen kan gezegd worden dat de bevolking geheel regeringsloos is. Overal vindt men *Radja's*, *Panghoeloes* en eene menigte Hoofden onder verschillende benamingen, en desniettemin bestaat er geen bestuur, en het regt der sterkste is predominant.

Al wat man is, en zelfs naauwlijks tot die jaren van onderscheiding gekomen is, gaat steeds zwaar gewapend, uit vrees voor den verraderlijken aanval van zijnen naburigen dorpeling, neen zelfs uit vrees voor zijn eigen bloedverwant, welke met hem onder een dak woont.

Er bestaat onophoudelijk eene burgeroorlog van eene kampong met de andere. Op de bazaars ontmoet men zich gewapend, doch met de palmtak des vreedes; die tijd voorbij zijnde is alles weder vijandig, men beloert elkander in de rijstvelden, alwaar de onbedachtzame vaak zijnen dood vindt of zijne vrouw en kinderen ontroofd worden.

De ouderdom waarvoor nog eenige eerbied door instinct bestaat, doet steeds uitspraak in de ontstane geschillen onder het volk, doch den rijke of sterke, welke in het onregt is gesteld, laat zich zelden deze uitspraak welgevallen en wreekt zich eerlang door de vele middelen welke hem zijnen aanhang verschaffen, en zijne tegenpartij boet al spoedig met het leven, het betwiste voorwerp, welligt van

eenige stuivers waarde. Voorts leeft de gansche bevolking, waarvan evenwel de vrouwen behoren te worden uitgezonderd, als zijnde met alle noodzakelijk en zelfs zwaar werk belast, in eenen staat van werkeloosheid (met alle de heillooze aankleven van dien) waartoe hunne werkelijk geringe behoeften de grootste aanleiding geven. Niet moeilijk is hieruit afte leiden dat de landbouw en algemeene nijverheid in eene allesints kwijnende staat zijn.

Onder dusdanige omstandigheden zijn de fraaiste en rijkste gedeelten van Sumatra en derzelver bevolking onder den invloed geraakt van de Secte der Padries, welke door de krachtdadigste, doch ook tevens de onmenscheijkste middelen, dus voortgaande, tot het doel zullen geraken van dit land, onder eene regelmatige doch despotieke regeering te brengen, waaronder hetzelfde nimmer heeft bestaan, en welke voorbereidende orde van zaken, uit een wijsgerig oogpunt beschouwd, werkelijk door de opoffering van een noemenswaardig gedeelte der tegenwoordige generatie, de welvaart en het geluk der toekomstige moet ten gevolge hebben, wanneer men aanneemt dat door de verspreiding der verlichting, ofschoon ook in het tegenwoordig tijdstip, door roof en bloeddorstigen onder den dekmantel van den Godsdienst, te weeg gebragt, in den vervolge geleerde mannen zullen te voorschijn komen, welke door hunne kennis de magt zullen bezitten om zich als Hoofden der verlichte bevolking optewerpen en dezelve naar den geest der tijden te bestieren

De staat van zaken in de noordelijke nieuw geacquireerde bezittingen, vordert dat dezelve vereenigd en ingelijfd worden onder de benaming van Noordelijke Afdeeling der residentie Padang en waarvan de Hoofdplaats zal behoren te zijn, de voor den handel zoo voordelig gesitueerde plaats *Tappanoelie*.

De grenzen dezer afdeeling zullen alzoo zijn *Oejoengmassang* om de zuid en *Baros* om de noord.

Ter laatstgenoemde plaats bestond voorheen eene factorij der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, welke van noemenwaardig belang voor den handel is geweest. Ten gevolge van twee brieven gerigt aan aan den Resident van Padang in den beginne van dit jaar van den Radja Baros, welke gezeten is in de zoogenaamde Kampong Moediek, houdende verzoek dat het Gouvernement zich de belangen der negorij *Baros* wilde aantrekken, door naar die plaats zekere magt te zenden tot het dempen der onlusten welke tusschen de zoogenaamde Radja's *Moedik* en *Ilier* bestonden, heeft de tweede tekenaar op zijne tournee om de noord die plaats aangedaan, en het voordeel gehad van eene overeenkomst tot vrede en vriendschap te sluiten, tusschen de twee voornoemde Radja's, waarvan afschrift bij deze eerbiedig wordt overgelegd onder bijlaag La C.

Bij deze nieuwe overeenkomst is bekrachtigd het oude kontrakt tusschen de hoofden van *Baros* en de voormalige Oost-Indische Compagnie dd. 5 Januarij 1756, bijlaag La D, en gevolglijk zal het noodzakelijk zijn, deze plaats als binnen de grenzen der noordelijke afdeeling te beschouwen en aldaar een klein etablissement te vormen.

Baros heeft eene opene reede, welke bij onstuimig weder onveilig is even als de bank voor de rivier, welker twee mondingen slechts bij hoogwater bevaarbaar zijn.

Deze negorij bestaat tans uit twee kampongs, de Kampong *Moediek* en de Kampong *Ilier*. De kampong *Moediek*, gelegen circa twee palen van het strand en bestuurd door den Radja Baros van Bergallan Soetan Seilan, is eene bij uitstek fraaie maleidsche kampong, bevattende ruim 100 groote hecht en sterke huizen van goed hout en goede bouworde, en eene bevolking van ruim 200 weerbare mannen, of ongeveer duizend zielen.

De kampong *Ilier*, gelegen aan de zuidelijke monding der rivier en bestuurd door Radja Bandhara nan Bergallan Soetan main allam, was voorheen zeer onbelangrijk, doch sinds de twisten tusschen de twee Radja's heeft deze kampong bijzonder in bevolking toegenomen; dezelve bevat tans ruim 150 weerbare mannen of circa 800 zielen.

De historie van hunnen oorlog is kortlijk deze:

Ongeveer zes jaren geleden stierf de oude Radja (welke oorspronkelijk tot de familie der Radja's van *Troessan* om de zuid van Padang behoorde). — Twee neven hadden zekere regten op de opvolging, waarvan degenen welke daarop het meest recht had, afstand deed (dit is de nog in leven zijnde oom van den tegenwoordige Radja *Ileer*). — De tweede rechthebbende, zijnde de tegenwoordige Radja *Moediek*, aanvaardde het gezag, 't welk hij gedurende vijf jaren gerust behield, dan nu ruim een jaar geleden heeft de tegenwoordige Radja *Ileer*, opgestookt, waarschijnlijk door vreemde, meest *Acheesche* handelaren, zekere pretentiën gemaakt op den regeerende Radja (*Moediek*) welke niet ingewilligd zijnde, ten gevolg hebben gehad, dat hij de kampong heeft verlaten en zich bij zijne handelende vrienden aan het strand heeft gevoegd, met 8 zijner bloedverwanten, waaronder ook zijnen bovengenoemden Oom.

Deze kampong bestond toen slechts uit zeer weinige huizen; doch kort hierop door de kooplieden ondersteund en tot Radja van de kampong *Ileer* uitgeroepen zijnde, op grond zijner gepretendeerde regten, is deze kampong (meest door vreemdelingen) aanmerkelijk aangegroeid.

Onderscheidene bloedige gevechten, waarvan de uitslag steeds onbeslissend was, zijn hiervan het gevolg geweest.

Door het recente vredesverdrag is tans door de autoriteit van het Gouvernement geconfirmeerd, de verdeling der magt, tusschen de

twee kampongs, welke te voren onder een Radja vereenigd was. — Deze verdeling der magt kan niet dan zeer voordelig voor den handel en de welvaart van het land in het algemeen zijn, alzoo de Radja Moediek bevorens zeer despotiek te werk ging, en de handelaren zoowel van buiten als uit de binnenlanden, door deszelfs willekeurige handelingen afschrikt deze plaats te bezoeken. — De Radja Iler is zeer bemind bij de handelaren, welke genoegzaam de gansche bevolking uitmaken.

De bovenlandsche en eigenlijke bevolking van dit land, de *Batta's*, welke alle hunne behoeften van het strand bekomen, moet enorme zijn, dewijl om de 6 à 7 dagen twee à driehonderd koelies hunne benodigheden waarvan het *zout* het voornaamste artikel is, komen afhalen. — De Acheesche kooplieden debiteren het zout hier tegen negen guldens de pikol.

De voornaamste handel is hier in *benzoin* en *kampher* voor den uitvoer, en *ijzer*, *lijnswaden*, *koperdraad*, *ruw katoen* en *zout* voor de behoefte der bevolking.

Het artikel van het zout is hier van groot belang. De *Batta's* zijn bijzonder gesteld op het grove zwarte zout, en het debiet 't welk ten minste op een honderd kojangs wordt begroot en hetwelk zoowel hier als te *Tappanoelie* voor groote uitbreiding vatbaar is, gelet dat het debiet zich ook tot de *Acheesche* havens zal uitstrekken ingeval het hoofddepôt steeds van eene genoegzame hoeveelheid zout voorzien wordt, zal meer dan voldoende wezen ter bestrijding der ongelden voor het etablissement, terwijl deze post als eene onderhoorigheid van het naburige *Tappanoelie* alle hare benodigdheden en dus ook het zout, uit het hoofddepôt aldaar zal kunnen verkrijgen.

Voor het bestuur der Noordelijke afdeeling der Residentie *Padang* zal het noodzakelijk zijn, dat een assistent-resident worde benoemd, welke zijne gewone woonplaats te *Tappanoelie* als de hoofdplaats der afdeeling zal behoren te vestigen.

Naar aanleiding van het vorenstaande hebben wij de eer Uwe Excellentie voortedragen:

- 1°. Dat de nieuwlings geacquireerde bezittingen benoorden Padang in deze residentie worden ingelijfd onder de benaming Noordelijke afdeling.
- 2°. Dat de grenzen dezer afdeling worden bepaald van *Oejoengmassang* om de zuid tot en met *Baros* om de noord; waarvan de hoofdplaats zal zijn *Tappanoelie*.
- 3°. Dat in deze afdeeling met 1 Januarij 1826 alle wetten en reglementen zullen worden in werking gebragt, welke voor de residentie Padang tans bestaan of hierna zullen gemaakt worden.
- 4°. Dat te *Tappanoelie* zal worden opgericht een hoofddepôt en tevens verkooppakhuis van het zout.

- 5°. Dat voor deze afdeeling worde toegestaan het etablissement hetwelk op bijgevoegde Staat van het personeel sub La E is bekend gesteld.
- 6°. Dat voor den Assistent-Resident der noordelijke afdeling worde gearresteerd de instructie, sub La F bij deze aangeboden.¹
- 7°. Dat voor den dienst ter dezer kust, nog eenige ambtenaren mogen worden gedespicieerd (behalve de reeds aangevraagde) als:
Een kundig adjunct-ontvanger der inkomende en uitgaande regten voor Padang.

Een commies d° ontvanger, Benkoeloe of Tappanoelie.

Twee commiezen voor de algemeene administratie en plaatsvervanging van beambten welke nu als zoodanig dienst doen en als posthouders op de buitenposten kunnen worden gebezigd.

En aangezien de residentie *Padang* zich voor de inlijving der voormalige Engelsche bezittingen ter dezer kust, steeds heeft kunnen soufineren door hare eigene middelen, niettegenstaande den staat van oorlog in de vier laatste jaren eene additioneele uitgave van ruim drie maal honderd duizend guldens 's jaars heeft veroorzaakt, zoo is het ons voorgekomen, dat de ressources op den tegenwoordige voet ontoereikende zijn voor het onderhouden dier nieuwe bezittingen, hoe veel belovend dezelve ook voor den vermindering, door de uitbreiding van den handel, als andersints, mogen zijn.

Bevorens is reeds (en wij hopen op goede gronden) aangetoond, dat na den tegenwoordige staat van zaken dezer landen, geen ander finantieel stelsel is aanbevelen, dan hetwelk tans wordt opgevolgd.

De minst drukkende en tevens de onfeilbaar algemeen werkende belasting is toch die, welke gesteld wordt op de eerste behoeften van alle klassen der bevolking, en daar, door de uitbreiding van 's Gouvernementsgebied ter dezer kust eene genoegzame verzekering bestaat tegen den clandestine invoer van de eerste en onontbeerlijke behoefte der bevolking, namentlijk het zout, zoo hebben wij de eer voortstellen dat den verkoopprijs van het zout uit 's Lands pakhuizen ter Westkust van Sumatra voortaan op negen guldens de pikol in stede van den tegenwoordige prijs van zes guldens zal worden bepaald.

Deze maatregel, welke, op een calculatief debiet van 2000 koijangs, 's Lands inkomsten met een honderd en tachtig duizend guldens 's jaars moet vermeerderen, durven wij hopen dat behalve de eenvoudigheid van zoodanige algemeen werkende belasting (die echter in andere landen en onder verschillende omstandigheden dan waarin de zeer groote binnenlandsche bevolking van Sumatra, welke geen de minste belasting opbrengt en hierdoor in zekere mate aan den Staat cijnsbaar wordt gemaakt, tans verkeerd, voorwaar niet als een raffinement van

¹ Zijnde de posthouders respectievelijk op de onderhoorige posten, met inachtneming van plaatselijke omstandigheden, van gelijke instructiën voorzien.

finantieele operatiën zoude kunnen geacht worden) van geen nadelige invloed zal zijn op het debiet, gelet dat te *Baros* bij eene genoegzame hoeveelheid in de markt en eene vrije competitie, het zout aldaar voor negen guldens de pikol wordt verkocht en hier ter plaatse de bergbewoners gretig acht guldens op de bazaar aan de kooplieden betalen, terwijl dezelve op honderd passen afstand in 's Lands pakhuizen hetzelfde tegen zes gulden kunnen verkrijgen

Na, met vermindering van volledige statistieke beschrijvingen, welke buiten het bestek van het tegenwoordig rapport vallen, als vereischende en langwijdig en meer naauwkeurig onderzoek dan een kortstondig overzicht kan opleveren, te hebben verhandeld, alles wat voor het tegenwoordige van de gewezen Engelsche bezittingen benoorden Padang te berigten en voortedragen is, komen wij op eene onderhorigheid van voornoemde bezittingen, gelegen op het belangrijk eiland *Nias*.

Wij hebben opzettelijk deze possessiën van die der Westkust van Sumatra afgescheiden, alzoo dit land en deszelfs bevolking als geheel verschillend van het evengenoemde, afzonderlijk behoort te worden behandeld.

De bezittingen welke de Engelschen op dit eiland hebben gehad, liggen ter Oost- en Zuidoostkust.

De Radja van *Laragho* wordt erkend als de Hoofdradja van alle ter oostkust gelegene plaatsen, en weinige mijlen noordwaarts ligt *Goenoeng Sie Toelie*, de woonplaats van den posthouder. — Deze plaats heeft het voordeel van eene rivier, welke voor inlandsche vaartuigen eene veilige haven opleverd. — De kust is overigens veilig en zuiver en zeer dicht genaakbaar tot op een kwart kabellengte en de diepte van 39 à 40 vadem.

Eenige mijlen zuidwaarts heeft men *Tellok Dallam*, eene fraaije en veilige baai, waar voorheen eene Nederlandsche Oostindische Compagnie factorij bestond, voor de herstelling waarvan door de hoofden van die plaats, dringende aanzoek is gedaan bij eene missive gerigt aan den Resident van Padang in dato 27 April 1825, en met de Radja's van welke plaats, de Engelschen in de laatste jaren weer eens een contract hebben gesloten, 't welk door alle de Radja's ter Oost- en Zuidoostkust van dit eiland is getekend.

Dit contract, waarvan afschrift bij deze wordt aangeboden sub La G. H. I. heeft voornamelijk ten doel de afschaffing van den slavenhandel, waaromtrent de bepalingen zijn daargesteld, waarvan mede afschriften worden overgelegd sub La K. L.

Dit eiland, waarvan de bevolking buitengemeen groot is, levert zeer veel rijst en olij op, ook vallen hier eenige vogelnestjes en wordt

de tabaksplant voor de inlandsche consumptie geteeld, alsmede eene geringe hoeveelheid peper voor de Europeesche markt.

Volgens bekomen informatiën worden jaarlijks eenlijk van de oost- en zuidkust ruim 300 koijangs rijst uitgevoerd, terwijl het product van het gansche eiland niet te berekenen is, doch hetwelk naar den uitgebreide staat der cultures, welke zich tot de toppen der bergen uitstrekt, zeer groot moet zijn.

Het is bekend dat dit product niet voor eigen consumptie der bevolking wordt geteeld en slechts bij gelegenheid van feesten daarvan wordt gebruik gemaakt; ook is bij deze eilanders het zout geene behoefte en gevolglijk niet gewild.

De slavenhandel welke ter sluiks nog op sommige plaatsen gedreven wordt en onder anderen van *Semambarwah*, eene plaats tusschen *Goenoeng Sie Toeloe* en *Tellok-Dallam* gelegen, alwaar de Radja zulks schijnt aan te houden en volgens geloofwaardige opgaven meer dan duizend menschen 'sjaars aan de *Acheesche* handelaars fourneert, vordert dat gestrenglijk de hand worde gehouden aan de daartegen bestaande bepalingen door de gevestigde etablissementen op de onderscheidene posten, ten einde de gruwelen welke door de *Achinezen* in dezen worden gepleegd, doeltreffend tegen te gaan, gelijk tijdens het aanzijn van Z. M. Schoener Zephir in de wateren van *Nias* drie kleine prauwen gezamentlijk met 45 slaven beladen, naarvolgens de geciteerde bepalingen zijn aangehaald en de slaven in vrijheid zijn gesteld.

De bevolking gelijk reeds gezegd is, is bovenmate groot, 't welk geensints te bewonderen is, aangemerkt het zeer gewoon is, dat eene vrouw tot twee en dertig kinderen baart, terwijl de geboorte van tweelingen hier zonder voorbeeld is, van daar dat de landbouw geheel door handenarbeid geschied en in geen geval door trekdieren.

Op de weinige plaatsen waar *Maleijers* gevestigd zijn vindt men karbouwen, welke echter niet voor de ploeg gebezigd worden, doch eenlijk voor de consumptie dienen.

Voor de bezittingen ter westkust van Sumatra is het eiland *Nias* van groot belang

1°. Voor de rijst welke aldaar gewoonlijk voor f 2.15 de pikol verkrijgbaar is, ofschoon het geld hier niet gewild is, en de producten van het land eenlijk in ruiling voor goud (van gering gehalte), ijzer, rood laken, Javasche tabak en grove kustlijnwaden te verkrijgen zijn; en

2°. voor werklieden, waaraan ter dezer kust steeds gebrek is.

De staat der zamenleving onder de bevolking van het eiland *Nias* is zoodanig, dat uit hoofde der groote hoeveelheid menschen en de slechte regeringsvorm waardoor onophoudelijk twisten ontstaan tusschen de onderscheidene kampongs, de bewoners zich verdringen en den

eenen den anderen hetzij als krijgsgevangenen hetzij op eene directe of overgeërfde pretensie, meestal door de kostbaarheid van het huwelijk veroorzaakt, als schuldenaar overgeeft aan dengenen welke in overeenkomst voor wederkeerig te presteren diensten daarvoor de schuld voldoet, ongerekend dat de aanzoeken der Achesche slavenhandelaars de onmenschenlijkheid bevorderen van het stelen van kinderen door het slechtst gedeelte der bevolking zelve, welke niet zelden hunne eigen bloedverwanten op die wijze verkoopen.

De bestaande bepalingen (vide bijlagen La K en La L) omtrent de schuldenaars (menjiring) welke van Nias naar de *Westkust* overkomen, zijn eenlijk berekend om het ombrengen der zoogenaamde krijgsgevangenen in hunne oorlogen, zoo wel als den hatelijken handel in slaven welke zoo sterk tans als immer te voren op de Acheesche havens gedreven wordt, tegen te gaan.

De ondervinding heeft genoegzaam de doelmatigheid van dit stelsel bewezen en het gebrek aan werkvolk ter westkust van Sumatra wordt hierdoor even zeer weggenomen, als de van het eiland *Nias* overgebrachte schuldenaars, werkelijk na de expiratie van hunne gecontracteerde diensttijd, een gelukkiger lot beschoren wordt dan zij immer in hun eigen land konden genieten; de groote hoeveelheid Niassers, waarvan op elke plaats dezer kust eene afzonderlijke kampong bestaat, bewijst dit ten volle, alzoo er bijna geen voorbeeld is dat een Niasser, welke eenige tijd ter westkust gezeten is geweest, naar zijn land terugkeert.

Het eiland *Nias* zoowel als de overige eilanden langs de westkust van Sumatra gelegen, zijn nog zeer weinig bekend en beschreven, dezelve zijn echter zeer belangrijk en wij zullen de beschrijving der door ons reeds verkregen kennis opschorten, tot dat deswegens een omslagtig rapport zal zijn ingekomen van den gecommitteerden van wege den Resident van *Padang* voor dezen eilanden, de benoeming van welken ambtenaar is goedgekeurd bij besluit van zijne Excellentie den Gouverneur Generaal dd. 5 October 1825 N^o. 5.

Eene statistieke beschrijving der eilanden bekend onder den naam van *Poelo Pagie* en derzelve bevolking, welke nog niet in het licht is gegeven, hebben wij de eer, als het werk van boven genoemden ambtenaar J. Christie bij dezen overteleggen onder bijlaag La M.

In verband met voornoemd besluit dd. 5 October 1825 N^o. 5 hebben wij de eer voortestellen:

- 1^o. Dat de eilanden langs de westkust van Sumatra voortaan zullen worden beschouwd als eene afdeling van de Residentie *Padang*.
- 2^o. Dat deze afdeeling zal worden bestierd door den gecommitteerden van wege den Resident van *Padang* voor de afdeling der eilanden ter westkust van *Sumatra*.
- 3^o. Dat provisioneel voor deze afdeling zal zijn toegestaan het etablissement op nevensgaande staat sub La N. aangeboden.

- 4°. Dat voor den gecommiteerden voor de eilanden mag worden gearresteerd de instructie welke eerbiedig onder bijlaag La O wordt overgelegd. ¹
- 5°. En eindelijk dat de bestaande bepalingen en overeenkomsten met de hoofden dezer eilanden, en voornamelijk die tegen den slavenhandel en de bepalingen omtrent de schuldenaars van kracht zullen zijn en van applicatie blijven voor de gansche westkust van Sumatra.

Ten slotte hebben wij de eer, in achtervolgving der 15°, 16° en 17° artikelen onzer instructie gearresteerd bij Uwer Excellenties besluit dd. 17 Februarij 1825 N°. 1 en met referte aan het rapport wegens de overname van *Benkoeloe* in dato 12 April 1825 La B N°. 6 te rapporteren, wat ons naar de naauwkeurigste informatiën omtrent de onderlinge betrekkingen tusschen het rijk van *Achee* en de voormalige Engelsche possessiën ter westkust van Sumatra, en voornamelijk in den staat van den handel met en op de noordelijke Acheesche havens is te voren gekomen.

Dat zonder de voorkennis of sanctie van het Bengaalsch Gouvernement hetwelk in den jare 1815 met het Acheesche rijk, door middel van zekeren commissaris Kapitein J. Canning onderhandelingen heeft aangeknoopt, welke eenlijk ten oogmerk hebben gehad, de bepaling van vrije handel in 't algemeen en in 't bijzonder die op alle Acheesche havens, door de zoogenaamde *Chulia* vaartuigen van de kust van Choromandel (welke te voren onder zekere restrictiën lagen en niet op *Achee* zelve mogten handel drijven), wel omtrent den jare 1819 onderhandelingen met den Radja van *Achee* en den heer Raffles Luitenant-Gouverneur van *Benkoeloe* hebben plaats gehad (waarvan het onder bijlaag La P overgelegd document de bijzonderheden bevat) welke even als of dezelve verschillende Gouvernemen ten dienden, in oppositie hebben gestrekt, van gelijke onderhandelingen van de zijde van het bestuur van *Poelo Pinang*, welke door haren invloed ongeveer twee jaren vroeger, zekeren Said Abdulla zoon van eenen rijke Arabiesche koopman, met Said Hoesin op laatstgenoemd eiland gevestigd, die aldaar door relatiën zich eene partij had gemaakt, aan het bestuur had geholpen; en welke nu door den geprotegeerde van wege het Gouvernement van *Benkoeloe* (namentlijk den eigenlijke en door genoemden Said Abdulla verdrongen Acheesche Radja Johor Allam Shah) die zijne magt door zekere factiën was ontnomen, uit hoofde men voorgaf, denzelve zich tegen de voorschriften der Godsdienst in het gebruik der sterke drank te buiten ging, en bovendien een te groote vriend der Europeanen was, waarvan hij eene menigte in zijnen dienst had.

De gunsteling van het *Poelo Pinangs* Gouvernement, Said Abdulla

¹ In welken geest ook alzonderlijke instructiën voor de respectieve posthouders zijn vervaardigd.

welke als Radja den naam van Sephoel Allam had aangenomen, nu op zijnen beurt gesupplanteerd zijnde, wendde zich tot het Bengaalsch Gouvernement om bescherming, 't welk ofschoon door het bestuur van *Poelo Pinang* ondersteund, van geen effect is geweest, en dezen ex-radja, door den dood van zijnen vader Said Hoessin op meer gemeld eiland zijnen invloed verloren hebbende, is tot zijnen vorigen handel teruggekeerd, en bouwt tans sedert eenigen tijd een groot schip te *Cochin*.

Later is deze Radja Johor Allam Shah (de protégé van den heer Raffles) door vergif omgekomen, 't welk hem door zijne eigene vrouw is toegediend, en nu twee jaren geleden opgevolgd door eenen Radja, bevestigd door de keuze der rijke Arabieren te Achec, welke hier eenen grooten en goed gewapenden aanhang en daardoor eenen gevreesden invloed hebben.

Van tijd tot tijd gebeuren er in dat land serieuze onlusten, en nog zeer onlangs heeft de factie van de moordenares van genoemde Radja Johor Allam Shah, welke voor hare misdaad levenslang in de ketting is veroordeeld, eene groote opstand en bloedbad veroorzaakt, met het oogmerk om des overledens Radja's kleinzoon, eenen zuigeling, tot de regeering te verheffen.

De door de keuze van de rijken tans regerende Radja is de oudste zoon van meergemelde Johor Allam Shah, welke genaamd is Toekoe Raijo en tot titel voerd den naam van Radja Mohamad Shah.

Alle onderhandelingen van wege de Engelsche Compagnie, welke de strekking hadden, om den handel voornamentlijk der peper te verzekeren en de Amerikanen; welke den weg naar de *Acheesche* havens sints eenige jaren hebben gevonden, te verdringen, zijn vrugteloos geweest en de Acheesche handelaars voeren zelden hunne producten zelve uit, en wagten daartoe de komst van vreemde scheepen in.

De voornaamste havens waar peper in groote hoeveelheid wordt voortgebracht zijn gelegen benoorden *Kaap Singkel* en bezuiden *Poeloe Raijo*; de hoeveelheid peper jaarlijks langs deze kust geteeld wordt circa op 150,000 pikols begroot.

Het jaarlijksch product is evenwel zeer onzeker, alzoo de gedurige binnenlandsche onlusten de grootste obstakel zijn tegen de uitbreiding van alle nijverheid en algemeene welvaart in die landen.

Ten bewijze hiervan strekke dat in den jare 1824 uit *Taroemon* 40,000 pikols zijn uitgevoerd en dat de onlusten, welke aldaar in den aanvang van dit jaar tusschen de twee wedijverende hoofden hebben plaats gehad, de verwoesting van meer dan de helft der pepertuinen hebben ten gevolg gehad, waardoor in dit jaar geen 20,000 picols peper daar ter plaatse zijn voortgebracht.

Als de stapelplaats voor den handel met de noordelijke havens hebben wij, ten algemeenen voordele voor den handel, het voordelig

gelegen *Tappanoelie* aangewezen, het zal dus niet ongeplaatst zijn, als onze opinie te geven, dat zich thans de schoonste gelegenheid voordoet voor de rijzende Nederlandsche handelmaatschappij, hier een kantoor te vestigen, hetwelk, als voorzien van genoegzame fondsen, door middel van kleine kustvaartuigen, de producten der noordelijke havens, tijdens de recolte, wanneer niet altijd eene buitengewone competitie door het aanwezen van Amerikanen en Engelschen bestaat, successievelijk kunnen worden opgekocht en te *Tappanoelie* opgeschuurd, om daarna door Europeesche schepen te worden afgehaald.

En hiermede hopen wij te hebben voldaan aan den vereerende last, vervat in het besluit van Uwe Excellentie gedagteekend den 17 Februarij 1825 N^o. 1, en onze commissie voor de overneming der Britsche bezittingen op *Sumatra* alzoo te zijn afgelopen.

*De Commissarissen voor de overneming der
Britsche bezittingen op Sumatra,*

VERPLOEGH.

DE STUERS.

Hierop zijn gevolgd de resolutiën van 30 December 1825, N^{os}. 15 en 18; de eene handelt over de organisatie van Benkoelen (of Zuidelijke Afdeeling), de andere over die van Tapanoeli (of Noordelijke Afdeeling). Beide stukken zijn alzoo mede van gewicht, en luiden als volgt:

N^o. 15.

Resolutie BATAVIA, den 20 December 1825.

Gelezen eene missive van Commissarissen, benoemd tot het overnemen der Britsche bezittingen op *Sumatra* (naar aanleiding en ten gevolge van het Londensch tractaat van 17 Maart 1824) dd^o 31 Julij, La D, N^o 17, daarbij ten vervolge van hun rapport wegens de overname van fort *Marlborough* of de residentie *Benkoelen* en onmiddellijke onderhoorigheden, dd^o 12 April jl. La B N^o 6, verhandeld bij resolutie dezer vergadering van 14 Junij l.l. N^o 9) alsnu, na te hebben doen voorafgaan een beknopt verslag omtrent den staat in welken de even-gemelde bezitting door hen is overgenomen en omtrent de wijze van administratie, welke er was ingevoerd, eene voordragt doende tot regeling van het beheer dier residentie voor den vervolge;

En hierover gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan:

Eerstelyk: te houden in advies het voorstel van Commissarissen voor-
noemd, om in de residentie *Benkoelen* het Reglement op de inkomende en uitgaande regten in te voeren, zooals hetzelfde voor de Residentie *Padang* tot dusverre bestaat, zullende worden afgewacht de voorstellen dien aangaande van den Adjunct-Directeur der inkomende en uit-

gaande regten *Kruseman*, onlangs alhier terug gekomen van de zending naar *Padang*, hem opgedragen bij besluit van 12 September jl. N^o 1.

Ten Tweede: Het opperhoofd der Westkust van *Sumatra* te autoriseren om in de residentie *Benkoelen* intevoeren de middelen:

- a. van het klein zegel,
- b. van 's Heeren gerechtigheid,
- c. van het regt op de Kollaterale successien, en
- d. van het Vendukantoor;

alle op de voor Nederlandsch-Indie bestaande Reglementen.

Ten Derde: te houden in advies de voorstellen van commissarissen betrekkelijk de uitgaande regten in de residentie *Benkoelen*, te heffen van specerijen en peper, alsmede in afwachting dat op het door den Adjunct Directeur *Kruseman* voortgedragen reglement voor de heffing der inkomende en uitgaande regten ter Westkust van *Sumatra* zal worden gedisponceerd.

Ten Vierde: te houden in advies het voorstel van Commissarissen om in de residentie *Benkoelen* intevoeren den alleenhandel in het zout, voor rekening van het Gouvernement, voor zooveel betreft den aanvoer van dat artikel van buiten, doch om wel uitdrukkelijk aan een ieder vrijtelaten den aanmaak van zout op de kusten van *Sumatra* voor eigene consumptie; zullende dit voorstel inmiddels door den algemeen Secretaris worden medegedeeld aan den Adjunct Directeur der inkomende en uitgaande regten *Kruseman*, die door zijn jongst verblijf op de westkust van *Sumatra*, in de gelegenheid geweest is te beoordeelen of de alleenhandel in zout op *Padang* in het wel begrepen belang van den Lande al of niet zoude behooren voort te duren, en al of niet te *Benkoelen* te worden ingevoerd, met noodiging omtrent dit onderwerp zijne gedachten medetedeelen aan het Gouvernement, en daarbij optegeven den prijs waarop thans het zout te *Padang* den Lande komt te staan, alle onkosten daaronder begrepen.

Ten Vijfde: Als het gevoelen der Regering te doen aanteekenen dat zij het alleszins als wenschelijk beschouwt dat in de residentie *Benkoelen*, reeds nu dadelijk eene onbepaalde vrijheid van cultuur, bijzonder van de peper, konde worden ingevoerd; dat zij echter van oordeel is dat zulk een maatregel in de tegenwoordige omstandigheden, bij de nog weinig ontwikkelde nijverheid der Inlandsche bevolking die door commissarissen wordt (voorgesteld?) als uit der aard niet zeer tot arbeid genegen, zoowel met 'slands belangen als met dat der bevolking zelve zoude strijden, vermits daarbij het oogmerk om eene meerdere welvaart, die het gevolg moet zijn van meerdere uitbreiding der cultuur, onder de geringere volksklasse te verspreiden niet zou kunnen worden bereikt, en dat zij het mitsdien doelmatig acht dat, immers vooralsnog, de cultuur in het algemeen en vooral de peperteelt onder een gestadig toezigt der in-

landsche hoofden blijve en op eene doelmatige wijze door de plaatselijke autoriteit worde geleid.

Ten Zesde: In dien geest en onder mededeeling van het vorenstaande het opperhoofd ter westkust van *Sumatra* aan te schrijven om, onder medewerking der inlandsche hoofden de pepercultuur in de Residentie *Benkoelen* door alle gepaste middelen aan te moedigen en voorts te zorgen dat de ingezetenen aan den arbeid gehouden worden, opdat door hen, uit besef van eigen voordeel en tot vermeerdering hunner welvaart, deze cultuur voortgezet en successievelijk uitgebreid worde; zullende als eene algemeene maatstaf aangenomen worden dat elk huisgezin 500 en elk ongehuwd landbouwer 250 peperranken kan onderhouden.

Ten Zevende: te bepalen dat op de buitenposten de peper voor rekening van den lande van den planter zal worden ingekocht voor gereed geld tegen f 30.— Ind. de bahro van 560 Eng. II ongerekend de Ind. f 5.— per bahro welke als toelaag aan de hoofden zal worden betaald; zullende de alzoo ingekochte peper bij publieke veilingen, op zoodanige tijden als daartoe door den Resident van *Benkoelen* zullen worden bepaald, te dier hoofdplaats aan den meestbiedende ten voordeele van den Lande worden afgestaan, voor zooverre daarvoor genoegzaam prijzen kunnen worden verkregen, alles onder dien uitdrukkelijke verstande dat de planter, wanneer hij bij andere koopers hogere prijzen kan bedingen dan hem volgens bovenstaande bepaling door de posthouders kunnen worden gegeven, volkomen vrijheid hebben zal om over zijn product naar welgevallen te beschikken, zonder eenige verplichting om hetzelfde, tegen de bovengemelde prijzen, aan den lande aftestaan;

Ten Achtste: De beslissing op het voorstel van Commissarissen, om het gebruik van papieren munt in *Benkoelen* in te voeren, alsmede den Indischen gulden als standaard in plaats van de tans gebruikelijke Madras ropij, aan te houden tot dat de algemeene bepalingen omtrent het muntstelsel in Nederlandsch Indië (thans een onderwerp van de beraadslagingen dezer vergadering) zullen zijn gearresteerd; — zullende inmiddels de zaken ten deze in de gemelde Residentie blijven op den thans bestaanden voet.

Ten Negende: provisioneel te arresteren den staat van het personeel van Europeesche en Inlandsche ambtenaren voor de Residentie *Benkoelen*, mitsgaders van Inlandsche pensioenen aldaar genoten wordende, zooals die staat, aanwijzende eene uitgaaf van f 10072.— 's maands, door commissarissen onder La S is overgelegd en te vinden onder de bijlagen dezer resolutie, wordende mitsdien de daarbij vermelde ambtenaren in hunne respectievelijke betrekkingen bevestigd (behoudens dat de fungerend Secretaris Waterloo, die tot andere functiën zal worden geroepen, door een nieuw te benoemen Secretaris zal worden vervangen.)

Ten Tiende: te benoemen en aan te stellen, gelijk geschiedt bij deze tot Resident van *Benkoelen*:

B. C. Verploegh, (laatst collecteur der landelijke inkomsten in de residentie *Samarang*);

tot Secretaris der Residentie *Benkoelen*:

J. A. Gagel, laatst inspecteur der tinmijnen te *Jeboes*, op het eiland *Banka*; tot Commies op het residentie bureau te *Benkoelen*:

C. M. Visser, laatst confrontist der tweede klasse bij de algemeene Rekenkamer,

allen op de tractementen, in den bij het voorgaande artikel provisioneel gearresteerden staat bepaald;

Ten Elfde: De begrooting van inkomsten en uitgaven voor de residentie *Benkoelen*, zooals die door commissarissen is voorgesteld, en bij hunne missive overgelegd, te zenden aan de Hoofd-Directie van financiën, om daarvan het noodig gebruik te maken voor het opmaken der begrooting voor het jaar 1826, en om dezelve voorts tot leiddraad te doen strekken voor de rekeningen en verantwoordingen van gemelde residentie voor het lopende jaar.

Extract, enz.

N^o. 18.

Resolutie BATAVIA, den 20 December 1825.

Gelezen eene missive van Commissarissen, benoemd tot de overname der Britsche bezittingen op *Sumatra* (naar aanleiding en ten gevolge van het Londensch tractaat van 17 Maart 1824) dd. 30 November jl. La F. N^o. 22, daarbij verslag doende van den staat der nieuwelings overgenomen bezittingen ter gemelde kust, gelegen ten noorden van *Padang* en waarvan de hoofdposten zijn *Ajër bangis*, *Natal* en *Tappanoelie* mitsgaders van het landschap *Baros*, met welke hoofden eene overeenkomst is getroffen tot bekrachtiging van het oude contract met de voormalige O. I. Compagnie dd. 5 Januari 1756 (een en ander te vinden onder de bijlagen dezer resolutie), — en tot regeling van het bestuur over die bezittingen eene gemotiveerde voordragt doende; — wijders eenige bijzonderheden mededeelende omtrent het eiland *Nias* en verdere eilanden langs de westkust van *Sumatra*, in afwachting dat volledige berigten zullen zijn ontvangen van den gecommitteerde J. Christie (wiens benoeming door den Resident van *Padang*, tot de opname dezer eilanden, is goedgekeurd bij besluit van den Gouverneur Generaal buiten rade, dd. 5 October jl. N^o. 5);

gevende commissarissen in overweging deze eilanden, van welke vooral *Nias* bijzonder belangrijk worden kan, wegens deszelfs talrijke bevolking en uitgebreide rijstcultuur, voortaan als eene afdeeling van *Padang* te beschouwen en als zoodanig te besturen, en wordende daartoe door hen de noodige voordragt gedaan;

en hierover gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk: te bepalen, dat de nieuwelings van het Britsch bestuur overgenomen bezittingen benoorden de residentie *Padang* mitsgaders het landschap *Baros* bij gemelde residentie zullen worden ingelijfd en uitmaken hare *noordelijke afdeeling*;

ten tweede: de grenzen dezer afdeeling, van welke de hoofdplaats zal zijn *Tappanoelie*, te bepalen van *Oejoeng Massang* om de zuid tot en met *Baros* om de Noord;

ten derde: het opperhoofd ter westkust van *Sumatra* te autoriseren in deze afdeeling in werking te brengen alle wetten en reglementen voor *Padang* thans bestaande of nader nog te maken, voor zoo verre althans plaatselijke omstandigheden zulks niet onraadzaam of onmogelijk zullen doen voorkomen;

ten vierde: te houden in advies het voorstel van commissarissen om te *Tappanoelie* op te rigten een hoofddepôt en verkooppakhuis van zout; en inmiddels dit voorstel bij missive van den algemeenen Secretaris te doen mededeelen aan den onlangs van zijne zending naar *Padang* teruggekeerden adjunct-directeur der inkomende en uitgaande regten Kruseman, met noodiging daaromtrent, evenals omtrent de alverder aan hem medegedeelde voorstellen van commissarissen, bij art. 4 der resolutie van heden, N^o. 15, gehouden in advies, zijne gedachten aan de Regering kennelijk te maken;

ten vijfde: te arresteeren den staat van het personeel voor het Europeesch en inlandsch bestuur in de noordelijke afdeeling der residentie *Padang*, mitsgaders van de maandelijksche schadeloosstellingen aan inlandsche hoofden voor den afstand van den amfioenpacht en handelsprivilegiën, — zooals die staat, aanwijzende eene uitgaaf van f 2473.— 's maands, door commissarissen is overgelegd en te vinden onder de bijlagen dezer resolutie; — mitsdien

ten zesde: te benoemen en aan te stellen gelijk geschiedt bij deze

- a. tot adsistent Resident voor de noordelijke afdeeling der residentie *Padang*,
W. J. Waterloo, laatst fung. Secretaris der residentie *Benkoelen*;
- b. tot commies bij denzelven, om speciaal, onder den Adsistent-Resident het beheer te hebben over de pakhuizen en de inkomende en uitgaande regten,
den ambtenaar C. Noest;
- c. tot posthouder te *Baros*,
den ambtenaar Barthelemij;
- d. tot posthouder te *Natal*,
den ambtenaar A. Intveld; allen op de tractementen, in den bij het voorgaande artikel gearresteerden staat bepaald;
met autorisatie voorts: op het opperhoofd ter westkust van *Sumatra*

om de verdere bij dien staat vermelde Europeesche geëmploijeerden en inlandsche ambtenaren zelf in dienst te stellen;

ten zevende: provisioneel als leiddraad te doen dienen de instructiën voor den Adsisistent Resident voor de noordelijke afdeeling der residentie *Padang*, zoo als dezelve door Commissarissen ontworpen en bij hunne missive overgelegd is, te vinden onder de bijlagen dezer resolutie; met last op het opperhoofd voornoemd om na eenige ondervinding te berigten of deze instructie volgens zijne meening definitief behoort te worden gearresteerd dan wel eenige verandering of wijziging zal behooren te ondergaan;

ten achtste: bij dispositie op het verzoek van commissarissen dat voor den dienst ter westkust van *Sumatra* nog eenige geschikte ambtenaren mogen worden gezonden, te benoemen en aan te stellen, gelijk geschiedt bij deze

- a. tot adjunct-ontvanger der inkomende en uitgaande regten te *Padang* op een tractement van f 400.— 's maands,

C. E. Pahud, laatst eerste commies bij de hoofdinspectie van den waterstaat;

- b. tot commies-ontvanger, om te *Benkoelen* of te *Tappanoelie* te worden geplaatst, naarmate de dienst zulks zal vereischen

.

- c. tot commiezen voor de algemeene administratie,

J. van der Linden, 2^e confrontist bij de algemeene Rekenkamer op een maandelijksch tractement van f 250.—

en

ten negende: te bepalen dat eilanden *Nias*, *Batoe*, *Pagee* en verdere eilanden langs de westkust van *Sumatra* zullen uitmaken eene afdeeling van de residentie *Padang*;

ten tiende: te bepalen dat deze afdeeling zal worden bestuurd door den gecommiteerde voor de gemelde eilanden (wiens provisionele aanstelling door den Resident van *Padang* is goedgekeurd bij besluit van 5 October jl. n^o 5);

ten elfde: te arresteren den staat van het personeel voor het Europeesch en inlandsch bestuur in de evengemelde afdeeling, en van inlandsche pensioenen, zoo als die staat, aanwijzende eene uitgaaf van f 945.20 's maands, door commissarissen is overgelegd en te vinden onder de bijlagen dezer resolutien; mitsdien

ten twaalfde: te benoemen en aan te stellen gelijk geschiedt bij deze

- a. tot gecommiteerde van wege den Resident van *Padang* voor de afdeeling der eilanden ter westkust van *Sumatra*,

John Christie;

- b. tot posthouder te *Goenoeng Sie Toelie*,

Thomas Messum;

c. tot posthouder te *Mokko-Mokko*

J. Storne,

d. tot posthouder te *Poelo-Tellok*

De la Motte,

allen op de tractementen en den bij het voorgaande artikel gearresteerden staat bepaald;

ten dertiende: provisioneel als leiddraad te doen dienen de instructie voor den gecommiteerde voornoemd, zoo als dezelve, door commissarissen ontworpen en bij hunne missive overgelegd, te vinden is onder de bijlagen dezer resolutie;

met last op het opperhoofd ter westkust van *Sumatra* om na eenige ondervinding te berigten of deze instructie volgens zijne meening definitief behoort te worden gearresteerd dan wel eenige verandering of wijziging zal behooren te ondergaan;

ten veertiende: te bepalen dat de bestaande overeenkomsten met de hoofden der meergemelde eilanden, voornamelijk die tegen den slavenhandel en de verordeningen omtrent schuldenaars, van kracht zullen zijn en van toepassing blijven voor de geheele westkust van *Sumatra*;

ten vijftiende: aantenemen voor informatie de mededeelingen van commissarissen omtrent het rijk van *Acheen*, in afwachting van nadere berigten;

ten zestiende: de commissarissen

Kolonel H. J. J. L. de Stuers, thans opperhoofd ter westkust van *Sumatra*, en

B. C. Verploegh, thans Resident van *Benkoelen*,

bij besluit van 17 Februarij jl. N^o 1 benoemd tot de overname der Britsche bezittingen op *Sumatra* (naar aanleiding en ten gevolge van het Londensch tractaat van 17 Maart 1824), uit deze commissie honorabel te ontslaan onder betuiging van de bijzondere tevredenheid der Hooge Regering over de wijze waarop zij de hun opgedragene taak in dezen hebben volvoerd.

Extract enz.

Met het vorenstaande vul ik eenigszins aan de volgende mededeelingen van Kielstra op bl. 118:

„De opdracht aan commissarissen (tot overneming der Britsche „Bezittingen) werd den 25ⁿ Maart 1825 door hen ontvangen, waarop „zij zich onmiddellijk naar Bengkoelen begaven en hier den 6ⁿ „April het bestuur overnamen. De noodige ambtenaren werden hier „voorloopig aangesteld om den dienst gaande te houden, Verploegh „trad tijdelijk als resident op (resolutie van den Gouverneur- „Generaal in rade van 14 Juni 1825 n^o 9).

„Later werden de posten ten Noorden van Padang (Ajer Bangies, „Natal en Tapanoeli) overgenomen. Met de hoofden van Baros, die in „aanvang des jaars onze hulp hadden verzocht tegen vijandelijke „aanvallen van Malaboeh, werd eene overeenkomst getroffen tot „bekrachtiging van het den 5ⁿ Januari 1756 met de O. I. Com- „pagnie gesloten contract (resolutie van den Gouverneur-Generaal „in rade van 20 Dec. 1825 n^o. 12).

„De nieuw verkregen bezittingen, zich uitstreckende van de „Oedjong Massang tot en met Baros, werden ingedeeld bij de „residentie Padang en zouden eene afzonderlijke afdeeling uit- „maken, met Tapanoeli (eiland Pontjan) tot hoofdplaats.

„De eilanden langs Sumatra's Westkust (Nias, Batoe, Poggi „enz.) „van welke Nias bijzonder belangrijk kon worden wegens zijn „talrijke bevolking en uitgebreide rijstcultuur” zouden eene afzon- „derlijke afdeeling der residentie moeten vormen (resolutie als boven).

„Ook de „zuidelijke afdeeling der residentie Padang” werd in „1825 georganiseerd. De Stuers betoogde, bij missive van 3 Sept. „1825 n^o 810, de noodzakelijkheid, behalve de reeds te Poeloe „Tjinko en Ajer Hadji zich bevindende posthouders, nog een „ambtenaar te belasten met het houden van een algemeen toezicht „over de uitgestrektheid der landen tusschen Boengoesbaai en „Indrapoera. De regeering besliste dienovereenkomstig bij hare „resolutie van 20 December 1825 n^o 17.”

Vergelijkt men deze mededeelingen met de door mij weder- gegeven resolutiën, dan blijkt dat de geachte Schrijver hier niet juist is geweest. De resolutie n^o 18, waarbij toch *Tapanoeli* werd georganiseerd bleef onvermeld, en omtrent den inhoud der resolutie n^o 15, die uitsluitend *Benkoelen* organiseerde, worden geene mededeelingen verstrekt.

In het vorengenoemd rapport De Stuers—Verploegh werd niet alleen voorgesteld in de nieuw verkregen bezittingen het zoutmonopolie te wettigen, doch tevens den verkoopprijs van het zout, welke in het Padangsche f 6 was, op f 9 te brengen. De Regeering ging daarin echter niet mede; zij schafte zelfs het zoutmonopolie af.

De Stuers heeft later in zijn bekend werk over Sumatra's Westkust (1849) zeer hard over het zoutmonopolie geoordeeld, te hard inderdaad voor iemand, die, tijdens hijzelf bestuursambtenaar was, tot de wettiging er van breed opgezette voorstellen deed. Dat geeft

geen aangename indruk en Kielstra maakt hem van deze inconsequentie ook een verwijt (bl. 126). Doch er zijn punten van verschooning bij te brengen. Uit de officieele stukken blijkt wel degelijk, dat De Stuers noode het zoutmonopolie toeliet, doch er moest geld zijn, daarom b.v. voerde hij ook de door Kielstra veroordeelde passerbelaasting in (bl. 124—126). Verder was zijn weerzin tegen het monopolie speciaal opgewekt door het der bevolking gestelde verbod om zout te maken, dus zelfs voor haar eigen gebruik. Hij stelde zich voor, dat de ontwikkeling van ons zoutmonopolie bestaanbaar was met verlof tot eigen aanmaak door de bevolking. Ik zou dit niet gaarne willen onderschrijven, doch de vraag behoeft hier niet te zijn of men het met hem eens is. Telkens komt hij op dat denkbeeld, waar de quaestie van het monopolie officieel wordt behandeld, terug, en wraakt vooral ook de ruwe wijze, waarop men het verbod handhaafde. Als bestuursambtenaar brengt hij diezelfde humane beginselen in praktijk, welke later zijn boek sierden. Zijne schoone humanistische gevoelens deden hem als besturend ambtenaar met hoogst beperkte middelen nog betrekkelijk groote dingen tot stand brengen, doch ongelukkig heeft hij in zijn boek daarvan te zeer een stokpaardje gemaakt en gewenscht, dat opvolgers, geplaatst onder andere omstandigheden en voorzien van andere middelen, zijn eigen politiek van zelfbedwang zouden blijven volgen. Men moet ook, om zijne voorstellen betrekkelijk wettiging en opvoering van het zoutmonopolie te kunnen billijken, zoowel de stukken van zijne hand, als die van Kruseman (bl. 126) lezen; evenzoo de redenen kennen, waarom de Regeering zoo plotseling, geheel in afwijking van die voorstellen, het zoutmonopolie ophief. Ik acht het niet noodig een en ander hier te publiceeren. Doch hoe ook, Kielstra heeft gelijk, waar hij, melding makende van die voorstellen, schrijft (bl. 126):

„Wanneer men zich herinnert op hoe hoogst afkeurende wijze „de Stuers zich op verschillende plaatsen van zijn werk over het „zoutmonopolie uitlaat dan kan men niet nalaten, zich over dit „voorstel te verbazen!“

Men moet echter zelf in den tredmolen eener veelomvattende administratie geloopt hebben, om te kunnen begrijpen, hoe menschen, niet ontdaan van ideële opvatting, geheel ter goeder trouw zich na jaar en dag soms verkeerde voorstellingen vormen van hetgeen zij deden, dikwerf tegen hun eigen ideële wenschen in, enkel omdat de omstandigheden, de eischen van de praktijk hun

te machtig worden. Men is wezenlijk onbillijk dergelijke naturen, als van een de Stuers, daarover hard te vallen, althans eenigermate hen van opzettelijke zelfverheffing te verdenken. Hoe hij soms in de war is, blijkt o. a. op bl. 114 deel I van zijn werk, waar hij schrijft:

„Op mijne voordragt werd evenwel met 1 Jan. 1827 het monopolie in zoover afgeschaft, dat de invoer van zout, mits uit „'s Gouvernements-zoutpannen afkomstig, werd vrijgesteld.”

In deze kleine zinsnede zijn liefst drie fouten, namelijk:

- 1°. het geschiedde niet op zijne voordracht;
- 2°. de gebeurtenis waarop de schrijver het oog had, ging niet in met 1 Januari 1827, doch met 1 Augustus 1826;
- 3°. er had geene volstreckte uitsluiting van vreemd zout plaats, doch het Gouvernements-zout was vrij van rechten; terwijl van het vreemde zout invoerrecht moest betaald worden, laat ik er bijvoegen zóó zwaar, dat het veel van eene verbodsbepaling had.

Doch zoo weinig schijnt de Schrijver van 1849 aan de juistheid zijner voorstelling getwijfeld te hebben, dat hij niet eens er aan dacht even Staatsblad 1825 N°. 45 in te zien, dat hem althans omtrent de punten 2° en 3° de meest voldoende inlichting had kunnen geven.

Hoezeer hij echter ook als bestuursambtenaar omtrent de meerdere vrijheid in de zoutaangelegenheden warm liep, blijkt nog uit het volgende. De bij Staatsblad 1825 N°. 45 afgekondigde vrijheid maakte er volstrekt geene melding van, dat ook het verbod tot aanmaak van zout was ingetrokken. Nu nog komt het op sommige Buitenbezittingen voor, dat het wel een ieder vrijstaat zout in te voeren, doch de bevolking geen zout mag aanmaken. Hierdoor waarborgt zich de schatkist een grooter bedrag aan invoerrechten. Maar de Stuers heeft zich aan dat zwijgen der wet over intrekking van het verbod tot aanmaak niet gestoord, zoodat hij bij publicatie van 5 Juni 1827 allerwegen aan de strandbewoners liet bekend maken, dat het verbod om zout langs de kusten te maken was ingetrokken, en dat het dus den strandbewoner vrij stond zout voor eigen gebruik te maken!

Nog eene bijzonderheid. Kielstra maakt alleen melding van het *voorstel* der commissarissen De Stuers en Verploegh ter verhooging van den debietprijs tot f 9; doch De Stuers is eigenmachtig zelfs verder gegaan. Aangezien namelijk de staat der kas, welke uithoofde der meerdere uitgaven, veroorzaakt door de territoriale uitbreiding

der Residentie, zoodanig gedaald was, dat zij met de betalingen ten achteren geraakte, sloot hij op het einde van 1825 onder verschillende voorwendzelen gedurende eenige dagen het zoutpakhuis te Padang, zoodat er geen momentaneele particuliere speculatiën konden ontstaan, en vervolgens verhoogde hij met ingang van 7 December 1825 den debietprijs tot f 9 het pikol! Bij missive dd. 28 Januari 1826 N^o 8 gaf hij er kennis van aan de Regeering, tevens er bijvoegende, dat de ondervinding van twee maanden nog geene mindere consumtie door de verhooging van den prijs had doen bespeuren. Zijne handeling was in strijd met 's Regeerings besluit van 20 December 1825 (hiervoren vermeld), waarbij hem was medegedeeld, dat de voorstellen van het zoutmonopolie nader in behandeling werden genomen; en toen de overwegingen ten slotte leidden tot de inmiddels genomen resolutie van 29 December 1825 N^o 2, afgekondigd bij het zooeven genoemde Staatsblad 1825 N^o 45, gaf de Regeering met betrekking tot de eigenmachtige prijsverhooging van De Stuers bij resolutie dd. 14 Februari 1826 N^o 16 te kennen: „in het verrigte van den resident en militairen „commandant van Padang en onderhoorigheden (thans opperhoofd „ter Westkust van Sumatra) in dezen te berusten, en denzelven „voorts over te wijzen tot de publicatie van den 29^{sten} December „jl. (Staatsblad N^o 45).“

II.

„SUMATRA'S WESTKUST VAN 1826—1832.“

(Deel XXXVII der geheele reeks, 1888).

Op bl. 240 deelt Kielstra het volgende mede:

„In een brief van de Stuers, dd. 11 Sept. 1826 N^o 61, gericht aan het Departement van Koloniën, lezen wij:

„En zoo door de thans bestaande omstandigheden het zout-
„monopolie hier niet weder mocht hersteld worden, zoo hoop ik
„ten minste op eene spoedige dispositie ten aanzien van het
„binnenvoeren van vreemd zout te Tapanoeli . . . opdat de in-
„komsten van de Noordelijke afdeeling, of de nieuw verkregen
„bezittingen ten Noorden van Padang, eenigszins de uitgaven
„mogen tegemoet komen.“

„Het gevolg van de Stuers' daartoe strekkende voorstellen lezen wij uit zijn, mede aan den Minister van Koloniën gericht brief van 7 Januari 1828 N^o 2, waarvan het slot aldus luidt:

„Het Gouvernement heeft het vreemde zout, hetwelk vroeger
„à f 1.50 inkomend recht per pikol belast was, verboden door
„het met f 6 te belasten. De tijd zal leeren of die maatregel wel
„doelmatig is, bijzonder ten aanzien van Tapanoeli, aan welks
„kusten het kustzout aangebracht wordt, in vrije districten of,
„in het klein, in de onze waar wij het niet kunnen beletten.“

En in een noot voegt de schrijver alhier de opheldering:

„Deze maatregel is, blijkens het jaarverslag over 1828, met het einde van dit jaar weder opgeheven.“

De geachte schrijver zelf zal wel gevoeld hebben, dat zijne gegevens onvoldoende waren; de volgende mededeelingen helderen de gansche correspondentie op.

Gelijk wij weten hadden de commissarissen De Stuers—Verploegh aanbevolen het zoutmonopolie ook in de nieuw verkregen bezittingen te wettigen. Nadere overweging gaf echter De Stuers de overtuiging, dat zelfs een debietprijs voor het Gouvernementszout van

f 6 als te Padang bestond en dien hij nog opvoerde tot f 9, voor *Tapanoelie* te hoog zou zijn, in verband met de moeielijkheid het smokkelen van vreemd zout te beletten, waartoe een sterke prikkel moest bestaan, eensdeels omdat dit zout slechts f 3 de pikol kostte en de ingezetenen ook, naar het scheen, meer van het zwarte vreemde zout dan van het Javasche witter product hielden. De Stuers haastte zich uit dien hoofde niet om, na de overneming, Tapanoeli van Java-zout te voorzien, te eerder wijl er nog veel in voorraad was, tijdens het Engelsche bestuur aangebracht. En eindelijk besloot hij maar geen Landszout er te laten debiteeren, wijl het Gouvernement òf door te lagen debietprijs toch schade zou lijden, òf door te hoogen debietprijs geene beletselen zou weten te vinden tegen het smokkelen uit de Noordelijk van Tapanoeli gelegen onafhankelijke landschappen met hunne uitnemend gelegen havenplaatsen. Eindelijk zag hij er tegen op, den ingezetenen zoodadelijk na de overneming het onaangename en voor hen drukkende van een monopolie te doen gevoelen.

Maar om nu toch eenige inkomst van het zoutmiddel te trekken, wettigde hij in 1826 eigenmachtig een invoerrecht van f 24 per koijang of f 0.80 per pikol voor het vreemde zout, met verbod om dit ten Zuiden van Ajerbangies te vervoeren.

Evenals zijne verhooging van den debietprijs te Padang, kruiste zich de Tapanoelische maatregel met de resolutie van 29 December 1825, Staatsblad N^o 45, waarbij het zoutmonopolie werd afgeschaft, doch tevens het invoerrecht op vreemd zout werd gesteld op f 180 de koijang of f 6 het pikol.

Tegen dit hooge invoerrecht kwam De Stuers bij schrijven dd. 1 Juli 1826 N^o 39 L^a A. met groote warmte op, voor zoover Tapanoeli aanging. Dat stond gelijk met een verbod, ergo met dien prikkel tot smokkelhandel, welken De Stuers geen kans zag te beletten, en waarvoor hij zelf juist een 7½ maal lager recht had ingevoerd. Verder verzocht hij goedkeuring op deze laatste handeling, waardoor bereids f 5000 zuiver in 's Lands kas was gevloeid. "Tijd en "ondervinding", besloot hij, "hebben mij omtrent den zouthandel "te dezer kust die inlichtingen bezorgd, waarop het bovenstaande "gegrond is, hetwelk in sommige opzichten afwijkt met het door "Kommissarissen voor de overname der Britsche bezittingen op "Sumatra betrekkelijk den zouthandel bij hun rapport van den "30 November 1825 L^a F. N^o 22 gerapporteerde."

Doch de Indische regeering besliste hierop niet spoedig, en het

is hierover dat *De Stuers* zich ruim twee maanden later bij het Departement van Koloniën, in zijn schrijven dd. 11 September 1826 min of meer beklagt.

De Indische regeering had namelijk aan Kruseman *De Stuers'* voorstel over Tapanoei in handen gesteld; en ingevolge diens missive dd. 5 September 1826 N°. 276, zoomede eener nota van den 16ⁿ d. a., v. verscheen de resolutie van 24 November 1826 N°. 10. Daarbij werd o. a. de *Stuers'* invoerrecht van f 24 de kojang goedgekeurd, „zoolang de publicatie van 29 December l.l., „waarbij dat regt op f 6 per pikol is bepaald, niet ter zijner „kennis was gekomen“, en verder, met wijziging van Staatsblad N°. 45, het invoerrecht voor de *geheele* Westkust verlaagd tot f 1½ het pikol of f 45 de kojang. Men zie Staatsblad 1826 N°. 70.

De aanleiding tot het tweede schrijven aan den Minister van Koloniën was de volgende.

De vrijzinnige politiek ten opzichte van het vreemde zout, destijds in acht genomen, veroorzaakte slechts teleurstelling met betrekking tot den uitvoer van Gouvernements Java-zout.

Daarom werd de uitvoerprijs van dit zout van Java naar de Buitenbezittingen, ter mededinging met particulier zout bij Staatsblad 1827 N°. 69 slechts op f 30 de kojang gesteld, terwijl de Generale directie van Financiën bij missive dd. 24 Juli 1827 N°. 103 aanbeval, op Sumatra's Westkust het invoerrecht van f 6 per pikol, hetwelk ook elders op de Buitenbezittingen bestemd, te herstellen. De Raad van Indië was het blijkens zijn schrijven dd. 21 Augustus 1827 N°. 1374 hiermede eens.

„Ofschoon“, oordeelde het College (destijds de *Regeering* genoemd), „vroeger dat regt voor de Westkust van Sumatra, speciaal voor „zooveel betreft de noordelijke afdeeling van de Residentie Padang „te hoog geoordeeld is, om de aanleiding welke daardoor tot „smokkelhandel zoude zijn gegeven (waarom hetzelfde dan ook, bij „publicatie van den 24ⁿ November 1826, voor de gemelde kust „is vastgesteld op f 1½ per pikol), is de regeering thans evenwel „van oordeel, dat hetzelfde ook hier ter kuste op f 6 kon worden bepaald, omdat de aanzienlijke vermindering in den prijs „van het Javaansche zout voor den uitvoer de omstandigheden „ten deze aanmerkelijk heeft doen veranderen, en ook de vrees „voor smokkelhandel in vreemd zout genoegezaam doet vervallen.“

Zoo werd bij besluit dd. 27 Augustus 1827, Staatsblad N°. 83, het

invoerrecht weder op f 6 gesteld, dus zonder uitzondering, voor alle Buitenbezittingen.

In zijne rapporten van 23 Maart 1828 N°. 19 en 29 September d. a. v. N°. 63 wees De Stuers er andermaal de Indische regeering met kracht van redenen op, dat zulk een recht voor Tapanoeli het doel voorbij streefde, *en het is hierover, dat hij zich mede beklagde aan het Ministerie van Koloniën bij den tweeden door Kielstra vermelden brief van 7 Januari 1828 N°. 2*

Men vergunne mij de geschiedenis van den Tapanoelischen zout-handel eenigszins voort te zetten.

Op aanbeveling van den Directeur der Middelen, blijkens missive dd. 15 April 1828 N°. 393, werd de Stuers' voorstel om het invoerrecht voor Tapanoeli tot f 1 te verlagen maanden lang in advies gehouden, zoodat eerst bij een besluit van 3 December 1828 overeenkomstig zijne wenschen beschikt werd. Van dit besluit wordt echter niet alleen melding gemaakt in het door Kielstra genoemde jaarverslag, maar het is ook gepubliceerd, en wel bij Staatsblad 1828 N°. 82.

In dat Staatsblad kan men lezen, dat slechts voor twee jaren de afwijking van Staatsblad 1827 N°. 83 werd toegestaan, en dat de Resident over de voortzetting tijdig moest rapporteeren.

Toen echter de tijd daar was, werd het door het Gewestelijk Bestuurshoofd vergeten, waarom hij er bij art. 6 der resolutie van 10 Januari 1831 N°. 21 aan werd herinnerd. Hierop volgde het rapport van den resident Mac Gillavry dd. 12 Maart 1831 N°. 242. Hij gaf in overweging den maatregel voorloopig te laten bestaan, doch verzocht hulpmiddelen om beter den smokkelhandel te kunnen bestrijden, voor wien zelfs het invoerrecht van f 1 nog genoegzaam winst aanbood, om langs allerlei andere wegen vreemd zout binnen te voeren.

Zoo bleef de maatregel gehandhaafd, toen bij resolutie van 23 Januari 1833 N°. 3 op Sumatra's Westkust het zoutmonopolie andermaal werd ingevoerd; en weder vergat de wetgever de bijzondere toestanden van Tapanoeli! Men deed echter alsof de resolutie voor die afdeeling niet geschreven was, en toen men de fout ontdekte, liet men haar stil passeeren. Zoo bleef Tapanoeli bevrijd van het zoutmonopolie, dat nu in de Padangsche Binnen- en Benedenlanden tot heden onafgebroken zou voortwerken, en bleef men in Tapanoeli f 1 invoerrecht heffen van het vreemde zout. Doch in 1836 ontdekte de Rekenkamer dat

men aldus in strijd handelde met Staatsblad 1827 N°. 83, hetwelk immers slechts gedurende een korten tijd door Staatsblad 1828 N°. 82 was gewijzigd. Nauw was het Gewestelijk gezag van deze overtreding op de hoogte gesteld, of voor de derde maal werd te Tapanoeli het invoerrecht gesteld op f 6, maar al weder met het heilloos gevolg dat de wettige zouthandel geheel verliep.

Op dezen abnormalen staat van zaken werd in 1837 de aandacht der Regeering gevestigd, tevens onder mededeeling, waarom het Monopolie-besluit van 1833 niet op Tapanoeli was toegepast geworden. Aldus ontstond het besluit d.d. 10 Mei 1838 N°. 9, waardoor de Gouverneur der Kust gemachtigd werd „om tot zoo-
„lang daaromtrent geene nadere bepalingen zullen worden vast-
„gesteld, op den invoer van vreemd zout te Tapanoeli te doen
„van toepassing zijn het bepaalde bij besluit van den Kom-
„missaris-Generaal d.d. 3 December 1828 N°. 28 (Staatsblad N°. 82).

Ik noemde daar de Monopolie-resolutie van 23 Januari 1833 N°. 3. Terecht heeft Kielstra aan deze verordening groot gewicht gehecht, waarvan hij op bl. 374—376 de redenen voor de wederinvoering „voor zoover wij kunnen nagaan“ mededeelt. Uit die mededeelingen blijkt mij echter, dat de geachte Schrijver over onvoldoende stof beschikt heeft; waar bv., gelijk hij mededeelt, reeds de resident Mac Gillavry bij rapport dd. 21 April 1830 N°. 315 en Elout bij een schrijven van 17 December 1831 la J de wederinvoering van het zout-monopolie bepleit, moet het wel eenigszins de aandacht trekken, dat bij eene regeering als die van Van den Bosch eerst in 1833 de zaak haar beslag krijgt; en andere stukken worden door Kielstra niet vermeld. Ziehier de toedracht der zaak.

Nog in hetzelfde jaar, dat Mac Gillavry den resident De Stuers had vervangen, bracht de nieuw opgetredene bij missive dd. 17 September 1829 N°. 169 een ongunstig rapport omtrent den vrijen zouthandel uit, en hij kwam hierop terug in het daareven vermeld rapport van April 1830. Met meer ernst drong hij echter op verandering aan, toen de assistent-resident van Bengkoelen, Francis, bij missive dd. 4 Mei 1830 N°. 33 den resident berichtte, dat er geen zout op de plaats was, waarom hij ten behoeve der gevangen en zoo spoedig doenlijk de toezending verzocht van 20 à 30 picols; tevens deedde hij echter mede, vernomen te hebben: „dat

„er om de Zuid overal zout wordt aangemaakt, hetgeen in de „gegeven omstandigheden onmogelijk kan worden tegengegaan.” De Stuers proclamatie had dus wèl gewerkt!

De Resident zond dit schrijven aan den Directeur der Producten bij missive dd. 15 Mei 1830 N^o 346. Hij deelde mede, dat in Februari 1830 zich ook te Padang gebrek aan zout had doen gevoelen, en betoogde nu uitvoerig de wenschelijkheid tot wederinvoering van het zoutmonopolie.

De Generale Directie van Financiën bracht deze stukken onder de aandacht der Regeering bij schrijven dd. 8 Juli 1830 N^o 463, en ook daarin werd met kracht van redenen de wenschelijkheid betoogd: „dat de alleenhandel in zout ter Sumatra's Westkust „voor rekening van het Gouvernement worde hersteld.”

De stukken werden in handen gesteld van het lid van den Raad van Indie Goldman. Het schijnt dat destijds Mac Gillvry te Batavia was, want Goldman vond gelegenheid met hem over de zaak te spreken; waarvan het gevolg was, dat Goldman het volgend praeadvies voor zijne medeleden uitbracht:

„Over dit punt met den Heer Mac Gillavry geconfereerd en op „grond van deze conferentie de zaak door Z.Ed.G. nader en rijpelijk „in overweging genomen zijnde, hoofdzakelijk met betrekking tot „de tegenwoordige omstandigheden te dier kust, zoo is het resu- „taat daarvan geweest:

„dat Z.Ed.G. alsnog bij het gevoelen blijft persisteeren, dat „het zoutmonopolie op Sumatra's Westkust dient hersteld te „worden, evenwel met die mits, wanneer de Oostkust door „ons bezet is, namelijk wanneer de landschappen der L kotta's „en Lintau en de Binnenlanden weder Padries werden, „terwijl thans, nu de communicatie van het Ooster- en het „Westerstrand open en vrij is, hieraan niet te denken is.”

„Op grond, waarom ik dan ook van gevoelen ben, dat de zaak „vooreerst nog behoort te worden gehouden in advies.”

Hiermede vereenigde zich de Raad in Juli 1830.

Wij hadden destijds op Java door het eindigen van den Diponegoroschen opstand de handen vrij gekregen en in het streven der toenmalige Regeering om van Sumatra een Java te maken, werden de troepen aangewend tot uitbreiding van ons gezag ter Westkust. De Stuers was legercommandant, zag dit oorlogszuchtig streven met weerzin aan en werd daarom van zijn algemeen com-

mando, wat Sumatra's Westkust betrof, ontheven. Het succes scheen ten slotte tegen diens opvattingen te pleiten. Mac Gillavry was in 1831 herbenoemd tot resident van Soerakarta en door den luitenant-kolonel Elout in 1831 als resident van Sumatra's Westkust vervangen. Reeds in 1832 kon deze aan den Landvoogd melden „de volledige onderwerping van bijna alle volken in de „binnenlanden van dat eiland.” Een zijner officieren, de heer de Quaij, werd door Elout naar Batavia gezonden, o. a. om over den stand van zaken mondeling nadere inlichtingen te geven.

De heer Van den Bosch bleek niet weinig ingenomen met eene onderwerping, welke hij aan den Koning *beloofd* had en die nu reeds zoo volkomen scheen. De gelukkige brenger van het nieuws werd tot majoor bevorderd en toegevende aan eene bijzondere neiging tot het schrijven van nota's, haastte zich de Landvoogd zijne gedachten over de organisatie van het land op papier te zetten.

Over het stelsel van belasting was hij natuurlijk bijzonder uitvoerig en dat het plan vaststond om ook eerlang het cultuurstelsel op Sumatra in te voeren, blijkt uit de volgende aanhaling:

„Eindelijk zal de grónd moeten worden gelegd, om eene geregelde en duurzame belasting te heffen op de teelt van alle producten, welke het land oplevert. Hierin echter zal aanvankelijk „de meest mogelijke omzigtigheid worden gebruikt, en vooral de „kultuur van producten voor de markt van Europa geschikt, „worden aangemoedigd.

„Men zal vooreerst beproeven om met de dorpschouten overeenkomsten te treffen wegens het planten van koffij en peper, en „het delven van goud; ook de kamfer- en benzoinhandel zal behooren „te worden aangemoedigd.

„Het zal den inlander vrijstaan, zijne producten naar de stranden „af te voeren; het zal echter een punt van overweging moeten „uitmaken, of, zoo die producten worden afgevoerd langs wegen „van het Gouvernement, dezelve in dat geval niet aan eene „geringe belasting of tollén zouden kunnen worden onderworpen.

„Van eene verstandige leiding der industrie dezer landen zal „het voornamelijk afhangen, om dezelve aan onze belangen dienstbaar te maken, namelijk de produkten zullen voor onzen Nederlandschen handel moeten verkrijgbaar zijn, tegen zoodanige prijzen, „dat dezelve met voordeel naar het moederland kunnen worden „overgebracht, en aan hetzelfde de sleet wordt bezorgd van alle

„noodwendigheden, welke onze handel en ons fabriekwezen ver-
„schaffen kunnen.

„Eene vrije concurrentie met vreemden kunnen wij niet toe-
„laten, omdat de ondervinding bewezen heeft, dat deze door
„bijzondere omstandigheden boven ons bevoordeeld zijn, en dus
„moet die concurrentie zoodanig zijn beperkt, dat onze handel het
„overwigt behoudt.

„Ons belang echter moet op geen onregtvaardig beginsel ge-
„grond zijn.

„Als bezitters dier landen hebben wij daarop zekere regten,
„en wij mogen van den inlander voor de rust, bescherming en
„ondersteuning hen verleend, eene billijke vergoeding verlangen.
„Het $\frac{1}{5}$ van de inkomsten der bevolking schijnt eene belasting te
„zijn, welke men in Indië vrij algemeen als billijk heeft aan-
„genomen; dan vooreerst schijnt mij $\frac{1}{10}$ hoog genoeg, althans zoo
„het bestuur met spaarzaamheid wordt ingericht. De Maleier heeft
„om te bestaan, zeker f 20 per ziel jaarlijks noodig, en dan zouden
„de belastingen te zamen genomen f 2 per ziel bedragen. Volgens
„opgave van den majoor de Quay zou de geheele bevolking, met
„inbegrip der Batta's, aan ons onderworpen, vier millioenen
„zielen bedragen kunnen, en in dat geval de belastingen p. m.
„f 8,000,000 renderen. Dat op zulk eene somma nogthans al
„dadelijk niet kan worden gerekend, behooft geen betoog. Al wel zal
„het zijn, zoo dezelve aanvankelijk, op een paar millioen gebragt
„wordt, namelijk op een millioen van de opiumpacht, en de in-
„en uitvoerrechten, benevens de bazaars en het zoutmonopolie
„mede op een millioen. Langzamerhand op deze wijze voortgaande,
„zal men het oogmerk moeten trachten te naderen, en vooreerst
„niet te veel verlangen.”

Doch vooral het zoutmonopolie scheen den heer Van den Bosch
van het grootste gewicht, zoodat hij over geen onderwerp in zoo
uitvoerige beschouwingen trad als over de invoering daarvan. Ik
vind het niet noodig ze hier eene plaats te geven; dat echter
de zaak de Gouverneur-Generaal bijzonder ter harte ging, moge
uit het volgende blijken.

Hij had zijne beschouwingen ter neder gesteld in den vorm van
een aan den resident der Kust gericht concept-brief, welk ont-
werp eerst nog goedgekeurd moest worden door den Raad van
Indië, destijds mede deel uitmakende van de Regeering. De
Gouverneur-Generaal zond dientengevolge zijn concept aan het

Regeerings-college bij schrijven d.d. 6 Januari 1833 N°. 26, en daarvan maakte hij gebruik om alléén nog op het gewicht van de zoutquaestie te wijzen, en wel in de volgende bewoordingen:

„Het zoutmonopolie schijnt mij toe tot dat soort van belastingen te behooren, welke aldaar met het meeste succes zal kunnen worden ingevoerd. Reeds vroeger heeft de Regeering met mij deze belasting als doelmatig beschouwd en de invoering daarvan alleen uitgesteld, totdat de zaken aldaar tot eene meer beslisten staat zouden zijn gebragt. Dit oogenblik thans gekomen zijnde, stel ik mitsdien voor vast te stellen het invoeren van het zoutmonopolie op Sumatra op den voet en de wijze bij nevensgaanden concept-brief aangewezen, gelijk het mij al mede aangenaam zal zijn te worden onderricht of er bij U.H.Ed.G. ook eenige bedenkingen bestaan op de andere punten, het onderwerp van meergenoemden concept-brief uitmakende.”

De brief eindigde aldus:

„Daar de Majoor De Quay zich gereed maakt om eerstdaags te vertrekken, is eene spoedige afdoening dezer zaak even wenschelijk als noodzakelijk, zoodat het mij aangenaam zal zijn, zoo spoedig mogelijk het advies der Regeering omtrent deze zaak te ontvangen; vergezeld van eene concept-resolutie deswege, namelijk zoo tegen den inhoud des briefs aan den heer Elout geene bedenkingen bestaan.”

Geen der leden van den Raad had eenige bedenking; „geheel conform” lees ik van den heer Merkus. En ofschoon het concept over de meest gewichtige en ingrijpende zaken handelde, werd het reeds drie dagen later, namelijk den 9 Januari 1833 N°. 46, door den Gouverneur-Generaal geteekend. In dien tijd hadden alle leden van den Raad het bestudeerd.

Onder deze omstandigheden ontstond, juist in de dagen, dat de opstand ter Sumatra's Westkust heviger dan ooit was uitgebroken, de belangrijke zoutresolutie van 23 Januari 1833 N°. 3, welke echter nooit in het Staatsblad werd afgekondigd, zoodat feitelijk het zoutmonopolie eene halve eeuw lang wettigen grondslag miste, totdat de resolutie is opgegaan in de algemeene verordening van Staatsblad 1882 N°. 73.

Bij Kielstra wordt van den inhoud der missive dd. 9 Januari 1833 N°. 46 melding gemaakt op bl. 376—380. Er staat daar echter N°. 16 en in het origineel concept, ter Algemeene Secre-

tarie aanwezig stond dat nommer 66k, doch dit is doorgehaald en vervangen door N^o. 46, terwijl bij de verwijzing naar dien brief en andere stukken, als b. v. in de resolutie over het zoutmonopolie, ook steeds N^o. 46 wordt vermeld; men zou anders, gelijk ik oorspronkelijk meende, aan het bestaan van twee missives denken.

Paragraaf 17 op bl. 379 van Kielstra's opstel over de *tienden der rijstvelden* wordt in den brief behandeld als sub *e*, dus volgende op *nd. de in- en uitgaande rechten en alle andere belastingen* » terwijl als toelichting van *d* in den brief volgt de hiervoren wedergegeven aanhaling over het cultuurstelsel, welke ik belangrijk vond, omdat ze meer dan iets anders den geest der toenmalige regeering karakteriseert.

III.

„SUMATRA'S WESTKUST VAN 1841—1849.“

(Deel XL der geheele reeks, 1891.)

Kielstra beschrijft hier o. a. de ontruiming van Sumatra's Oostkust op last van den minister J. C. Baud. Bij een besluit van 15 November 1841 werd de bezetting van Siak uitgesteld, en den Gouverneur van Sumatra's Westkust te kennen gegeven dat vooreerst van de Oostkust tegen Siak niets zou worden ondernomen en dat, afgezien wordende van het voornemen eener vestiging te dier plaatse, zijn bestuur zich ten doel moest stellen *om den handel en afvoer van producten uit de binnenlanden van Sumatra naar de Westkust te leiden.*

Hierop laat de Schrijver dit volgen (bl. 379):

„Wellicht eenigszins in verband hiermede was, bij besluit van 14 November 1841 N^o. 1, bepaald dat, met ingang van 1 Januari 1842, de havens van Singkel en Baros, onder dezelfde verordeningen als die van Tapanoeli, voor den grooten en transitohandel werden opengesteld; dat voor den handel daarentegen waren gesloten de tusschen Singkel en Tapanoeli gelegen plaatsen, wier havens alleen toegankelijk waren voor inlandsche vaartuigen, ter Sumatra's Westkust behoorende en op jaarpassen varende. Het uitgaand recht op benzoë werd bepaald op f 8, f 6 en f 4 per pikol voor de 1^e. 2^e en 3^e soort; als tijdelijke maatregel werd de invoer van Javaansch en vreemd zout te Tapanoeli en de meer noordelijke havens toegestaan; het Javaansche zout vrij van rechten, het vreemde tegen betaling van f 1.— inkomend recht per pikol.“

Uit deze aanhaling meen ik de gevolgtrekking te mogen maken, dat Kielstra niet de beschikking heeft gehad over de stukken die tot het bij Staatsblad 1841 N^o. 40 afgekondigd besluit hebben geleid, — stukken, mede belangrijk omdat zij ons bekend maken met den toestand dier Noordelijke havenplaatsen, tijdens de inbezitneming door Michiels, den Gouverneur der Kust. De bundel is echter te lijk voor het wedergeven van de gansche correspon-

dentie, maar twee rapporten verdienen hier in hun geheel medegedeeld te worden, namelijk van P. de Perez en een van den Directeur der Middelen Van der Vinne.

Michiels had in de jaren 1839 en 1840 Baros, Tapoes en Singkel aan ons gebied gehecht, doch middelerwijl was door de Regeering, zooals Kielstra op bl. 281 van dl. XXXIX (1890) mededeelt, bij besluit dd. 25 Juni 1839 N^o. 1 den Raad van Indië Mr. Merkus als Gouvernements-Commissaris naar de Westkust gezonden en aan dezen toegevoegd geworden de heer De Perez.

Toen nu Singkel, na Baros en Tapoes, mede vermeersterd was, zond de kolonel Michiels een rapport, gedagteekend Singkel den 26 Juni 1840 L^a X² aan den Hoofdgecommitteerde voor de Battalanden Padang Lawas te Singkel. De aanhef luidde aldus:

„Door het vermeersteren van Singkel strekt zich 's Gouvernements „gebied uit over het geheel gedeelte der Kust, waarvan het hoofd- „product is kamfer en benzoin; en het geldt nu de vraag, welke „beginselen van bestuur, welk stelsel van belastingen zullen „worden aangenomen.

„Baros, Tapoes en Singkel ontleenen hunnen meerderen of min- „deren graad van belangrijkheid niet uit eigen productief vermogen, „maar uit hunne topographische ligging, die hen de kanalen doet „zijn, naar welke dit product der binnenlanden zijnen natuurlijke „weg vindt, om in ruil te kunnen strekken van die artikelen van „buitenlandschen aanvoer, welke of geriefelijk, zooals lijnwaden, „of onontbeerlijk als zout, ijzer, enz. voor de behoefte der massa „geacht worden.”

Na dezen aanhef wijdde Michiels in het breede uit over de toekomst der nieuw verwonnen landen, doch zijne beschouwingen verloren veel van haar belang, nadat de Perez een nauwkeurig plaatselijk onderzoek had ingesteld, en als resultaat daarvan het belangrijke stuk inzond, hetwelk ik hier laat volgen:

NOTA betreffende den Handel en de heffing
van Inkomende- en Uitgaande regten in de Noordelijke
Havens van 's Gouvernements bezittingen ter *Westkust*
van *Sumatra*.

De gunstige afloop onzer militaire operatiën tegen Singkel en de in bezitneming van die plaats thans het oogenblik hebbende doen naderen waarop gedacht mag worden aan de regeling van de belangen van 's Lands schatkist door heffingen op den handel in de Noordelijke

havens van 's Gouvernements bezittingen ter dezer kust, heb ik in voldoening aan mij deswegen door UHoog Edel Gestrenge gegeven bevelen opzigtelijk dien Handel eenige onderzoekingen gedaan, waarvan ik de eer heb het nog zeer onvolkomen resultaat met mijne consideratiën over het onderwerp bij deze nota aan UHoog Edel Gestrenge aan te bieden.

De havens waaromtrent hier de reden is, zijn die van *Sinkel*, *Tapoes*, *Baros* en *Tappanoelij*.

Sinkel. De informatiën welke het mogelijk is geweest te *Sinkel* ten aanzien van dit onderwerp in te winnen, zijn slechts zeer beperkt en komen hoofdzakelijk neer op het ondervolgende.

De zeehandel bevond zich geheel in handen van de nu onlangs verdreven Atjinezen, die aan de monding van de voor deze kust aanzienlijke rivier van *Sinkel* gevestigd waren en daarvan eene monopolie hadden gemaakt; dezelve werd wijders gedreven met handelaren, hooger de rivier op gevestigd en behoorende tot de bevolking, tusschen het beneden gedeelte van deze rivier en de bergstreek, of de zoogenaamde *Oeloe Sinkel*, derzelver oevers bewonende, en die onder het beheer staan van acht Radjas en acht Panghoeloes. Ook, maar zeer zeldzaam, werd de handel gevoerd met binnenlanders uit de berglanden.

De Berglanden, waarmede *Sinkel* in handelsgemeenschap stond, zijn het N. W. deel van *Toba*, *Deiri*, *Karo* en *Allas*, ook wel maar weinig *Kataran*. Naarvolgens de berichten, dienaangaande bekomen, is het landschap *Deiri*, gelegen N. W. van *Toba* en tusschen dit laatste in *Kataran*; de afwatering uit hetzelfde geschiedt naar de *Oostkust van Sumatra*, de bevolking is Battaks en ook verspreid over een gedeelte land, aan de W. zijde van het waterscheidende gebergte boven *Tapoes* en boven een der voorname takken van de rivier van *Sinkel*, bekend onder de benaming van *Simpang Kanan*.

Ofschoon de conclusie niet voor zekerheid durvende opgeven, heb ik uit de erlangde informatiën gemeend te moeten afleiden, dat de landen *Karo* en *Allas* valleijen zijn waarvan de wateren zich storten in de rivier van *Sinkel* en te beschouwen zijn als de voorname bronnen van den tak *Simpang Kierie*, en dat men de positie dezer landen onderling en betreffende de rivier van *Sinkel*, vergelijken mag met de onderlinge positie van de landen van *Mandheling* en *Ankola* en derzelver ligging tot de Rivier *Gadies*.

Karo is door heidensche Battaks-stammen bewoond en *Allas* door afstammelingen van Battaks welke tot de Mohamedaansche godsdienst-leer zijn overgegaan.

Kataran, ook door Battaks bevolkt, had meer handelsverkeer met de Oostkust dan wel met *Sinkel*; *Deiri* een weinig met *Baros*, maar meest met *Tapoes* en *Sinkel*; *Karo* was voor den handel geheel

aan *Sinkel* dienstbaar, doch *Allas* dreef denzelven ook met *Troemon* en zelfs met het meer noordelijk gelegen *Soesoe*.

Men wil, en dienaangaande waren alle de bekomen berigten overeenstemmende, dat alle de hiervoren genoemde berglanden, vooral *Allas*, rijkelijk bevolkt zijn, en dat de Oeloe of tusschen-bevolking op 6- á 7000 weerbare mannen mag worden geschat; evenwel, op goede gronden steunende opgaven van de approximatieve hoegrootheid dier bevolkingen ben ik niet bij magte U Hoog Edel Gestrengte aan te bieden.

De monding van de Rivier van *Sinkel* heeft eene diepte van 5 à 6 voeten, weshalve voor prauwen en Inlandsche vaartuigen van de grootste soort het binnenvaren derzelve, wat de diepte betreft mogelijk is; gemeenlijk neemt men aan die monding zware rolling waar, en niet zeldzaam bij hooge deining verandert die rolling gedurende eenige achtereenvolgende dagen in branding, in welke men zich soms in het geheel niet en voorts niet dan met groot gevaar begeven kan. Daar het echter steeds mogelijk is op slechts korten afstand beoosten deze monding te landen en men van daar over land tot nabij ons etablissement doch aan den tegen overgestelden oever van de rivier naderen kan, behoeft nimmer de gemeenschap met de Reede, althans voor personen, als geheel gestremd te worden geacht.

Vloed neemt men in de Sinkelsche rivier niet waar, en evenwel is dezelve — voornamelijk de *Simpang Kierie* — met sampangs tot op verre afstanden van de monding bevaarbaar, zoo zelfs dat landgemeenschappen met *Karo* en *Allas* niet schijnen te bestaan en de op- en afvoer naar en van die landen ook geheel te water geschiedt.

Uit de *Oeloe Sinkel* bestonden geen directe landgemeenschappen, noch met *Tapoes*, noch met *Troemon*, en men geeft op, dat van de boorden der rivier binnenwaarts in die rigtingen alles wildernis en moeilijk te doordringen bosch is.

Ook met het *Eiland Nias* werd van *Sinkel* uit eenige handel gedreven, zoo wel ter bekoming van slaven als ter voorziening in de behoefte aan rijst en olie.

De voortbrengselen van de binnenlanden, voor den uitvoerhandel geschikt, zijn benzoein, kamfer, was en rotting, en de voornaamste artikelen van invoer waren zout, grove kustlijnwaden (kain kring), blauw linnen, ruw katoen, ijzer, koperdraad, opium, terwijl nog een aantal artikelen in mindere hoeveelheden hier eene markt vonden.

Met uitzondering van een weinig door wankangs, van *Poeloe-Pinang*, van *Malakka* of *Sinkapoer* hier jaarlijks aankomende, aangebragt wordend Siamsch zout, werd hier overigens zwart kustzout ingevoerd. Beide soorten schijnen even zeer gewild te zijn geweest, en dit zoude pleiten tegen de opgave van sommigen, door anderen ook weder tegengesproken,

dat de Binnenlander uitsluitend zwart zout verlangt. Volgens de laatsten is het voldoende dat het zilt van eenen grove korrel zij en daardoor bij vervoer minder spilleert.

De prijs van dit artikel varieerde naarmate van den voorraad en wel van 50 tot 100 Spaansche matten, gemiddeld 75 matten de Sinkelsche kojjang, bevattende 64 picols. — Het is mij niet mogen gelukken de hoegrootheid der consumptie met eenige zekerheid te kunnen nagaan, evenwel de thans nog plaatselijk aanwezige kooplieden beweren dat dezelve 100 Sinkelsche kojjangs jaarlijks niet te boven ging, en dat dan ook nog een gedeelte werd uitgevoerd naar *Nias*, en soms naar *Baros* en *Troemon*. — Evenzeer zijn geen opgaven verkrijgbaar geweest van de approximatieve jaarlijksche invoer van kustlijnswaden, blauw linnen, enz. ofschoon algemeen wordt gezegd, dat dezelve vrij belangrijk was.

De uitvoer van benzoein was niet elk jaar even groot en ofschoon ik vermeen dat bij ondervinding zal blijken dat die opgaaf te gering is, werd mij dezelve gemiddeld opgegeven p. m. 1000 picols te hebben bedragen, van welke hoeveelheid 100 picols van de eerste soort.

Van kamfer wordt dezelve op 5 à 6 picols begroot, terwijl die van was tot slechts 20 à 30 picols zoude zijn geklommen. De waarde van kamfer was verschillende naarmate van de kwaliteit en wordt opgegeven te zijn geweest van 10 tot 23 Spaansche matten het katje.

De benzoein van de 1^o soort behaalde van 25 tot 40 matten

2^o » 22 » 25 »

3^o » 22 » 23 »

doch deze laatste som werd steeds in ruiling met goederen gesleten, terwijl de waarde der beide eerste soorten in geld wordt berekend.

De wijze van handeldrijven op *Sinkel* was als volgt.

Aan de monding van de rivier in de kampong *Sinkel* waren alleen Atjinezen gevestigd welke, zoo als hooger reeds vermeld is, het zeehandel-monopolie bezaten.

In vroegere tijden onder de regeering van den vader van den jongelings van *Sinkel* verdreven Radja Mohamad Arieaph, meer algemeen bekend onder de benaming van Radja Amaras, dat is van Toekoe Sinkel, waren de Oeloe Radjas uitgezonderd van het anders voor een ieder behalve de Atjinezen bestaande verbod om regtstreeks met de gezagvoerders der aankomende schepen te handelen, maar na het overlijden van dezen vorst is ook op hun dit verbod toepasselijk gemaakt, en heeft hun dit tot eenen represaille-maatregel geleid, waarover nader zal worden gesproken.

Bij aankomst van eenig schip werd daarvan door een in de kampong *Panaga*, nabij de zamenvloeiing van de beide Sampangs wonend hoofd, onder vermelding van de aangebragte soorten van goederen en van de prijzen waarvoor dezelve te verkrijgen waren, aan de

Oeloe-hoofden bekend gemaakt; en door dezen werd voorts het berigt daarvan in de berglanden overgebracht.

Op het ontvangen van zoodanige berigten werd in de Oeloe en berglanden de voorraad kamfer, benzoein, enz. verzameld en naar *Sinkel* gebragt. En naarmate van de hoegrootheid van den afvoer en van de aanvraag naar de ingevoerde artikelen, wierden door de te *Sinkel* gevestigde Atjinesche kooplieden de transatiën met de gezagvoerders der schepen geregeld.

Bij voorkeur werd door de binnenlanders verkocht en weder ingekocht met in spetie (Spaansche matten) bepaalde prijzen, en waren het meestal slechts enkele artikels, onder welke hooger reeds de benzoein van de 3^e soort is vermeld, waarmede transactiën bij ruil tot stand kwamen.

Door den Radja werd op den invoer van goederen, mondbehoeften daarvan uitgezonderd, aan regten geheven 5 ten honderd, terwijl nog 1 ten honderd werd geïnd ten behoeve van daarmede geprivilegeerde kooplieden onder zijne naastbestaanden, te zamen bedroeg alzoo het invoerregt 6 %; op amfioen, waarvan het vertier in de laatste jaren door de buitengewoon toegenomen consumptie van dat heulsap in *Deirie* en binnenlandsche Battakslanden aanzienlijk was vergroot en tot p/m 20 kisten was geklommen, werd geheven van 40 tot 50 Spaansche matten per kist.

Op den uitvoer waren de regten als volgt:

kamfer § 1/2 per katje.

benzoein § 1 » picol.

was en andere artikelen 6 pCt. der waarde.

Boven en behalve deze lasten op den handel waren de artikelen kamfer en benzoein nog bezwaard met een regt van 6 %, door de Oeloe Radjas bij den afvoer in de binnenlanden geheven wordende, door welke heffing, welke vroeger niet bestond, zij zich hebben zoeken te wreken voor de hooger vermelde intrekking van het ten hunne behoefte onder *Tocankoe Sinkel* bezeten persoonlijk voorregt van regtstreekschen handel met de scheepsoverheden.

De berigten, door mij erlangd ten aanzien der veiligheid van personen en goederen, bij het bevaren door handelaren, van het hooger deel der rivier of Oeloe Sinkel, luiden hoogst gunstig, terwijl men beweert dat noch van moord noch van berooving voorbeelden kunnen worden aangewezen, en dat ten dezen aanzien de gestrengheid der Inlandsche wetten aan den reiziger de meeste waarborg bieden. Wel ondervindt de gemeenschap soms tijdelijke stremming, ontstaan door onderlinge twisten van kampongs aan de oevers van de rivier gelegen, en wanneer die twisten tot eene zoodanige hoogte zijn gerezen, dat gezegde kampongs de vrij algemeene ook elders aangetroffen wordende adat talian toepassen, daarin bestaande, dat de doorvaart van het gebied

van een der twistende partijen naar dat der andere, of aan een regt wordt onderworpen, of ook, in geval het tusschen deze partijen tot openbare oorlog is gekomen, geheel wordt gesloten.

Uit het voorgaande beknopt overzicht van den handel van *Sinkel* vermeen ik dat afgeleid mag worden dat, ofschoon door geene directe hooggevoerde lasten gedrukt, dezelve toch aan zoo vele restrictiën onderworpen was, dat hij nimmer de uitbreiding heeft kunnen erlangen, waarvoor hij bij meerdere vrijheid vatbaar was; en dat overigens het gebruik daar opgevolgd om bij aankomst van schepen daarvan naar de binnenlanden berigt te zenden ten einde eerst dan producten te bekomen voor den uitvoer geschikt, aantoonst dat gebrek aan handelskapitaal bestond, zonder hetwelk eene steeds wel voorziene markt onmogelijk is, en een belangrijke handel zich niet kan vestigen.

Tapoes. Nog minder volledig dan de voorgaande zijn de berichten, welke ik heb mogen erlangen betrekkelijk den te *Tapoes* bestaan hebbende handel; welke plaats ik door ongesteldheid verhinderd ben geworden te bezoeken.

Daar echter bij het in bezit nemen van *Tapoes* de bevolking, uit Atjinezen bestaande, geheel is uitgeweken en niet even als te *Sinkel* eene oorspronkelijke tusschen-bevolking aan de boorden van de rivier, welke hier in zee stort, gevestigd is, ware denkelijk in het belang der verlangd wordende informatiën door een bezoek minder gewonnen.

Naar den uiterlijken staat te oordeelen waarin de verlaten kampong *Tapoes* bevonden is, in welke kampong onderscheidene groote welgebouwde huizen van pakhuizen voorzien van eene zekere welvaart getuigden, zoo ook uit den aldaar aanwezig bevonden voorraad zout, mag men met eenige grond onderstellen dat de handel van deze plaats niet geheel onbeduidend was, en dat voornamelijk hier even als zulks met andere berigten instemt, zout in eene niet onaanzienlijke hoeveelheid werd van de hand gezet.

Baros. Omtrent *Baros* bestaan bereids meer zekere opgaven.

De journalen van invoer aldaar door den civiel gezaghebber aangehouden, loopende van 20 Juli tot ultimo December 1839, en welke ik verwacht eerlang door gelijke journalen over het 1^e semester van het loopende jaar te zien vermeerderen, toonen aan dat gedurende de laatste vijf maanden van 1839 die invoer voornamelijk heeft bestaan uit het navolgende:

zout	143	Javaansche koijangs.
ijzer	196½	picols.
staal	90	»
Java tabak	351	krandjangs.
amfioen	5	kisten.
ruw katoen	} 14	balen.
		344 picols.

Katoenen goederen, zijnde voortbrengselen van *Europa*, *Amerika* of van plaatsen b/w de *Kaap de Goede Hoop*, 3,782 stukken.

Doeken 95 dozijn.

Katoenen goedereu uit landen b/o de *Kaap de Goede Hoop*, niet behorende tot den Indischen archipel 1 baal, 8 kodies en 1 stuk.

Uit den Indischen archipel:

Javaansche en Boeg: kleedjes . . . 55 kodies, 15 stuks.

batik slendangs 3 » 10 »

id. doeken 34 »

zijde stoffen 61 rollen.

Atjinesche broeken . . . 10 kodies.

koperdraad 4½ picol.

enz. enz.

De journalen van uitvoer, loopende van den 7ⁿ Mei t/m ult^o. December 1839, geven de volgende resultaten:

benzoein 2106½ picols.

vogel-nestjes 10 katjes.

kamfer 4 id.

aarden potten 2716 stuks.

Eenige paarden, muntspeciën,

en voorts een gedeelte van de ingevoerde goederen naar *Tapannolie*, *Natal* en *Nias* weder uitgevoerd.

Het voornamen binnenlandsch debouché voor den handel is het achter *Baros* gelegen Battaksche land van *Groot Toba*.

Vóór de weder in bezitneming van *Baros* in het afgelopen jaar 1839 wierden ter dezer plaats geen regstreeksche regten op den handel geheven, doch in plaats daarvan bezaten de hoofden het regt van voorkeur van eersten aankoop van door aankomende schepen aangevoerde artikelen, welke, nadat gezegde Hoofden daarvan zich voor zoo veel hunne middelen toelieten of naar hunne verkiezing hadden voorzien, niet dan tegen eenen 20 tot 25 % hooger prijs aan de overige ter plaats gevestigde handelaren mogten worden afgestaan.

Dit regt dat, bij aldien de hoofden vermogend waren geweest, aan een werkelijk monopolie ten hunnen behoeve zoude hebben geleken, was echter bij hunne bekrompene geldmiddelen minder belangrijk en belette dan ook niet, dat eenige hier gevestigde kooplieden, meestal malaboes van (?) zich van den handel geheel hadden kunnen meester maken en ook het gezag grootendeels hadden weten te verwerven.

De reede van *Baros* biedt geen goede beveiliging aan voor aldaar geankerde schepen, en eene vrij zware branding voor de monding van de rivier en langs het zeestrand is almede eene hinderpaal voor eene goede gemeenschap met deze plaats.

De gemiddelde prijzen der voornaamste handelvoorwerpen worden door den civiel gezaghebber opgegeven te zijn als volgt:

zout	f 100.—	per Jav. koijang;
ijzer	» 25.—	» picol;
Java-tabak	» 8.—	» krandjang;
amfioen	» 1800.—	» picol of kist;
ruw katoen	» 28.—	» picol;
benzoein	» 80.—	» »
kamfer	» 3600.—	» »
paarden	» 60.—	» stuk.

Tapanolie. Deze sedert nu vele jaren onder Europeesch gezag staande schoone haven en veilige ruime ligplaats voor schepen, heeft naar mijn inzien om redenen hieronder nader te ontwikkelen bij verre na niet die handelsbelangrijkheid bekomen, waarvoor dezelve vatbaar is, en ofschoon zoo zeer door de natuur begunstigd staat hij in dit opzicht niet met *Baros* gelijk.

De hier reeds lang ingevoerde regten hebben dan ook tot dus verre aan den lande slechts geringe inkomsten bezorgd, en dit niettegenstaande op den invoer van zout bij uitzondering van de overige meer zuidelijke opene havens dezer kust, waar het monopoliestelsel van dit zilt is werkende, hier de invoer van vreemd zout was toegestaan met betaling slechts van een regt van f 1 zilver per pikol.

De opbrengsten hebben bedragen:

over 1838	f 3036.73
» 1839	» 5405.73

waaronder het artikel zout

in 1838 voorkomt voor	» 1224.60
» 1839 » » »	» 2045.68

Evenwel mag uit deze resultaten niet de geheele omvang van den handel worden beoordeeld, dewijl de invoer van vele goederen van *Padang* of andere zuidelijke havens der W. K. van Sumatra aangevoerd wordende goederen, mits daar niet uit het entrepot uitgevoerd zijnde, en daarop bereids eenmaal regten elders zijn voldaan, hier vrij geschiedt.

De alphabetische staten van in- en uitvoer waarvan de vervaardiging door mij is bevolen, maar welke het uit hoofde der buitengewoon drukke werkzaamheden welke met een gering personeel in de laatste tijden hebben moeten worden volbragt, niet mogelijk is geweest voor mijn vertrek van *Tapanolie* geheel te voltooijen, en ik mitsdien bij deze nota niet in de gelegenheid ben, aan te bieden, doch die nu elk oogenblik door mij worden te gemoet gezien, zullen den waren stand van den handel alhier meer toelichten.

Als oorzaken, welke den handel van *Tapanolie* hebben gedrukt, worden door mij aangemerkt:

- 1°. de nabijheid van *Baros* waar geen regten hoegenaamd tot dus verre zijn geheven;
- 2°. gebrek aan goede en veilige binnenlandsche communicatiewegen;
- 3°. de vestiging van ons etablissement op het eiland *Klein Pontjang* in stede van op den vasten wal, waardoor het verkeer, met de binnenlandsche Battaks, die hoe veilig dit hier ook geschieden kan van elk varen afkeerig zijn, gestremd of althans bemoeijelijkt wierd;
- 4°. gebrek aan behoorlijk handelskapitaal, gepaard met het monopolie van handel door de beide datos en eenige weinige andere te *Pontjang* gevestigde inlandsche kooplieden bij aanmatiging tot hier toe bezeten.

Dan daar thans deze belemmeringen óf bereids zijn óf op het punt staan van te worden uit den weg geruimd door:

- a. de sluiting van den haven van *Baros* voor den grooten handel of invoering van het heffen van regten aldaar;
 - b. het gebruik maken van de meerdere morele kracht welke het bestuur bij den gunstigen uitslag der jongelings om de noord plaats gevonden hebbende militaire operatiën heeft verworven en die het oogenblik heeft doen geboren worden waarop het openen van goede gemeenschappen in onderscheidene rigtingen met de binnenlanden zonder veel bezwaren zal kunnen plaats vinden;
 - c. de meerdere uitbreiding aan het bestuur gegeven;
 - d. de bevolene overbrenging van het etablissement van *Pontjang* naar den vasten wal;
 - e. de reeds plaats gevonden hebbende vestiging van eenen tak der Handelmaatschappij aldaar,
- mag men bij zoodanig verbeterde omstandigheden met grond verwachten dat *Tapanolie* in belangrijkheid in eene ruime mate zal toenemen.

Na het te neerstellen van de voorgaande opgaven en beschouwingen thans willende overgaan tot de behandeling van het belangrijke vraagpunt der regeling van zaken rakende de heffing van regten op den handel in de noordelijke havens van het Gouvernements gebied ter Westkust van Sumatra, vermeen ik echter vooraf te moeten stilstaan bij de met deze aangelegenheid vooral hier zeer nauw verbondene voorziening in de behoefte van zout, en eerst te moeten treden in de beschouwing der vraag of de invoering van het zoutmonopolie voordeelig mogelijk en raadzaam is, en zoo ja op welke wijze zulks zoude moeten geschieden om andere belangen zoo min mogelijk te kwetsen?

Hierboven is bereids opgegeven dat de consumptie bedroeg calculatief te *Sinkel*:

p/m 100 Sinkelsche koijangs 's jaars, waarvoor
wij hier zullen stellen van 150 tot 200 Jav. koijangs

Dat te *Baros* in de laatste vijf maanden
van 1839 waren ingevoerd 143 Jav. koijangs,
en mitsdien de jaarlijksche behoefte calcula-
tief mag worden geraamd op van . . . 200 » 300 » »

Dat de invoer te *Tapanolie* gemiddeld
naar den invoer over 1838 en 1839 te rekenen
mag worden gesteld op. 50 » 60 » »
aldus een totaal van . . . 400 » 560 » »

of gemiddeld 480 Javasche koijangs; een bedrag dat als matig mag
worden geacht wanneer men in aanmerking neemt, dat van *Tapoes*
uit vroeger ook zout naar de binnenlanden werd vervoerd, en bij
gemis aan opgaven daarvoor hier niets in rekening is gesteld.

De waarde van het zilt te *Sinkel* opgegeven met 75 Spaansche
matten de Sinkelsche koijang, dat is bij de koers van *f* 3.— waarvoor
deze munt om de noord courant, is de Javaansche koijang *f* 105.—
zilver of *f* 3.50 zilver de picol; en te *Tapanolie* klimt die waarde tot
f 4.33 wegens het regt, dat met *f* 1.— per picol bij den invoer
geheven wordt.

De zoo even gemelde prijzen van zout zijn inkoopsprijzen, waarop
mitsdien nog winst behaald moest worden, en bijaldien men aanneemt
dat op elke picol slechts eene halve gulden voordeel werd erlangd,
zoo mag de gemiddelde consumptieprijs gesteld worden als volgt:

Te Sinkel	per picol op	<i>f</i> 4.00 zilver.
» Baros	» » »	- 3.83 »
» Tapanolie	» » »	- 4.83 »

Deze prijzen nu herleidende tot koper met de om de Noord gewone
agio van 30 % dan verkrijgt men voor de waarde van het zout:

Te Sinkel	per picol	<i>f</i> 5.20 koper.
» Baros	» »	- 4.98 »
» Tapanolie	» »	- 6.28 »

waaruit mitsdien blijkt dat, zonder last of druk op de bevolking daar
door te leggen, bij eventueele invoering van het zoutmonopolie
in de N. havens, de van wegen het Gouvernement te bepalen ver-
koopprijs vooreerst zoude kunnen worden gesteld op *f* 5.25 koper
en later bij een meer gevestigd handelsverkeer zoude kunnen worden
gebracht tot op *f* 6.00 evenals voor *Aijer Bangies* en *Natal* thans is
bepaald.

Het voor 's Lands schatkist daardoor te behalen voordeel kan nu
worden berekend als volgt:

oorspronkelijke prijs bij den aanmaak per koijang.	f	15.—	
aan vracht van <i>Java</i>	»	60.—	
kosten op den verkoop ad 10 ct. per picol		3.—	
4 % voor spillages	»	3.—	
Totaal per koijang	f	81.—	koper.
Verkoopprijs	»	157.50	»
te behalen voordeel.	f	76.50	»

of voor een gemiddeld debiet van 480 koijangs f 36720.— koper's jaars.

Een voornaam bezwaar tegen het monopoliestelsel en debiet van zout in het klein van wege het Gouvernement, is gebrek aan munt-specie bij den inlander, die ofschoon wel zijne producten veelal tegen een in geld bepaalden prijs van de hand zet, en daarentegen weder evenzoo zijne benoodigdheden inkoopt, maar toch, omdat koop en verkoop bij afrekening geschiedt, tot nu toe gewoon was inderdaad bij ruil het door hem benoodigde zout te verkrijgen. Intusschen benzoein, dat het voorname artikel van afvoer uitmaakt, is aan fluctueerende prijzen onderhevig en overigens bij retour gemeenlijk slechts met verlies te slijten, voorts nog zeer verschillende in waarde naar gelang der kwaliteiten, en daarbij een product, genoegzaam enkel voor de oostersche markt geschikt, welke omstandigheden nu allen te zamen genomen, het mijn inziens hoogst bezwaarlijk doen wezen, het debiet van zout vanwege het Gouvernement bij ruiling tegen benzoein aan te bevelen. Die maatregel echter zoude onvermijdelijk worden bij al dien niet op eene andere wijze daarin kan worden voorzien; en zoude dan, onder verbetering, het meest eenvoudig kunnen plaats vinden door:

1^o te bepalen dat slechts de in den handel bekende eerste en tweede soorten benzoein in ruil kunnen worden aangenomen, en

2^o vast te stellen het gewigt der hoeveelheid welke van elke soort tegen een picol zout moeten worden uitgeleverd.

Bij aldien echter de N. H. Maatschappij, al ware het dan ook slechts te *Sinkel* en *Tapanolie*, voor eene door het Gouvernement bepaalde prijs en onder beding dat de verkoop zelfs tot hoeveelheden van $\frac{1}{2}$ pikol moet plaats vinden, zich met het debiet van zout konde belasten in voege als thans in de *L. Kotta's* (Padangsche bovenlanden) geschiedt, zoude deze wijze mij verreweg verkieselijk toeschijnen.

Omtrent de uitsluitende voorkeur welke de binnenlanders aan het zwart kustzout zouden geven, zijn de gevoelens verdeeld; te *Sinkel* is mij beweerd dat nu en dan, door wangkangs van *Poeloe Pinang* en *Malakka* komende, aldoor *Siamsch* zout is ingevoerd dat ook gereedelijk van de hand is gezet. Aan de drooge hoedanigheid van het kustzout dat bij verre landvervoeren slechts gering spilleert, is de partialiteit

voor deze soort tóe te schrijven, en is het om dezelve te overwinnen noodzakelijk dat men als eene regel aanneme geen ander dan Javaansch zout van de beste hoedanigheid en grofste korrel bij de invoering van het zoutmonopolie ter markt te brengen.

Ook dit niet uit het oog verliezende, zoude het debiet van *Tapanolie* en *Baros* verzekerd wezen, zonder dat men bedacht zoude behoeven te zijn van verloop van hetzelfde, terwijl de binnenlandsche verbruiker nu dat ook *Sinkel* is vermeersterd en bezet, noch van de oostkust van Sumatra noch van uit de meer noordelijke havens dezer kust voor mindere of gelijke prijzen in die behoefte zal kunnen voorzien, en toch om den wille van het soort alleen, niet waarschijnlijk tot in vergelijking met die naar de eerstgenoemde plaatsen zoo zeer verdere en moeilijker reizen zal besluiten.

Mocht echter zooals mij het meest raadzaam voorkomt, niet kunnen worden besloten tot het daarstellen van eenen ruilhandel van zout tegen benzoein, en met de N. H. Maatschappij voor het debiteren van Javaansch zout geene overeenkomsten kunnen worden getroffen, dan zoude naar mijn oordeel, om eene stremming en te plotselinge schokken in den handel, ja zelfs wat aangaat *Sinkel*, het verloop van denzelven naar het naburige onafhankelijke *Troemon* en meer noordelijk gelegene zeeplaatsen te voorkomen, de invoer van vreemd zout in de Noordelijke havens vooreerst niet behooren te worden belet maar met zekere regten moeten worden bezwaard.

Tot dus verre is te Tapanolie zooal reeds hooger is vermeld, een recht van *f* 1.— per picol op de invoer geheven, dat voor die plaats en ook voor *Baros* vermeen ik, zonder groot bezwaar met nog één gulden zoude kunnen worden verhoogd, terwijl men alsdan, gelijktijdig eenig Javaansch zout aldaar aanvoerende, het debiet van hetzelfde tegen contanten ad *f* 5.25 koper per picol zoude kunnen beproeven. Eene gelijke maatregel acht ik het bezwaarlijk voor *Sinkel* nu reeds aan te raden, daar mij dezelve voor verloop van handel beducht zoude doen zijn, waarom ik dan ook vermeen, dat ter dezer laatste plaats het regt *f* 1.— per picol niet zoude behooren te overtreffen.

De inkomsten, welke het Gouvernement op deze wijze zoude erlangen ingeval namelijk de ondervinding mogt leeren, dat de proeven met Javaansch zout ongunstige resultaten opleveren, nu berekenende, en daartoe de reeds hooger gebezigde elementen weder gebruikende, vinden wij:

van zout te <i>Baros</i>	van	200 tot 300	koijangs	jaarlijks
» » » <i>Tanapolie</i>	»	50 » 63	» »	» »
te zamen . . .		250 » 860	» »	» »
of gemiddeld 305 koijangs jaarlijks,				

hetgeen bij een inkomend regt van *f* 60.— zilver per koijang aan

inkomsten oplevert *f* 18.300.—

voege men hierbij nog het bedrag der inkomende
regten op 175 koijangs gemiddelde calculatieve con-
sumptie van Sinkel ad *f* 30.— zilver per koijang *f* 5250.—

Wordt het geheel bedrag *f* 23550.— zilver
of tot koper herleid met een agio van 20 % dat
is van 10 % minder dan die van den dag maar hier
aangenomen als meer instemmende met de door het
gouvernement verlangde verwisselkoers » 28260.— koper
de finantiëele resultaten bij invoering van het
monopoliestelsel hierboven berekend hebben be-
dragen » 36720.—

en alzoo een verschil van , . . . *f* 8460.— koper

Alvorens nu van dit onderwerp af te stappen zal ik echter nog de
opmerking hierbij voegen, dat bij het reeds aangegeven gebrek aan
numerair, en de daaruit voortvloeiende daadzaak dat de zouthandel
wezenlijk eene ruilhandel is, met de vergunning van invoer van vreemd
zout, ook tevens een middel wordt gemist om zonder werkelijk prohi-
bitief systema de geheele productie van het land meester te worden,
en zulks tevens den nationalen lijnwaadhandel niet bevorderlijk
zoude zijn.

Buiten en behalve de opheffingen van een aantal belemmeringen,
welke vooralsnog de uitbreiding van handel in den weg hebben
gestaan zooals daar zijn voorregten door hoofden of bijzondere per-
sonen genoten, gebrek aan goede en veilig binnenlandsch verkeer, en
afpersingen en lasten langs de communicatiewegen op den handel
gelegd, opheffing die een gevolg moet wezen van een beter bestuur
en de vermeerdering van 's Gouvernements gezag en invloed in deze
streken, stel ik op den voorgrond, dat gebrek aan voldoende kapi-
taal tot hertoe nimmer aan den handel de uitbreiding hebben doen
verkrijgen, waarvoor dezelve hier vatbaar is; maar dat bijaldien hetzij
door bijzondere personen hetzij door middel van een ligchaam, zoo-
als de N. H. Maatschappij de markten steeds behoorlijk voorzien
gehouden worden van hetgeen den inboorling voornamelijk behoeft,
zout vooral niet uitgezonderd, en tevens aan den binnenlander de
verzekering werd gegeven van steeds zonder oponthoud en in welke
hoeveelheid ook aangevoerd wordende zijne producten tegen behoor-
lijke prijzen gereedelijk van de hand te zullen zetten, men dan met
redelijkheid zoude mogen onderstellen dat dit, gevoegd bij de impulsie
welke de industrie en speculatiegeest door het oordeelkundig verleen
van credieten meestal bekomt, weldra eene grootere bedrijvigheid
zoude doen geboren worden, en dat den bezitter van het dit alles
bewerkende kapitaal, zoo lang hij in zijne eigene handelingen van

buitensporigheid vrij zoude blijven, het geheel product meester zoude zijn en hem geene concurrentie in den weg zoude kunnen staan.

Dit aangenomen vermeen ik het wenschelijke te hebben aangetoond dat Nederlandsch kapitaal, aangewend ter bevordering van nationale fabricatie, in de Noordelijke havens behoorende tot 's Gouvernements gebied, niet ontbreke en dat met hetzelfde de mogelijkheid bestaat om den handel van die havens geheel aan het Moederland cijnbaar te doen zijn. Dat hetzelfde vereischt wordt om den handel die uitbreiding te geven, waarvoor hij vatbaar is, en dat speciaal zonder hetzelfde het vooralsnog niet geraden zoude wezen om aan de invoering van een monopoliestelsel op den zouthandel te denken, en vooreerst aan het stellen van matige belasting op de invoer van vreemd zout met gelijktijdige beproeving van het debiet van Javaansch zout voor rekening van het Gouvernement de voorkeur zoude behooren te worden gegeven.

Voorbedachtelijk en ten einde zoo min mogelijk in bespiegelende redeneringen te vervallen, is bij het zoo evengevoerde betoog geen gebruik gemaakt van een evenwel de aandacht overwaardig argument, en zulks omdat hetzelfde ofschoon in de toekomst een gunstig verschieft openende, vooralsnog te zeer afhankelijk is van politieke omstandigheden. Hiermede wordt door mij bedoeld de nabijheid van de peperhavens onmiddellijk bij onze noordelijke grenzen aanvangende, en de mogelijkheid om van die nabuurschap en onze boven vreemdelingen gunstige stelling gebruik te maken, om ook deze havens aan onzen handel te verbinden, en een deel van de in de Atjineesche landen gewonnen wordende peper naar onze markten te doen vloeijen.

Ter bereiking van het zoo even vermelde doel is zeer zeker *Sinkel* het meest gunstig gelegen, zoodat deze overweging gevoegd bij hetgeen reeds hooger betrekkelijk de aangelegenheden van deze plaats is vermeld, mij tot het gevoelen hebben geleid, dat *Sinkel*, althans zeker voor de nationale groote kustscheepvaart, eene voor den zeehandel opene plaats behoort te blijven.

Tapoes, zoo als reeds is opgegeven zonder bevolking verbleven, en in communicatie staande met binnenlanden van uit welke toch ook met *Sinkel* en *Baros* kan worden verkeerd, kan gevoegelijk gesloten worden ofschoon het naar ik vermeen toch raadzaam blijft, om hier door eene geringe bezetting te doen waken tegen alle sluikhandel.

Ook *Baros* komt mij voor zeer wel tot eenen voor den grooten handel gesloten haven te kunnen worden verklaard, mits namelijk op de eene of andere der hiervoren in consideratie gegevene wijzen in de behoefte aan zout aldaar worde voorzien. Welk gevoelen ik grond op de overwegingen, dat terwijl bij zoodanige verklaring, wegens de nabijheid dezer plaats en van *Sinkel* en van *Tapanoelie*, dezelve steeds door middel van kustvaart behoorlijk kan worden voorzien, hier geen

verloop van handel naar vreemde havens is te duchten, en dus geen dringende noodzaaklijkheid bestaat om de opbrengsten van 's Lands regten door plaatsing alhier van voor de inning derzelven vereischt wordende personeel te bezwaren; en eindelijk, op de omstandigheid dat hier mede eene onveilige reede in de onmiddelijke nabijheid, schier in het gezicht van eene der schoonste havens van den aardbodem, het ook daarom onnoodig doet zijn, de handelstoegangen tot Sumatra, en dit gedeelte van hetzelfde te vermenigvuldigen.

Wat ten aanzien van *Tapanolie* hooger is gezegd, zal vleijs ik mij het gevoelen regtvaardigen dat het wenschelijk is deze plaats, evenals zij thans reeds is, bij voortduring eene voor alle natien en schepen geopende haven te doen verblijven.

Naarvolgens de voor de Westkust van Sumatra bij Publicatie van den 1^{en} Januari 1838 (Staatsblad N^o. 1) gearresteerde tarieven, worden thans te *Tapanolie* regten geheven, en vermits tot de invoering van die tarieven aldaar besloten is geworden op een oogenblik dat *Baros* nog niet weder in bezit genomen aan den sluikhandel oneindig meer dan thans een ruim veld over liet, vinde ik nu, dat door het terug-schuiven onzer uiterste grenzen en door meerdere uitbreiding aan het bestuur gegeven de omstandigheden zoo zeer zijn verbeterd, geen gronden, om ten behoeve van deze haven, tot alteratie van de algemeene voor de meer zuidelijke havens van deze kust gemaakte bepalingen te adviseeren.

Sinkel evenwel verkeert in ander omstandigheden die het voor als nog raadzaam doen zijn de reeds gemelde tarieven aldaar niet dadelijk in werking te brengen.

Bereids is opgegeven het bedrag der inkomende en uitgaande regten die onder het beheer van de Atjinesche Radjas te *Sinkel* wierden geheven, waarbij ik nu mag voegen dat naar volgens de beste berichten gelijke rechten door de Radjas van de meer noordelijke havens worde geïnd.

De invoering van een belastingstelsel op den handel zoude mitsdien ter dezer plaatse geen nieuwigheid wezen, waardoor verloop van handel zoude ontstaan, mits het verschil tusschen de heffingen ten behoeve van het Gouvernement en de vroegere geen vermeerdering van lasten daartelle.

Zwaardere belasting dan de voormalige is het aanvankelijk en zoolang onze handel hier niet goed gevestigd is, ongeraden in te voeren aangezien met het naburige *Troemon*, ofschoon die thans binnen 's Lands niet bestaan, in dat geval denkelijk spoedig landkommunicatiën zouden worden geopend en niet onwaarschijnlijk de handel weldra de rigting zoude nemen van eene plaats waar men zich thans beijvert om de peperproductie, in de laatste jaren tot eene hoeveelheid van 5 à 6000 pikols gedaald, weder op de hoogte terug te brengen die dezelve

onder de regeering van Radja Boedjang, vader en voorganger van den thans regeerenden jongen vorst, verkregen had en tot de aanzienlijke hoeveelheid van 46000 picols 's jaars was geklommen en waar bij de wijze waarop die handel wordt gedreven en welslagen der aangewend wordende pogingen eerlang eene massa koopwaren zullen worden aangevoerd, die het in het belang van 's Lands schatkist geenszins wenschelijk is de richting onzer bezittingen te zullen nemen.

Wij hebben gezien dat regten van invoer op alle goederen met uitzondering van mondbehoeften 6 ten honderd bedroegen en dat amphioen met een regt van 40 tot 50 Spaansche matten was bezwaard.

De voornaamste dezer goederen van in oer waren: kustlijnwaden (grove, kain kring); blaauw en wit katoen; ijzer en ijzerwerken; koperdraad; gambier; ruw katoen; chitsen en opium, die naarvolgens de Tarieven N^o 7 Litt. B, C, D en E, in werking gebracht bij publicatie van den 1^{ste} Januarij 1838, zijn belast als volgt:

kustlijnwaden met 25 % der factuurswaarde, verhoogd met 30 % of wel volgens taxatie door de beambten naar den marktprijs van den dag;

blaauw en wit naar mate van den oorsprong en wel Nederland 25 %
 katoen ad valorum met grondslag van belasting de taxatie volgens het tarief van minsté prijzen over de drie maanden herzien wordende doch de helft van dien of 12½ % in Nederlandsche schepen, mits met bewijs van Ned. oorsprong. Europa en Amerika mits voor landen met welke het Koninkrijk der Nederlanden in vriendschappelijke betrekking staat, 25 % ad valorum voor alle vlaggen volgens denzelfden grondslag, doch het dubbelde van dien of 50 % voor fabrikaten uit landen met welke *Nederlanden* niet in vriendschappelijke betrekkingen staat.

ijzer f 12.— per f 100.— waarde, doch van *Nederland* komende regtstreeks in Ned. schepen 6 %.

ijzerwerken, het dubbelde van dien.

koperdraad 24 % doch in Nederl. schepen met bewijs van Ned. oorsprong 12 % voor f 100 waarde.

gambier mits product van *Sumatra* vrij van regt.

ruw katoen 12½ en 25 % als voren.

chitsen id. id.

Opium levantsche f 300.— per pikol of kist.
 Paktna & Benares » 525.— » »
 Malva » 375.— » »
 Perzische » 300.— » »

De voornamen voorwerpen van uitvoer ware vroeger belast als volgt:

kamfer	$\frac{1}{2}$ spaansche mat per katje.
benzoein	I » » » picol.
was rotting	6 % der waarde.
kamfer	f 100.— en onder Ned. vlag de helft van deze regten.
benzoein	eerste en tweede soort f 8.— per picol; — mindere soort f 4 per picol, doch onder Ned. vlag de helft van deze regten.
was	f 4.— per f 100.— waarde, de helft onder Ned. vlag.
rotting	f 0.30 per picol, en onder Ned. vlag de helft.

Is nu, iets waaraan ik weinig twijfel, van de Nederlandsche Handel-Maatschappij de zekerheid te erlangen, dat door hare bemoeienis de markt van Sinkel van de voorname benoodigdheden, en bovenal van het in Nederland nagebootste kain kring, en van grof blaauw katoen zal worden voorzien, dan komt het mij onder verbetering voor, dat om toch niet ten eene male het nationaal fabrikaat hier geheel onbeschermd te doen zijn, de regten bij tarief, N^o 7 Litt. B met 25, 12 $\frac{1}{2}$ en 50 % vastgesteld voor Sinkel provisioneel op 12, 6 en 24 % zouden kunnen worden gesteld;

ijzer met 12 % doch de helft van dien of 6 % onder Ned. vlag zoude kunnen worden belast;

ijzerwerken met het dubbelde van dit regt, en
koperdraad als het ijzer;

het tarief N^o 8 onveranderd zoude kunnen blijven, en dat, wat de opium betreft, het debiet van dit heulsap bij den algemeenen pacht zoude kunnen worden getrokken; maar, bijaldien eene zoodanige verzekering eventueel van genoemd handelsligchaam niet mogt kunnen worden erlangd, geloof ik dat alsdan het tarief N^o 7 Litt B in afwachting van dien en telkens voor een bepaald tijdperk zoude kunnen worden gealtereerd en vervangen door het navolgende:

VOOR SINKEL.

*Sumatra's Westkust.**Tarief N° 7 Litt. B***Inkomende regten op wollen en katoenen goederen.**

OORSPRONG DER GOEDEREN.	GRONDSLAG VAN BELASTING.	INKOMEND REGT.	BIJZONDERE BEPALINGEN.
Nederland.	Taxatie volgens het tarief van minste prijzen, om de drie maanden her- zien wordende	ad valorum 12 pCt.	met bewijs van Nederlandsche oorsprong en onder Neder- landsche vlag.
Europa en Amerika mits van landen waar- mede het Koninkrijk der Nederlanden in vriendschappelijke be- trekkingen staat.	als boven.	12 pCt.	als boven. De oorsprong te bewijzen volgens het Indisch staatsblad van 1834 N° 42.
Landen, met welke het Koninkrijk der Ne- derlanden niet in vriend- schappelijke betrekkin- gen staat.	als boven.	24 pCt.	
Nederlandsch Indie en bevriende inlandsche staten in den Indischen archipel. — Met Nederlandsch- Indische en daarmede gelijkgestelde vaartuigen komende van Neder- landsche en bevriende Inlandsche havens in den Indischen archipel.	Taxatie door de beambten naar den markt- prijs van den dag . . . idem.	12 pCt. 6 pCt.	
Alle andere landen beoosten de Kaap de goede hoop. Met Nederl. Indische en daarmede gelijk- gestelde vaartuigen ko- mende van havens uit deze landen.	Taxatie door de beambten naar de marktprijs van den dag. Idem.	12 pCt. 6 pCt.	Uitgezonderd chinesche goe- deren met chi- nesche jonken aangebragt van China waarop een vast regt bepaald is voor of geheele lading, zie La E. hierna.

N.B. Katocnen stoffen en garens, vervaardigd op Java, en van daar aangebragt met Nederlandsch-Indische en daarmede gelijkgestelde vaartuigen, zijn vrij van regten mits de betaling van uitgaand recht op Java bewezen wordt.

Het zal schier overbodig wezen hier te noteeren dat bij weder uitvoer van tegen verminderde regten te *Sinkel* ingevoerde goederen naar een der meer zuidelijke havens op deze kust gelegen de bedoeling hier is, dat die goederen bij den invoer aldaar met het verschil in regten worden belast.

Nu resumerende neem ik de vrijheid als mijn gevoelen te noteren:

- 1°. Dat het ongeraden is reeds dadelijk in de Noordelijke havens van *Sinkel*, *Tapoes*, *Baros* en *Tapanolie*, het monopolie van den zout-handel in werking te brengen, ten ware de Nederlandsche Handelmaatschappij zich zoude kunnen verbinden om de markten van deze plaatsen steeds van al het benoodigde aan lijnwaden enz. te voorzien, en zich tegen provisiepenningen met het debiet van zout in het klein, zelfs tot hoeveelheden van $\frac{1}{2}$ picol tegen den prijs van f 5.25 koper per picol ook bij ruiling tegen benzoein als anderzins, evenwel dit laatste voor hare rekening, zoude kunnen belasten.
- 2°. Dat bijaldien — hetgeen meest waarschijnlijk is — de Nederlandsche Handelmaatschappij zich op de zooeven gezegde wijze niet met het zoutdebit mogt kunnen belasten, de invoer van vreemd zout provisioneel en voor een bepaald tijdperk nog zoude dienen te worden toegestaan, maar moeten worden onderworpen aan een invoerregt van f 2.— zilver per picol van 125 ponden te *Tapanoeli* en van f 1.— zilver te *Sinkel* en zulks terwijl gelijktijdig het Javaansch zout voor rekening van den lande tegen contant betaling in specien te *Tapanolie*, *Baros* en *Sinkel* bij wijze van proefneming verkrijgbaar zoude gesteld voor den prijs van f 5.25 koperen munt per picol.
- 3°. Dat de havens van *Tapanolie* voor den grooten handel opengesteld kan verblijven, maar na overweging dient te worden beslist of de haven van *Sinkel* evenzoo zal worden beschouwd dan wel alleen voor groote kustvaart op de wijze als de tusschen havens van Java, zal zijn geopend, en dat voorts de havens van *Baros* en *Tapoes* voor de groote vaart (kustschepen daaronder begrepen) behooren te worden gesloten.
- 4°. Dat te *Tapanolie* bij voortduring de regten kunnen worden geheven bij de Gouvernement tarieven geannexeerd aan de publicatie van den 1^{ste} Januarije 1838 (Staatsblad n° 1 bepaald; dat te *Sinkel* het tarief n° 7 Lettr. B ook weder provisioneel en voor eenen vasten termijn dient te worden vervangen door het tarief hierboven ingelascht.

- 5°. Dat de opium handel te *Sinkel* kan worden gevoegd bij den algemeenen pacht van dat middel ter dezer kust; en eindelijk
 6° dat deze regeling in werking zoude kunnen worden gebragt met 1° Januarij 1841.

Padang den 22 Augustus 1840.

De Ambtenaar toegevoegd aan den Raad van Indië, Gouvernementskommissaris voor *Sumatra*,

P. DE PEREZ.

De directeur der Middelen van der Vinne bracht over deze nota, zoomede over de adviezen betrekkelijk deze zaak van de geëmployeerden der Handelmaatschappij ter Westkust en van den Gouverneur Michiels zijn gevoelen uit. Hij deed dit bij een uitvoerig rapport, na den president der Factorij, Plate, te hebben gehoord. Ook dit stuk meen ik ten slotte hier nog in zijn geheel te moeten doen volgen.

N° 1200.

BATAVIA, den 8 Junij 1841.

Onder geleide missive van den 12ⁿ Januari jl. n° 18 is mij door den Waarnemend Algemeen Secretaris toegezonden de missive van den Kolonel, Civiel en Militair Gouverneur van *Sumatra's Westkust* d.d. 1 October jl N° 1449 en daaraan annexe bijlagen, met verzoek om aangaande het voorkomende bij die stukken mijne beschouwingen aan Uwe Excellentie kenbaar te maken.

Gedacht schrijven is handelende over het invoeren van een doelmatig stelsel van belasting op den handel, en van het zoutmonopolie in het Noordelijkst, eerst sedert kort aan het Nederlandsch gezag onderworpen gedeelte van het eiland *Sumatra*, en worden ten dien aanzien, door den Civiel en Militair Gouverneur de ondervolgende zes voorstellen gedaan.

A. Om in de noordelijke havens *Sinkel*, *Tapos*, *Baros* en *Tapannolie*, in werking te brengen, zoodra een zaakgelastigde van de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij ter eerstgemelde plaats zal zijn gevestigd, ten einde door diens tusschenkomst het zout op den voet, als thans in de L Kottas plaats vindt ook bij hoeveelheden van eene halve picol) aan den inlander te verkoopen.

B. Om de prijs van het zout te *Sinkel*, *Tapos* en *Baros* vooreerst te stellen op *f* 5.— kopergeld de picol.

N.B. Waarschijnlijk is *Tapannolie* hierbij in de pen gebleven, terwijl deze haven evenwel nader door den Gouverneur wordt opgenomen onder de plaatsen waar het zoutmonopolie almede moet worden ingevoerd.

C. Om de haven van *Singkel* evenals als die van *Tapannolie* voor den grooten en transito handel open te stellen en daarentegen die van *Baros* en *Tapoes* niet alleen voor de groote vaart, maar zelfs voor den handel met kustvaartuigen te sluiten.

D. Om te *Singkel* evenals te *Tapannolie* de regten te doen heffen overeenkomstig het bepaalde bij de tarieven gearresteerd bij Publicatie van den 1^{en} Januari 1838, welke echter in dier voege zouden behooren te worden gealtereerd dat het uitgaand regt op het artikel *benzoein tweede soort*, thans bepaald op *f* 8.— de picol met *f* 2.— verminderd en alzoo gesteld worde op *f* 6.— en de helft van dien wanneer de uitvoer onder Nederlandsche vlag geschiedt.

E. Om het inkomen regt op vreemd zout te *Tapannolie*, *Baros* *Tapoes* en *Singkel* tot weder opzeggings toe te stellen op *f* 2.— de picol.

F. Om deze bepalingen in werking te brengen met 1^o Januarij 1841.

Overeenkomstig het mij door Uwe Excellentie bij monde te kennen gegeven verlangen, heb ik met den President van de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij, den heer Plate, die door zijn langdurig verblijf en belangrijke bemoeijenissen op *Sumatra*, met de handelsaangelegenheden en met onze betrekkingen tot de bevolking aldaar ten volle bekend is, en voorzeker als een der kundigste beoordeelaren ten deze mag worden aangemerkt, ten aanzien der omschreven voorstellen in het breede geconfeereerd.

Bij de puntsgewijze behandeling van de onderwerpelijke aangelegenheid in dezelfde volgorde als hierboven vermeld, zal zich van zelve de gelegenheid aanbieden, om Uwe Excellentie met de denkwijze van den heer Plate in wetenschap te stellen.

A. Te gelijker tijd met het onder dezen letter omschreven voorstel, zullen tevens dienen te worden behandeld, die welke boven onder de initialen B. en E zijn vermeld, als makende gezamenlijk een eigenaardig geheel uit.

De generale consumptie van zout in de Noordelijke havens van *Sumatra*, *Tapoes* daar niet bijgerekend, kan, af te leiden uit den in verband gebragten inhoud der onderwerpelijke bijlagen worden geraamd gemiddeld te bedragen 480 Jav. koijang, uitmakende, ad 30 picols per koijang, eene hoeveelheid van 14.400 picols.

Voor het grootste gedeelte bestaat dit zilt uit vreemd of het zoo-genaamd kust-zout, hetwelk van eene mindere qualiteit dan het Javasche en zwart van kleur, maar groot van korrel is.

De gemiddelde consumtieprijs van het vreemde zout kan worden gesteld:

te <i>Singkel</i>	de picol op	<i>f</i> 5.20 koper.
» <i>Baros</i>	» » »	» 4.98 »
» <i>Tapannolie</i>	» » »	» 6.28 »

Wordende de meerdere duurte ter laatstgenoemde plaats te weeg gebracht uithoofde het zout bij den invoer aldaar aan een inkomend regt van f 1.— per picol is onderworpen.

De heer de Perez stelt voor, den debietprijs van het Gouvernements zout voorloopig op f 5.25 koper de picol te stellen, en berekent dat het Gouvernement, alsdan bij den verkoop van 480 koijangs, een geldelijk voordeel van f 36.720 zoude genieten, welke berekening echter onjuist is, naardien hij het aanmaak kostende van eene koijang zout op f 15.— stelt, terwijl zulks slechts f 5.— bedraagt, zoodat hij f 10.— per koijang of in het geheel f 4800.— in het nadeel berekent, zoodat de te behalen winst f 41.520 zou belooopen.

Men schijnt het niet geheel eens te zijn, of de Sumatraan aan het vreemde zout van minder allooi, werkelijk al dan niet boven het betere Javasche de voorkeur geeft, echter schijnt het aan geen twijfel onderhevig te wezen, of laatstgemelde soort zilt zal onder den Inlander aftrek vinden bijaldien slechts worden gezorgd, hetzelfde droog en grof van korrel en alzoo geschikt zij, om, zonder veel te spilleren, naar de binnenlanden te worden vervoerd.

De heer Plate en ik kunnen het ons dan ook niet wel begrijpelijk maken, dat het vreemde zout, in kleur en smaak als anderzins zooveel minder dan het te *Madura* vervaardigd wordende zout, nogtans op den duur boven het laatstgemelde zoude geprefereerd worden; en wij twifelen dan ook geen oogenblik of het *Madura's* zout zal wel gewild zijn en binnen zekeren tijd het vreemde zout verdringen, doch zulks kan niet dan door geleidelijke maatregelen verwacht worden, en tot dat einde wordt niet alleen vereischt, dat men den inlander zooveel mogelijk door eene algemeene verspreiding van ons eigen zout, in de gelegenheid stelt, het te leeren waarden, maar zal men vooral daarheen moeten trachten te dirigeren, dat het *Madura's* zout zooal niet tegen mindere dan toch voorzeker tegen geene hoogere prijzen dan het vreemde worde verkrijgbaar gesteld.

Wel is waar zoude bij de dadelijke algeheele invoering van het Gouvernements zoutmonopolie de mededinging van het vreemd zout de jure tevens moeten ophouden, maar het oogenblik tot invoering van dat monopolie in de noordelijke havens van *Sumatra* komt mij voor nog niet rijp te zijn.

Het zoude vooralsnog alleen een monopolie in naam zijn.

Op Java is de invoer van zout verboden, doch men heeft aldaar ook de middelen, om tegen dien verboden invoer te waken en denzelve te keer te gaan.

Wat zoude evenwel een gelijke prohibitieve maatregel ten aanzien van de noordelijke Sumatrasche havens baten? Immers is men, althans voor het tegenwoordige, niet bij magte denzelve te handhaven, en dan kan het niet anders of het vreemde zilt zal worden ingesmokkeld, en

het debiet van 's Gouvernements zout in den weg staan, terwijl naar mate de prijs van dit laatste hooger is gesteld, de prikkel tot clandestienen invoer van het eerste al grooter en grooter worden zal.

Ik ben met den stand van zaken, met den aard onzer instellingen, en met het meerder of minder klemvolle van ons gezag op *Sumatra* niet genoegzaam bekend. Dat het evenwel in den geest van ons bestuur moet liggen, om zooveel mogelijk, alle aanleiding tot smokkelhandel weg te nemen, vermeen ik te mogen afleiden uit het voorkomende in het rapport van den Raad van Indie, Gouvernements Commissaris van *Sumatra* d.d° 27 Maart N° 208/87, alwaar onder anderen de volgende zinsnede wordt aangetroffen, ten betooge dat het Javaasch amfioen-pachtstelsel ter *Sumatra's Westkust* althans voor het tegenwoordige niet kan worden ingevoerd:

«Behalve het belang van den handel met de binnenlandsche districten, «hetwelk met de invoering der Javasche verpachting onvermijdelijk «zoude lijden, mag daartegen als een wezenlijk bezwaar worden aan- «gevoerd, dat dezelve (eene verpachting) uit haren aard, een zoo «vermogenend aanloksel tot smokkelen aanbiedt, dat zulks niet, en dan «nog gebrekkig te voorkomen is, dan door strenge dwangmiddelen en «vervolgingen, welke zoowel in strijd zijn met de bestaande inrigtingen «van bestuur, die geene bemoeienis in de inwendige huishouding van «den Maleijer gedoogen, als met den geest der bevolking die zich niet «ligt aan banden laat leggen.»

Het komt mij voor, dat deze beschouwingen ook *in casu* van volle toepassing zijn.

Maar behalve dien verzetten zich naar mijne meening nog andere omstandigheden, immers voor het oogenblik, tegen de inwerking brenging van het bedoelde systema.

Afgescheiden toch van de meerdere of mindere gewildheid welke het *Madura's* zout zoude te beurt vallen, kan het niet raadzaam geacht worden, om een artikel van eerste levensbehoefte, waaraan eene inlandsche bevolking sedert onheugelijke tijden gewoon is, plotseling en bij dwang te doen vervangen, door eene andere soort, hetwelk men welligt, of uit onkunde, of uit voor ingenomenheid minder acht; — zoo iets laat zich niet opdringen zonder aanleiding tot ontevredenheid te verwekken.

Uit het rapport van den ambtenaar de Perez blijkt dat daargelaten eene menigte andere beletselen en belemmeringen, de grootste hinderpaal, welke de uitbreiding van onzen handel in de noordelijke havens van *Sumatra* voor het oogenblik en waarschijnlijk nog voor langen tijd in den weg staat, is, nagenoeg volslagen gebrek aan kapitaal.

Op dit oogenblik is te *Singkel* een geëmploijeerde van de Factorij der Nederlandsche Handelsmaatschappij tijdelijk gedetacheerd, en belast met de exploitatie van den handel aldaar.

De verkoop van het zout zoude, gelijk zulks door den Gouverneur van *Sumatra's Westkust* wordt voorgesteld en evenals vroeger te *Padang Pandjang* en *Paya Kombo* het geval ware, maar thans nog slechts ter laatstgemelde plaats geschiedt, gevoegelijk aan dien geëmployeerde kunnen worden opgedragen, maar daarbij doet zich eene gewigtige moeilijkheid op, namelijk de wijze van betaling van het zout door den handelaar of consumateur.

Bij het bestaande gebrek aan een circulerend medium is aan eenen verkoop uitsluitend tegen specie niet te denken, en zullen alzoo in betaling dienen te worden aangenomen de voortbrengselen van het land.

De heer Plate heeft mij te kennen gegeven, dat aan eenen zoodanigen ruilhandel niet dan met groote verliezen voor de Factorij zoude kunnen worden gevolg gegeven, indien gezegd ligchaam verplicht werd de benzoein over te nemen tegen den fictieven prijs, die daarvoor bij ruilhandel wordt bepaald en, volgens aangenomen gewoonte in de noordelijke havens, altijd ver boven de waarde is, welk nadeel voor den inlandschen handelaar door de winst op den verkoop, of liever op de weder in herruil aangeboden goederen vergoed wordt, doch welke vergoeding voor de Factorij verloren zoude gaan, indien zij, gelijk uit den aard der zaak voortvloeit, verplicht ware het zout tot denzelfden prijs aan het Gouvernement te verantwoorden, als voor den verkoop bepaald, en van den inlander elders verkregen zoude worden.

Eene aan de juiste waarde geëvenredigde prijsbepaling der benzoein, voor zooverre dezelve in ruil voor zout zoude aangenomen worden, is niet denkbaar, eensdeels door de aangenomen gewoonte reeds aangehaald, om dien prijs veel te hoog te stellen, waaraan vooralsnog zal moeten toegegeven worden, en waarin slechts van lieverlede verandering kan worden te weeg gebracht, en ten andere omdat de veelvuldige soorten benzoein, die zich niet juist door de benaming van 1^e, 2^e en 3^e laten bepalen, alle voorafgaande juiste prijsbepaling onmogelijk maakt.

Met uitsluiting der slechts in zeer geringe, ja niet noemenswaardige hoeveelheid voorkomende eerste soort, voor welke voor de Europeische markt tot f 160.— de picol kan besteed worden, ondervindt de benzoein een zeer moeilijk debiet. De Clingaleesche handelaren die dezelve tot hier grootendeels hebben weg gehaald, vonden daarvoor een voornaam debouché op de *kust* van *Coromandel* en te *Bombay*; de vernietiging der handelsgemeenschap tusschen onze bezittingen en *Britsch Indie* ontnemt aan de Factorij de gezegde directe uitweg, en onereuse intermediaire debouchés moeten dus door haar te baat genomen worden.

De gestremde gemeenschap met *China*, welke markt een gedeeltelijke uitweg voor de benzoein opleverde, vermeedert de moeilijkheid in

het aannemen van dat product, zoodat alle inspanning zal vereischt worden om het verlies, op de benzoein onvermijdelijk te lijden, te verminderen en daarvoor nieuwe uitwegen op te sporen.

De Factorij, de noodzakelijkheid inziende, om den inlander der noordelijke districten van zijn hoofdproduct te ontlasten, heeft reeds een aanvang daarmede gemaakt, en is genegen daarmede voort te gaan, doch zij kan en behoort daarin niet aan banden gelegd te worden, doch moet vrijheid hebben naar omstandigheden hierin te handelen, en eene gebiedende bepaling tot het in ruil aannemen der inferieure soorten benzoein, waaruit de recolte bij verre het grootste gedeelte bestaat, tegen vastgestelde prijzen, zou de Factorij ten eenemale ongenegen maken om zich met 's Gouvernements-zouthandel in te laten.

Hierbij mag niet uit het oog verloren worden, dat de verkoop van het zout in het klein de aanneming van benzoein in betaling daarvoor onmogelijk maakt. Immers men zoude niet van de Factorij kunnen vergen minder dan 1 picol tegelijk aan te nemen, en hoe kan zulks geschieden bij de geringe waarde van 1 picol zout, en hieruit vloeit dus opnieuw voort, de noodzakelijkheid om geheel naar omstandigheden geld of benzoin in betaling te nemen.

Troowens de heer de Perez schijnt de moeilijkheden, waarmede de verkoop van zout in ruil tegen benzoein zal gepaard gaan, te hebben voorzien, althans doet hij het voorstel om, wanneer deswege met de Factorij in geene schikkingen kan worden getreden, alsdan den invoer van het vreemde zout niet te verbieden, maar met een inkomend regt te bezwaren, welk regt voor *Baros* en *Tapannolie* op *f* 2,— per picol voor *Singkel* daarentegen op slechts *f* 1 per picol zoude kunnen gesteld worden. De calculatieve consumtie tot basis genomen, berekent de heer de Perez dat het Gouvernement bij deze regtsheffing, een financieel voordeel van *f* 28.260.— koper zoude genieten.

Te *Tapannolie* is het vreemde zout op dit oogenblik reeds met een inkomend regt van *f* 1.— per picol belast (zie Staatsbad 1828 n° 82).

Tengevolge van de gebrekkige wijze, waarop de periodique stukken van *Sumatra*, maar vooral van eene plaats als *Tapannolie* worden ontvangen, kan alleen worden opgegeven, dat aldaar op vreemd zout is gepercepieerd:

gedurende het laatste halfjaar 1838	<i>f</i> 1290.03
» » jaar 1839.	» 2148.72
» » derde kwartaal 1840.	» 815.85

Hoe onvolledig dit aperçu ook wezen moge, zoo is hetzelfde niet te min in zooverre voldoende om aan te toonen, dat de invoering van de door den heer de Perez voorgestelde maatregel stellig niet die financieele resultaten zal opleveren, welke daaraan volgens zijn gevoelen zouden verknocht zijn.

En hoe zoude dit ook anders kunnen zijn? immers welke handelaar

in vreemd zout, zal dat zilt hetzij te *Baros* dan wel te *Tapannolie* of *Singkel* tegen betaling van een hoog regt invoeren, indien hij in de gelegenheid is, om of op die plaatsen zelve, of op slechts zeer korten afstand van daar, het artikel in te smokkelen en alzoo zonder betaling van eenige regten in te voeren? een maatregel welke hem te gemakkelijker vallen zal, uithoofde hij van de zijde der bevolking voorzeker steeds de meeste hulp en medewerking tot het wel gelukken zijner pogingen zal ondervinden.

En zijn wij bij de ontluiking van ons, op eene zeer kleine schaal ingerigt bestuur in de noodzakelijke havens bij magte, om dien smokkelinvoer tegen te gaan? kan zelfs de perceptie dier regten wel immer gecontroleerd worden?

Eene prohibatieve wet, zonder dat men de middelen aan de hand heeft, dezelve te handhaven, beteekent weinig of liever niets; wil men nu den smokkelhandel hier bedoeld tegen gaan, dan moet men daartoe ook de middelen bezitten en zouden dus niet alleen tolkantoren opgerigt, maar daarenboven langs de kusten eene waakzame recherche uitgeoefend behooren te worden.

Dat door de aanwending van zoodanige middelen ter verzekering van tolregten, enorme kosten zullen worden te weeg gebragt, en dat deze althans voor het oogenblik in niet de minste evenredigheid tot die revenuen zullen staan, behoeft voorzeker geen wijdloopig betoog.

Eindelijk zouden daarmede ook gepaard moeten gaan aanhalingen, vervolgingen en verbeurdverklaringen, welke in het oog van den inlander als even zoo vele vexatoire handelingen in strijd zijn met den geest van ons op *Sumatra* gevolgd wordende liberaal bestuur en systema van non-interventie.

De heer Plate vereenigt zich dan ook geheel met mijne opinie, dat eene tolheffing op het vreemd zout weinig of niet zoude opbrengen.

Alle deze beschouwingen doen het dan ook raadzaam zijn, om voor als nog het vreemd zout *niet* te verbieden, maar door eenen indirecten maatregel het gebruik daarvan te beperken, en eindelijk van lieverlede te weeren.

Indertijd, ik meen tot in den jare 1831 of 1832, was de aanvoer van Javaansch zout te *Padang* vrij en onbelemmerd, welke vrije invoer toen echter gepaard ging met een verbod op den aanbreng van vreemd zout.

De heer Plate oppert het denkbeeld, om eenen gelijksoortigen maatregel tijdelijk van toepassing te verklaren op de noordelijke havens van *Sumatra*, en mitsdien, voor die plaatsen, de aanvoer van Javaansch zout aan een ieder vrij te laten (waarbij ik nogtans de vrije mededinging van het vreemd zout vooreerst niet beletten wil, hoofdzakelijk op grond der onmagt om zulke voorshands te kunnen doen), als wanneer de Factorij zich verbinden wil in ieder der havens, steeds

een ruimen voorraad zout aanhanden te hebben, om vervolgens door haar voor eenen minderen prijs verkocht te worden, dan het vreemde zout thans geldt.

De prijs waarvoor het zout, voor den uitvoer bestemd, bij het Gouvernement kan worden ingekocht bedraagt, krachtens het bepaalde bij staatsblad 1831 n^o 9, f 60.— per koyang.

Het transport naar *Padang* en verder naar de Noordelijke havens gaat met groote kosten gepaard; echter berekent de heer Plate dat deze niet hooger dan f 40.— per koyang beloopt zullen en zoude de Factorij alzoo het zilt tegen f 100.— zilver (of koper f 120.—) de koyang verkoopen kunnen, hetgeen de picol op f 4.— zoude doen staan.

De Factorij zal mitsdien bij het debiet van zout geene voordeelen genieten, ook is het hare bedoeling niet daarmede eenige winsten te behalen; zij wenscht alleen ten aanzien van het al of niet in ruil nemen van benzoein tegen zout, de handen ruim te hebben en niet afhankelijk te zijn van eene overeentekomen prijsmaking van dat product, gelijk het geval wezen zou, wanneer de Factorij het zout voor rekening van het Gouvernement verkoopt, en daarvoor benzoein in betaling aanneemt.

Het komt mij voor, dat dit denkbeeld in meer dan in een opzigt aandachtige en aanprijzenswaardige overweging verdient.

Tegen dat denkbeeld zoude kunnen geobjecteerd worden het gevaar van invoer van het vrije zout, in die Gouvernementsbezittingen aan het zoutmonopolie à f 8.— per picol onderworpen, doch daartegen moet ik opmerken, dat de verkoop in de Noordelijke havens volgens voorstel van den heer de Perez tegen f 5.— en het reeds bestaande debiet te *Ajjer Bangies* tegen denzelfden prijs, dit gevaar evenzeer doet bestaan en dat dus de surveillance, indien die behoorlijk kan daargesteld worden, onder beide systema's even noodig is.

De Factorij genegen zijnde het zout tegen f 100.— zilver koyang te verkoopen, zoo zoude de picol (de koyang op 30 picols gesteld) slechts op f 3.33 $\frac{1}{3}$ te staan komen.

De gemiddelde prijs waarop het kustzout in de Noordelijke havens, volgens het rapport van den heer de Perez, te staan komt bedraagt per picol f 5.50 zilver.

Ik geloof echter, dat deze prijs een weinig te hoog gesteld, en het zilt tegen mindere prijzen verkrijgbaar is, dus, aannemende dat dezelve in het algemeen om f 1.— behoort te worden verminderd, en voor het vreemde zilt alzoo niet meer dan f 4.50 de picol wordt betaald, dan nog zal bij eenen verkoop, op de door den heer Plate voorgestelde wijze, het Javasche zout tegen f 1.16 $\frac{2}{3}$ per picol minder in consumtie kunnen gebragt worden.

Een natuurlijk gevolg van deze omstandigheid zal zijn, dat het

Java'sch zout, vooral wanneer zorg wordt gedragen, hetzelfde droog en grof van korrel en van superieure qualiteit zij, van lieverlede meerderen aftrek vinden, en het vreemde zout allengkens, zonder met eenigerhanden dwang of ontevredenheid verwekkenden maatregel gepaard te gaan, verdringen zal.

Wel is waar, zoude in den regel, de aanbreng van vreemd zout, wanneer de invoer van het Java'sche zout werd vrijgelaten, dienen te worden verboden, al waar het dan ook slechts in naam.

Behalve het hierboven betoogde van het onraadzame van zoodanig eenen maatregel, acht ik het ook nog bijna overbodig, ten dien aanzien eene prohibatieve wet met speciale poenale bepalingen uit te vaardigen.

Immers, wanneer het vreemde zilt de concurrentie van het Java'sche evenmin in prijs als in qualiteit, zal kunnen wederstaan, en daarvoor wijken moet, zal de aanbreng van hetzelfde niet alleen langzamerhand minder worden, maar eindelijk geheel ophouden, en worden gevolgljk eene verbodswet, en de middelen om die te handhaven als het ware van zelven noodeloos.

De invoering en handhaving op de geheele kust van *Sumatra* van het tarief van inkomende regten op lijnwaden en andere goederen, en de ijverige pogingen van de Factorij om de bezittingen van nationale voortbrengselen te voorzien, zal krachtdadig medewerken tot wering van het vreemde zout. — Immers de verkoop van dit artikel is nimmer de aanleiding geweest voor het bezoeken der vreemde schepen op de kust van *Sumatra*, de hoofdzaak was de insmokkeling en verkoop van vreemde lijnwaden, en het zout diende alleen tot ballast en opvulling der vaartuigen; de verkoop der vreemde lijnwaden vermoeylijkt of onmogelijk gemaakt zijnde, zal de aanvoer van vreemd zout van zelve ophouden.

Is nu eenmaal de stand van zaken zoo verre gevorderd, dat het vreemde zilt in het geheel niet wordt aangebragt, en wordt er alzoo in de noordelijke havens geen ander dan Java'sch of beter gezegd Madura's zout geconsumeerd, dan zal ook het tijdstip daar zijn, om den vrijen invoer van dat zout van lieverlede meer en meer te beperken, den aanbreng van het vreemd zout geheel te verbieden, en vervolgens als het ware ongevoelig het zout-monopolie ook op die plaatsen in te voeren, met eene successieve vermeerdering van den debietprijs, evenals op Java heeft plaats gehad.

De consumtie in de Noordelijke havens wordt door den heer de Perez geraamd op 480 koiangs 's jaars. — Het voor den uitvoer bestemde zout wordt door het Gouvernement tegen betaling van f 60.— de koiang afgestaan en zal de verkoop van evengemelde hoeveelheid alzoo renderen eene som van f 28,800 zilver, of koper f 34,560.—

Hiervan dienen evenwel te worden afgetrokken de kosten van

aanmaak, welke te *Sumanap*, de plaats alwaar het vervaardigde zout alleen voor den uitvoer naar *Sumatra* geschikt is, bedragen f 5.— per koijang of voor eene hoeveelheid van 480 koijang f 2,400.— en zal de geheel particuliere verkoop van zout in de Noordelijke havens van *Sumatra* alzoo aan den lande een zuiver voordeel opleveren van f 32,160,—;

hetwelk wel is waar minder, maar ook aan den anderen kant zekerder is, dan de door den heer de Perez toegezegde financieele resultaten, te behalen door den consumentprijs van het zout op f 5.25 de picol te bepalen, een debiet, hetwelk echter tegenover het zooveel goedkoopere en niet te beletten vreemde zout, nimmer verwezentlijk zal kunnen worden.

C. Bij het onder dezen letter boven omschreven voorstel, geeft de Gouverneur van *Sumatra's Westkust* in overweging, om de haven van *Sinkel* even als die van *Tapannolie* voor den grooten handel open te stellen, en daarentegen die van *Baros* en *Tapos* voor de groote vaart en zelfs voor den handel met kustvaartuigen te sluiten.

De haven van *Tapannolie* is ingevolge art. 1 der Publicatie van den 31^e December 1825 (Staatsblad N^o 48) voor den grooten handel opengesteld.

De heer Plate is van gevoelen, dat eene gelijke bepaling ten aanzien van *Sinkel* althans voor het oogenblik nog niet moet worden genomen en zulks behoort te blijven uitgesteld, tot tijd en wijle de loop en rigting van den handel in de noordelijke havens in het algemeen met eenige zekerheid zullen bekend zijn; konde er op dit oogenblik omtrent het openen of sluiten van de haven van *Ajjer Bangies*, blijkens Gouvernements besluit van den 4^e Februarij 1839 N^o 1, voor de groote vaart en handel opengesteld, nog questie bestaan, dan zoude de heer Plate evenzeer tegen de openstelling van die haven opinieren.

De Factorij heeft op dit oogenblik vaste agentschappen te *Tapannolie* en *Ajjer Bangies*, terwijl een van hare geemploijeerden tijdelijk te *Sinkel* is geplaatst; zij is niet ongenegen, om aldaar een vast agentschap te vestigen, doch zoude dan ook het agentschap te *Tapannolie* wenschen intetrekken. De heer Plate kan zich echter te dezen aanzien voor het tegenwoordige moeilijk stellig verklaren, als zijnde het te nemen besluit geheel afhankelijk van de berigten, welke betrekkelijk den handel te *Sinkel* in vervolg van tijd zullen worden ontvangen.

Gelijk de heer Plate mij heeft te kennen gegeven, is *Sinkel* voor uitbreiding vatbaar, en kan hetzelve het middenpunt van een niet onaanzienlijk handelsverkeer worden, bij aldien de naburige onafhankelijke volkeren hunne producten aldaar ter markt willen komen brengen. Hij vreest echter, dat zij daaraan geen gevolg geven zullen, zoo lang, gelijk thans plaats vindt, fransche en amerikaansche schepen op de

benoorden *Sinkel* gelegene plaatsen ten handel blijven varen, en aldaar peper komen innemen.

Ik vereenig mij dan ook met het gevoelen van den heer Plate dat het doelmatig is, om ten opzichte van de haven van *Sinkel* voorloopig generhande beschikking te nemen, maar alvorens de tijd en omstandigheden te raadplegen.

Anders is het gelegen met de tusschen liggende havens *Tapos* en *Baros*. Het ligt niet in de plannen van de Factorij om op eene dier beide plaatsen een agent te plaatsen, en ziet de heer Plate er dan ook geen bezwaren in, dat dezelve voor den grooten handel, en ook voor de kustvaart, aangezien het voornemen toch wel niet zal bestaan om aldaar tolkantoren op te rigten, worden gesloten.

Omtrent dit laatste zoude evenwel eene spoedige verordening, alleen ten overvloede kunnen uitgevaardigd worden, aangezien voor zoover *Sumatra* betreft, het niet openen van eenige havens voor de groote vaart, van zelf in zich sluit, dat zoodanige haven door geene kusters, ravaartuigen zijnde, mogen worden bezocht.

Immers art. 49 van het Reglement op de inkomende en uitgaande regten ter *Westkust van Sumatra*, gearresteerd bij Resolutie van den 31^e December 1825 N^o 17 zegt:

«het varen van *Padang* op *Bencoelen* en *Tapannolie* vice versa, is «toegestaan aan alle Nederlandsche schepen en daarmede gelijkstaande «inlandsche vaartuigen, daarentegen zal het varen, van en op de kleine «havens langs de kust, binnen het gebied van Nederlandsch Gouverne- «ment, alleen kunnen geschieden door inlandsche vaartuigen, op dezelve «te huis behoorende, en voorzien van *Jaarpassen*».

Padang, *Bencoelen* en *Tapannolie*, de drie in dit artikel vermelde plaatsen, zijn bij Publicatie van 31 December 1825 (staatsblad N^o 48) voor de groote vaart opengesteld.

De plaatsen, die dus in het onderwerpelijk artikel kleine havens worden genoemd, zijn geene anderen dan die, welke niet voor den grooten handel zijn opengesteld, en volgt daaruit dus in den geest van het Sumatra's Tolreglement dat, wanneer eenig haven voor dien handel is gesloten, dezelve ook niet door zoogenaamde kustvaarders, of op de Europeesche wijze getuigde vaartingen, mag worden bezocht, hoezeer dan ook 's Gouvernements besluit van den 4^{en} Februarij 1839 N^o 1 eene daarmede strijdige verklaring behelst, zijnde bij het provoceren en uitvaardigen van die beschikking op het bovenbedoelde art. 49 van gedacht Reglement niet gelet; welke verklaring alsnog eene verandering zal dienen te ondergaan, indien de twee onder te noemen binnenhavens almede voor de Europeesche kustvaart gesloten worden.

Worden nu *Baros* en *Tapos* voor Nederlandsche en vreemde schepen ontoegankelijk verklaard, hetgeen noodig is, aangezien die havens,

niet opengesteld zijnde, evenwel door clingalesche vaartuigen worden aangedaan, dan ligt daarin van zelf opgesloten, dat dezelve door geene andere dan inlandsche vaartuigen op de kust van *Sumatra* te huis behoorende, mogen worden bezocht.

D. Zoowel de heer Plate als ik vereenigen ons geheel met het door den Gouverneur gedaan en hierboven onder evengemelde initiale omschreven voorstel, betreffende de in werking bringende der nieuwe Toltarieven, zoo te *Singkel* als te *Tapannolie*.

De heer de Perez stelt voor, ter eerstgemelde plaats een verminderd Tarief in te voeren, en wel uithoofde het te vreezen is, dat de invoering van de voor *Sumatra's Westkust* gearresteerde tarieven op den handel te dier plaats, eenen schadelijken invloed zal te weeg brengen, en dezen zal doen verloop.

De Gouverneur van *Sumatra's Westkust* is hier tegen, uithoofde:

- 1°. Onze instellingen uit een politiek oogpunt, langs de geheele kust dezelfde dienen te zijn, en een verminderd Tarief slechts groote aanleiding zal geven tot smokkelarij van *Singkel*, door het binnenland heen, naar de meer zuidelijk gelegen districten.
- 2°. De voor *Sumatra's Westkust* gearresteerde tarieven zoo al niet nu, dan toch te eeniger tijd ook te *Singkel* zullen behooren te worden in werking gebragt, welke latere invoering welligt, op alsdan door gewoonte als het ware gewettigde zaken, eenen meer nadeeligen invloed zal te weeg brengen, dan wanneer tot die invoering al dadelijk wordt overgegaan.
- 3°. De handel door de heffing der bij de tarieven in kwestie bepaalde regten niet verloop zal, bijaldien de agent van de Factorij slechts zorgt, dat alle goederen, tegen lagere prijzen en vooral in ruiling tegen voortbrengselen van het land verkrijgbaar zijn.
- 4°. De nadeelige gevolgen, welke in het algemeen uit eene tijdelijke uitzondering van den regel voor *Singkel* zouden voortvloeijen, van dien aard zijn, dat zij de weinige voordeelen, welke de invoering van een verminderd tarief te *Singkel* welligt kan opleveren, steeds zullen overtreffen.

Gelijk gezegd is, vereenigen de heer Plate en ik ons geheel met des Gouverneurs opinie ten deze, en zouden dan ook, bij aldien *Singkel* voor den grooten handel mogt worden opengesteld, waartoe de heer Plate echter van oordeel is dat het tijdstip nog niet gekomen is, de voor *Sumatra's Westkust* gearresteerde toltarieven, evenals voor *Tapannolie*, ook voor die haven van kracht behooren te werden verklaard, ten einde op de geheele kust een en hetzelfde douanestelsel te bezitten.

De Gouverneur stelt evenwel voor, om in de belasting, welke op den uitvoer van het artikel *benzoein*, is gelegd eene vermindering te brengen.

Bij tarief N^o 8 is het uitgaand regt op *benzoein* eerste en tweede soort gesteld op f 8.— en van de mindere soorten op f 4.— per picol, en op de helft wanneer de uitvoer geschiedt onder Nederlandsche vlag.

De Gouverneur beschouwt 'deze belasting voor de *benzoein* tweede soort, in verhouding tot de werkelijke waarde, als te hoog, en stelt uit dien hoofde voor, denzelve om f 2.— te verminderen en alzoo te brengen op f 6.— waardoor het uitgaand regt alsdan gesteld wordt:

voor de eerste soort op.	f 8.—	de picol
» » tweede » »	- 6.—	» »
» » derde en mindere soorten op.	- 4.—	» »

en op de helft, wanneer de uitvoer onder Nederlandsch vlag geschiedt.

Er bestaan noch bij den heer Plate noch bij mij hiertegen eenige bedenkingen, naardien gelijk reeds hierboven gezegd, de *eerste* soort van benzoein slechts zeer zeldzaam of althans in zeer geringe quantiteiten gevonden wordt, zoo dat de uitvoer zich geheel tot de mindere soorten bepaalt, en vermeenen wij dan ook dat aan des Gouverneurs voorstel gevolg gegeven en het bestaande tarief in dien geest geamplieerd zoude kunnen worden, met dien verstande nogtans, dat wij van oordeel zijn, dat deze regten-vermindering niet alleen voor *Singkel* en *Tapannolie*, gelijk de Gouverneur voorstelt, maar eenvormig over de geheele kust dient te werken.

Ik moet evenwel de opmerking maken, dat bij 's Gouvernements Besluit van den 8^e November 1838 L^a B³ het verlangen is uitgedrukt, dat in de nieuwe toltarieven zoo min mogelijk veranderingen worden gebregt, edoch ik durf niet beoordeelen in hoeverre zulks termen zoude kunnen opleveren om tot de wijziging in questie, waarmede andere groote belangen verbonden zijn, niet over te gaan.

Verder is bij de Sumatrasche tarieven even als bij de Javasche de invoer van zout geprohibeerd; worden dus de tarieven op de beoorden *Ajër Bangies* gelegen havens van toepassing verklaard, en mogt tevens het Gouvernement genegen zijn om ingevolge het voorstel van den heer President der Factorij, de invoer van Javasch zout aldaar tijdelijk toetelaten, zonder nogthans het vreemde zout te weeren, dan zal bij wijze van exceptie en in zooverre met alteratie van de tarieven, de invoer zoowel van Javasch als van vreemd zout tijdelijk dienen te worden toegestaan, met vrijstelling van inkomende regten voor beide soorten, enkel nogtans voor zooveel de bedoelde havens betreft.

Naar aanleiding van het vorenstaande gebruik ik de vrijheid Uwer Excellentie in overweging te geven:

Ten Eerste: Het voorstel van den Gouverneur van *Sumatra's Westkust* om de haven van *Singkel* evenals die van *Tapannolie* voor den grooten handel open te stellen, voorloopig te houden in advies, in afwachting

der resultaten, welke de overbrenging van het Nederlandsch Bestuur en de vestiging van onzen handel, op de aangelegenheden van die plaats zullen te weeg brengen.

Ten Tweede: Ten overvloede, met alteratie in zooverre van § a art. 3 van het Besluit 4 Februarij 1839 N^o 1, te bepalen dat de havens van *Natal*, *Tapos* en *Baros* en voorloopig ook *Singkel* voor den grooten handel gesloten, en mitsdien op dezelve van toepassing zullen zijn de bepalingen voorkomende bij art. 49 van het Reglement op de inkomende en uitgaande regten ter Westkust van *Sumatra* gearresteerd bij Resolutie van den 31 December 1825 N^o 17; zullende de vier havens alzoo alleen toegankelijk wezen voor de inlandsche vaartuigen ter gemelde kust te huis behoorende, en op *Jaarpassen* varende.

Ten Derde: Ten overvloede te verklaren, dat behoudens de hier onder te vermelde wijzigingen, de nieuwe voor *Sumatra's Westkust* bij publicatie van den 1^e Januarij 1838 gearresteerde toltarieven, zoowel voor de noordelijke als zuidelijke havens dier kust (de *Lampongs* hiervan uitgezonderd) van toepassing zullen zijn, en de inkomende en uitgaande regten daarnaar, en in verband met het aldaar vigerend tolgement, voortaan zullen worden geheven.

Ten Vierde: Met alteratie in zooverre van het toltarief N^o 8 voor *Sumatra's Westkust*, gearresteerd bij Publicatie van den 1^{en} Januarij 1838 (Staatsblad N^o 1) het uitgaand regt voor het artikel benzoein vasttestellen als volgt:

voor eerste soort op f 8.— de picol

» tweede soort op - 6.— »

» derde en mindere soorten op . - 4.— »

en op de helft, wanneer de uitvoer onder Nederlandsche of daarmede gelijkstandige vlag geschiedt.

Ten Vijfde: als een tijdelijke maatregel, bij uitzondering en met opheffing van het deswegen voorkomende verbod in de bij art. 3 bedoelde tarieven, toetestaan, de invoer zoowel van vreemd als Javasch zout in de langs die kust voor den grooten handel opengestelden havens benoorden *Ajjer Bangies*.

Ten Zesde: Den Directeur van producten en civiele magazijnen aan te schrijven, het noodige te verrigten, ten einde aan de zoodanigen, welke zout naar de benoorden *Ajjer Bangies* gelegen havens wenschen uitvoeren, geen ander dan Sumanapsch zout, hetwelk zooveel mogelijk droog en grof van korrel en van de beste hoedanigheid zijn moet, te doen verstrekken, onder kennisgeving dat die uitvoer voorloopig geraamd is geworden op eene hoeveelheid van 500 kojangs's jaars, zonder dat men zich evenwel aan dat cijfer zal behoeven te houden.

Ten Zevende: Te bepalen, dat de bovenstaande verordeningen in werking zullen worden gebragt twee maanden na dat dezelve ter

kennisse van het Bestuur te *Padang* zullen gekomen zijn, mits alvorens op de onderscheidene plaatsen van *Sumatra's Westkust* te zijn gepubliceerd.

De Directeur der Middelen en Domeinen,

VAN DER VINNE.

De ondergeteekende, President der Factorij der Nederlandsche Handel Maatschappij, van den Directeur der Middelen en Domeinen officieuze mededeeling bekomen hebbende van den inhoud van het bovenstaande rapport, verklaart bij deze, zich daarmede geheel en al te kunnen vereenigen.

L. M. F. PLATE.

Daarop nu is het bovenvermeld besluit in Staatsblad 1841 N^o 40 gevolgd. Men zal uit de lezing der stukken ontwaren, dat de quaestie over Sumatra's Oostkust hier niet zoo zeer de hoofdrol speelt, als wel de vrees, dat onze handel in de Noordelijke havens zich niet zou ontwikkelen door de nabijheid der Atjehsch handelsplaatsen en den handel op Britsch-Indië, wanneer wij niet een eenigszins vrijzinnig handelstelsel volgden. Daarmede werd echter tevens onze tegen de Oostkust gerichte handelspolitiek gediend, en in zoover had het besluit van 1841 een dubbel belang.

Batavia, 16 November 1893.